

**Maaseudun pk- ja mikroyritysten
kasvu- ja vientiolosuhteiden
data-analytiikka ja
yhteisoppiva tietojohdaminen
Pohjois-Pohjanmaalla**

**Pauliina Björk, Ossi Kotavaara
Anna-Mari Simunaniemi & Ulla Lehtinen**

Pauliina Björk, Ossi Kotavaara, Anna-Mari Simunaniemi, Ulla Lehtinen

**MAASEUDUN PK- JA MIKROYRITYSTEN
KASVU- JA VIENTIOLOSUHTEIDEN DATA-
ANALYTIKKA JA YHTEISOPPIVA
TIETOJOHTAMINEN POHJOIS-POHJANMAALLA**

Kerttu Saalasti Instituutin julkaisuja, Oulun yliopisto 1/2023
<https://oulu.fi/ksi>

ISBN 978-952-62-3720-6 (electronic)
ISSN 2814-4406 (electronic)

Tiivistelmä

Maaseudun PK- ja mikroyritysten kasvu- ja vientiolosuhteiden data-analytiikka ja yhteisoppiva tietojohdaminen Pohjois- Pohjanmaalla (KasvuDATA) -hankeen tavoitteena oli yhdistää yritysrekisterin ja viennin datavarannot aluetietoihin ja etsiä tutkitun tiedon avulla toimivimpia kasvumalleja erityyppisille maaseutualueille. Tämä tehtiin yhteisoppivasti alueen yrityspalvelujen kanssa. Maaseudulta löytyy sekä kasvavia että taantuvia alueita. Ääripäissä ovat esimerkiksi rakennemuutoksen kohteena olevat alueet ja kasvukykyisten vienti- ja matkailuyritysten keskittymät. Mikro- ja pienyrityksillä on merkittävä potentiaali innovaatioiden ja työpaikkojen tuottajana sekä korkea kasvun potentiaali. Pienten yritysten vaikutus talouteen korostuu erityisesti maaseutumaisilla aluilla, mutta alueellinen vaihtelu on voimakasta.

Vaikka rekisteritiedot ovat olleet saatavilla tutkimuskäyttöön, pienten yritysten kasvutekijöitä sekä erityisesti palvelu- ja tavaravientiä ei ole aiemmin tutkittu riittävällä tarkkuudella. Maaseudun mikro- ja pk-yritysten alueellisten kehitysnäkymien tietopohjaiselle monitoroinnille sekä yritysten kasvu- ja vientiolosuhteiden alueelliselle tarkastelulle on tunnistettu tarpeita useista lähtökohdista. Tietoa tarvitaan 1) alueellisesti ja ajallisesti tarkemman ja vertailukelpoisen seurannan toteuttamiseksi, 2) maaseudun alueellisten kasvun ytimien ja yritysekosysteemien kehityksen tunnistamiseksi sekä näihin liittyvien hiljaisten signaalien havainnointiin, 3) yritysten kasvun tukemisen parhaiden käytänteiden tunnistamiseksi ja jakamiseksi sekä 4) yritysten tukemiseen käytettävien resurssien tarkemmaksi kohdentamiseksi.

KasvuDATA-hanke tuotti tähän tarpeeseen uutta tilastotietoa yhdistämällä useita Tilastokeskuksen yritystasoisia rekisteriaineistoja alueellista tarkastelua varten. Uutta analytiikkaa tuotettiin yritysten perustamisaktiivisuuden, työpaikkojen ja liikevaihdon kehityksestä kuntatason aikasarjatietona Pohjois-Pohjanmaalla. Tarkasteluissa painotettiin maaseutumaisia alueita sekä näiden taloudelle usein erittäin merkityksellisiä mikroyrityksiä. Hanke tuotti Pohjois-Pohjanmaalla – ja myös koko Suomessa – tietoa täysin uudella tavalla eri kokoisten yritysten tavara- ja palveluviennistä kunta- ja seutukuntatason aikasarjoina, kuntakarttoina sekä seutukuntatasolla myös suurimmista viennin toimialoista. Lisäksi yritystukien tilastotieto yhdistettiin yritysten taloudelliseen kehitykseen Pohjois-Pohjanmaalla ja tutkittiin keskeisten tukimuotojen yhteyttä yritysten kasvuun.

Tuotettu tietopohja analysoitiin yhdessä Pohjois-Pohjanmaan maaseutualueiden yrityspalvelujen kanssa keskeisten muutosprosessien sekä Pohjois-Pohjanmaan kokonaiskuvan näkökulmista. Yhteisoppivissa työpajoissa tutustuttiin alueen yrityskuvaan ja yritystoiminnan kehitystrendeihin, minkä pohjalta alueen asiantuntijat loivat skenaarioita, jotka jaettiin toivottuihin mutta epätodennäköisiin ja ei-toivottuihin mutta todennäköisiin skenaarioihin. Työpajoissa tehtiin myös valittujen visioiden toteuttamiseksi alustavia toimenpidesuunnitelmia. Hankkeen kuluessa tuotetusta tietopohjasta viestittiin vuorovaikutteisesti kohdealueen toimijoiden kanssa ja keskeisimmät tilastotiedot tuotettiin interaktiivisen verkkopalvelun muotoon (<https://www.oulu.fi/my/kasvudata/>).

Abstract

The aim of the project "Rural micro-enterprise and SME analytics and collaborative knowledge management of growth and export factors in Northern Ostrobothnia (KasvuDATA)" was to analytically combine and analyse key register-based business databases of Statistics Finland in order to find the most effective growth models for different types of rural areas in Northern Ostrobothnia in collaboration with the region's business services. In rural areas, there are both growing and declining regions. Small businesses have a high potential for innovation and growth, and their impact on the regional economy is often crucial in rural areas. To better understand and monitor the business development, and to identify and develop new and growing enterprises, business support organisations need more accurate knowledge management information with a high degree of geographical and temporal comparability.

Although register data have long been available for research purposes, the growth factors, and trends of small enterprises, and in especially their exports of services and goods, data have not been studied to any significant extent previously. Several needs have been identified for data-based monitoring of the regional development rural SMEs and micro-enterprises and their growth and export patterns. Data based information is needed to 1) monitor changes across space and time more accurately and comparably, 2) identify rural growth hotspots and business ecosystem development as well as weak growth signals, 3) identify and share best practices in supporting business growth, and 4) better allocate and target resources for business support.

The KasvuDATA project produced new statistical information in response to these needs by combining several enterprise-level register databases of Statistics Finland in a jointly analysable form. New statistical data and analyses were produced on the development in the fields of enterprise establishment, employment, and turnover at the municipal level in North Ostrobothnia, with a focus on rural areas and micro-enterprises, which are often crucial to the rural economy. The project produced completely novel information on exports of goods and services on at the municipal level by different enterprise size categories, as a time series data by type of export, as well as by type of business branch at the sub-regional level. The project built the capacity to connect statistical data on business support to the economic development of enterprises in Northern Ostrobothnia and the correlations between the key forms of support and growth were presented.

The produced knowledge base was analysed in regional co-learning workshops together with the business services of the rural areas of Northern Ostrobothnia, focusing on regional differences, strengths, and weaknesses as well as the key change processes. In the workshops, the participants went through the regional business structure development trends based on the statistics. After that, they created scenarios which were categorised according to their probability and expected impact (positive or negative). In addition, preliminary implementation plans to make the selected visions happen were prepared. The knowledge base produced during the project was communicated interactively during the project with the key business developers the target area and key statistics were produced in the form of an interactive web service (<https://www.oulu.fi/my/kasvudata>).

Sisällys

Tiivistelmä	2
Abstract	3
Sisällys	4
1. Johdanto	6
2. Selvityksen tavoite ja toteutus.....	9
2.1. Tutkimuksen tilastoaineistot.....	9
3. Työpajat ja niiden toteutus	11
4. Pohjois-Pohjanmaan yritystoiminnan alueellisen kehityksen datapohjainen tarkastelu	12
4.1. Yritysten toiminnan aloittamis- ja lopettamisaktiivisuus	12
4.2. Mikro- ja pk-yritysten liikevaihto ja työpaikat kunnittain.....	15
4.3. Tavara- ja palveluvientivienti	18
5. Yritystukien tilastollinen tarkastelu Pohjois-Pohjanmaalla	22
5.1. Maksettujen yritystukien jakautuminen alueittain	22
5.2. Pohjois-Pohjanmaan yritystuet eri yrityskokoluokissa ja eri toimialoilla	25
5.3. Yritystukien vaikuttavuus Pohjois-Pohjanmaalla	27
6. Alueellisten työpajojen tulokset	33
6.1. Työpaja 1: Nivala-Haapajärven seutukunta	33
Alueen yrityskuva tilastoissa	33
Nostoja työpajan keskustelusta	34
Skenaariotyöskentelyn tuloksia	34
Kehittämiskohteiksi valitut visiot	35
6.2. Työpaja 2: Raahen seutukunta ja Kalajoki	36
Alueen yrityskuva tilastoissa	36
Nostoja työpajan keskustelusta	37
Skenaariotyöskentelyn tuloksia	37
Kehittämiskohteiksi valitut visiot	38
6.3. Työpaja 3: Sievi	39
Alueen yrityskuva tilastoissa	39
Nostoja työpajan keskustelusta	40
Skenaariotyöskentelyn tuloksia	40
6.4. Työpaja 4: Oulunkaari (Ii, Pudasjärvi ja Oulun seutu).....	41
Alueen yrityskuva tilastoissa	41

Nostoja työpajan keskustelusta	42
Skenaariotyöskentelyn tuloksia	43
Kehittämiskohteeksi valittu visio	44
6.5. Työpaja 5: Oulujokilaakso (Utajärvi, Muhos ja Vaala)	45
Alueen yrityskuva tilastoissa	45
Nostoja työpajan keskustelusta	46
Skenaariotyöskentelyn tuloksia	47
Kehittämiskohteeksi valittu visio	47
6.6. Työpaja 6: Koillismaa (Kuusamo ja Taivalkoski)	48
Alueen yrityskuva tilastoissa	48
Nostoja työpajan keskustelusta	49
Skenaariotyöskentelyn tuloksia	49
Kehittämiskohteeksi valittu visio	50
7. Yhteenveto hankkeen työpajojen havainnoista	52
7.1. Yritysten kasvun ja viennin edellytysten luominen	53
7.2. Uuden liiketoiminnan mahdollisuudet	54
7.3. Pelätyt tulevaisuuskuvat	54
7.4. Toivotut tulevaisuuskuvat.....	55
8. Johtopäätökset ja ehdotettuja toimenpiteitä.....	56
9. Lähteet	59
10. Liitteet.....	61

1. Johdanto

Aluetaloustieteessä kaupunkeja pidetään lähtökohtaisesti kilpailukykyisimpinä alueina yrityksille. Tämä johtuu muun muassa talouden mittakaavaeduista (Krugman 1991) sekä palvelujen, kulttuurin ja sosiaalisen elämän tuottamasta vetovoimaisuudesta osajille (Florida 2002). Suurten kaupunkiseutujen on havaittu tuottavan yrityksille merkittäviä sijaintietuja, ja tämä voimistuu kaikkein tuottavimpien yritysten kohdalla (Combes ym. 2012). Käsitystä suurten kaupunkiseutujen merkityksestä on kuitenkin haastettu. Keskikokoiset kaupungit näyttävät menestyvän kehittyneissä maissa (Frick & Rodríguez-Pose 2016). Samalla pienten ja keskikokoisten kaupunkien vahvuudeksi on nostettu elämän laatuun, osaamiseen ja saavutettavuuteen kytkeviä tekijöitä.

Suomen väestö ja talous ovat suuntautuneet pitkään suurimpiin kaupunkikeskuksiin erityisesti 1990-luvulta alkaneen talouskasvun myötä (Kotavaara ym. 2012). Nopea kasvu tyhjentää syrjäisiä alueita ja keskittää työvoimaa kasvualueille erityisesti talouskasvun alkaessa ja vaimenee sen heikentyessä (Lehtonen ja Tykkyläinen 2009). Tilastokeskus ennakoii väestön kasvun keskittyvän jatkossa Varsinais-Suomen, Pirkanmaan ja Uudenmaan alueille. Pohjois-Pohjanmaan väestön ennakoitaan kääntyvän tulevaisuudessa laskuun. Maaseutumaisilta alueilta löytyy kuitenkin kasvavia ja taantuvia alueita väestön ja talouden suhteen. Lehtonen ym. (2020) osoittivat, että aluerakenteessa on kuntarakennetta tarkemmalla mittakaavatasolla merkittäviä eroja, ja kasvuun ja taantumiseen jaottelun sijaan on havaittavissa huomattavasti enemmän muutosprosesseja. Eriytyvä aluekehitys tarvitsee nykyistä tarkemmin kohdennettua paikkaperustaista kehittämistä alueiden erityispiirteet ja tarpeet huomioiden (Rodríguez-Pose 2018).

Suomi on suurten yritysten vahva vientimaa ja Pohjois-Pohjanmaa vahva vientimaakunta (Tulli 2023a; Tulli 2023b). Kuitenkin mikroyritysten tavaraviennissä Suomi on Euroopan kehittyneiden ja kooltaan pienten talouksien heikoin. Esimerkiksi Ruotsissa ja Norjassa myös mikro- ja pienyritysten vienti on kohtuullisen vahvaa (Eurostat 2018). Suomen alueista Pohjois-Pohjanmaa on mikroyritysten tavaraviennissä Suomen toiseksi heikoin (kuva 1), josta syntyy riski, että alueellinen pitkän ajan resilienssi eli muutosjoustavuus sekä innovaatiopotentiaali eivät realisoitu ja suurten yritysten vaikutusalueen ulkopuolella yritysten kasvu vaarantuu.

Vuoden 2021 kansainväliseen yrittäjyysseurantakyselyyn (Björk ym. 2022) perustuen Suomessa yritysten vienti ja kasvuaikheet ovat matalammalla tasolla verrattuna esimerkiksi Ruotsiin, Norjaan ja Alankomaihin. Kuitenkin Suomessa alkuvaiheen yrittäjien määrä näyttää nousseen vuodesta 2015 ja Itä- ja Pohjois-Suomen alue korostuu yrittäjyysaktiivisuuden ja uusien yritysten perustamisaktiivisuudessa mittareissa vahvana alueena. On huomionarvoista, että jopa 67 % Pohjois-Pohjanmaan vastaajista näki mahdollisuuden yrityksen perustamiseen hyvänä. Korkeammalle tasolle Suomesta ylsivät vain Uusimaa ja Pirkanmaa. Tämä on tärkeää, sillä pienillä yrityksillä on havaittu olevan merkittävä potentiaali innovaatioiden tuottajana (Forsman 2011) ja uusien työpaikkojen luoja (Wit & Kok, 2014). Pienten yritysten vaikuttavuus työllisyyteen korostuu erityisesti maaseutumaisilla aluilla (ks. Jokela 2016, 21–28).

Mikro-, pien- ja keskisuuria yrityksiä pidetään kansantalouden joustavina uudistajina, koska ne luovat paikallisesti ja alueellista työtä ja elinvoimaa (Fritsch & Müller, 2004; Müller, van Stel & Storey, 2008) myös harvaan asutuilla aluilla (Saarela ym., 2015). Varsinkin maaseutumaisilla aluilla yritykset kohtaavat maantieteelliseen sijaintiin, alueen sosiokulttuurisiin erityispiirteisiin tai alueen yleiseen taloudelliseen tilanteeseen liittyviä kasvuun vaikuttavia haasteita (Stathopoulos, Psaltopoulos & Skuras, 2004). Esimerkiksi pitkät etäisyydet voivat vaikuttaa

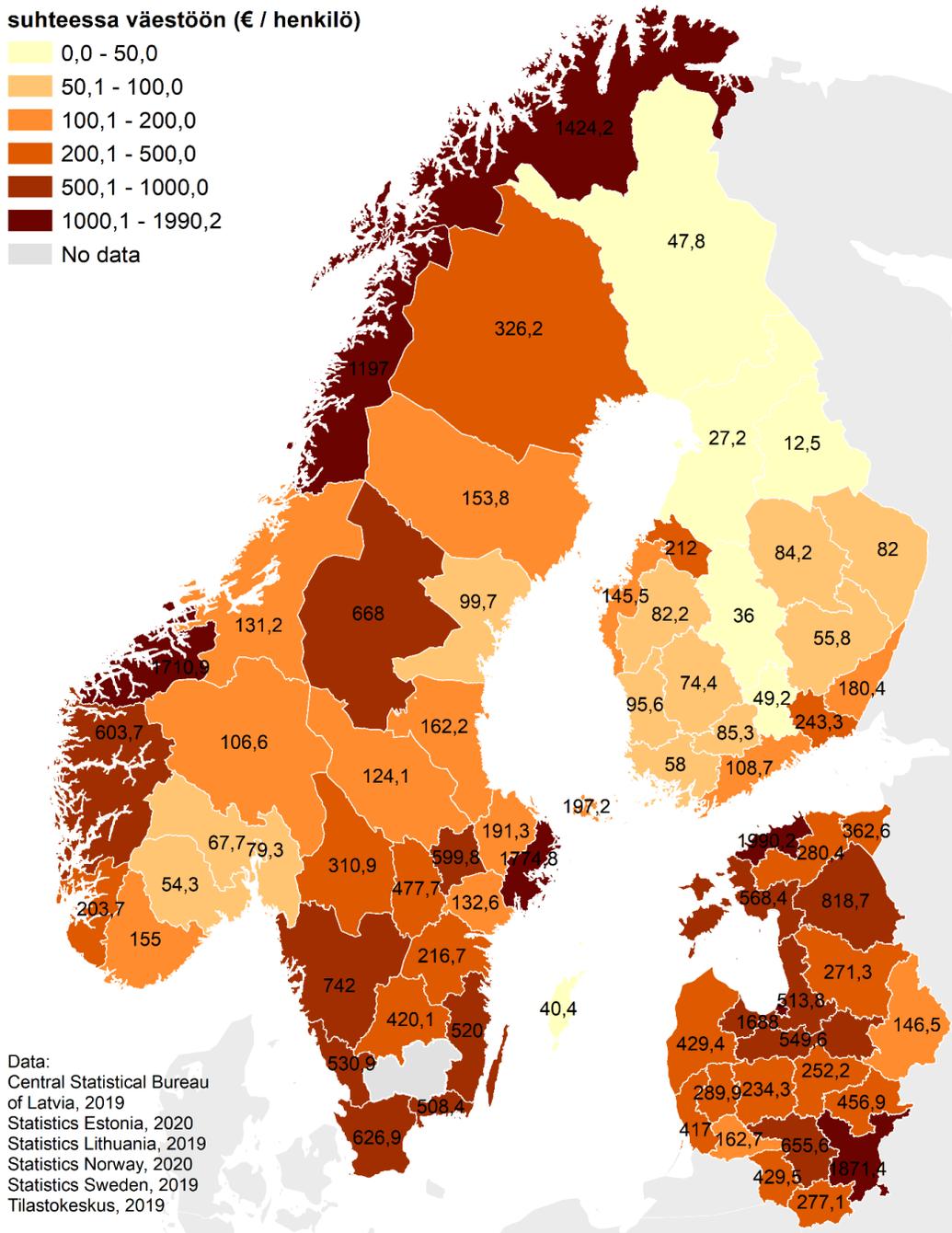
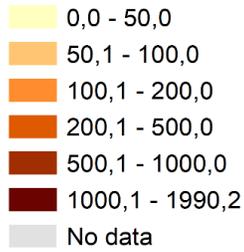
yhteistyöverkostojen muodostumiseen tai ulkopuolisten neuvontapalveluiden käyttöön (Bennett, Robson & Bratton, 2001). Ajantasainen tieto on yksi yritysten kehittymisen ja kilpailukyvyn kannalta keskeisistä tekijöistä myös (alue)talouden dynamiikan näkökulmasta (Foss & Pedersen, 2002; Pan & Scarbrough, 1999). Yrityksen strateginen sopivuus eli mahdollisuus kilpailuedun luomiseen tietyllä alueella on sidoksissa liiketoimintaympäristöön (Wiklund, Patzelt & Shepherd, 2009) eli käänteisesti ajatellen toiminta-alueen vahvuuksien tunnistaminen auttaa yrityksiä sopeuttamaan liiketoimintamalliaan ja toimintaansa vallitsevaan tilanteeseen soveltuviksi. Yritysten potentiaalin realisoituminen onkin osittain riippuvaista siitä, kuinka tehokkaasti alueella tuotetaan ja käytetään tietoa kasvun tukemiseksi (Audretsch & Keilbach, 2004). Siksi aluetaso onkin soveltuva tarkastelutaso yrittäjyyden ja kilpailukyvyn erityispiirteiden tunnistamiseksi (Porter, 2003).

Uutta ja kasvavaa yritystoimintaa varten tarvitaan parhaat toimintamallit myös muun muassa yrityskehittämiseen, yritystoimintaa tukeviin infrastruktuureihin, osaavan työvoiman saatavuuteen ja kouluttamiseen sekä muihin olosuhdetekijöihin. Tässä tutkimuksessa osoitamme, että osalla Pohjois-Pohjanmaan maaseutumaisista alueista on vahva kasvun ja viennin potentiaali. Mikro- ja pienyrityksillä on osoitettavissa olevaa kehitystä viennissä sekä tavaroiden että palvelujen osalta. Mikäli trendi saadaan jatkumaan sekä hyviä käytänteitä ja menestyviä toimintamalleja skaalattua alueellisesti laajemminkin, on myös kasvua mahdollista rakentaa laajemmaksi.

Mikroyritysten vienti pohjoisella Itämeren alueella

Mikroyritysten vienti

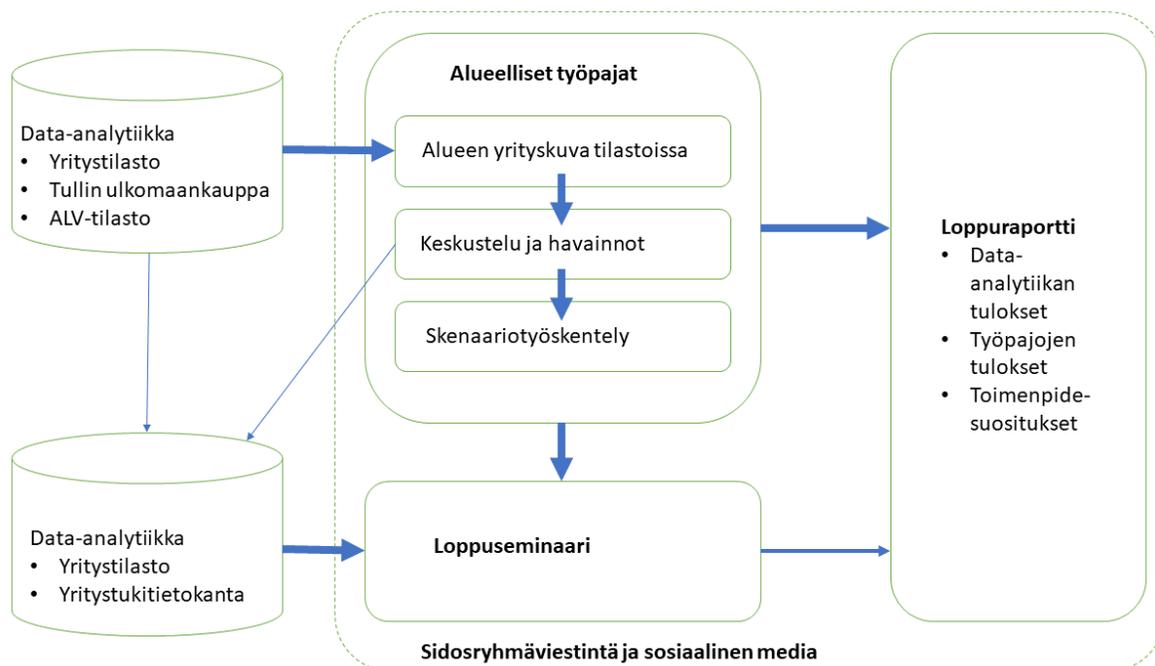
suhteessa väestöön (€ / henkilö)

Kuva 1. Mikroyritysten tavaravienti maakuntatasolla (NUTS-3) Pohjoisen Itämeren alueella.

2. Selvityksen tavoite ja toteutus

KasvuDATA-hankkeessa tuotettiin Tilastokeskuksen yritystasoisia dataa yhdistävällä analytiikalla Pohjois-Pohjanmaan maaseudun yritysten sekä erityisesti pien- ja mikroyritysten kasvuun, työllistävyyteen, perustamisaktiivisuuteen sekä tavara- ja palveluvientiin liittyvää alueellista tilanne- ja kehityskuvatietoa. Lisäksi testattiin yritystukien yhdistämistä rekisteriperustaiseen yritysdataan ja tarkasteltiin yritystukien jakautumista ja vaikuttavuutta. Tuotettu tilasto- ja aluetieto analysoitiin vuorovaikutteisesti yhdessä Pohjois-Pohjanmaan maaseutualueiden yrityspalvelujen kanssa kuudessa alueellisessa työpajassa. Tavoitteena oli analysoida yhteisoppivasti kehityksen trendit, pullonkaulat sekä tunnistaa tulevaisuuskuva ja parhaat käytännöt yrityspalvelujen kehittämiseksi koko maakunnan osalta. Tuloksia käsiteltiin vuorovaikutteisesti myös hankkeen monipaikkaisesti toteutetussa hybridimuotoisessa loppuseminaarissa (kuva 2).

Kuva 2. Hankkeen aluetilastollisen analytiikan sekä yritys- ja aluekehittäjien kanssa tehdyn yhteisoppivan työpajakierroksen toteutus.

2.1. Tutkimuksen tilastoaineistot

Tilastoaineistoina käytettiin useita Tilastokeskuksen yrityskohtaisia mikroaineistoja. Mikroaineistoissa jokaisen yrityksen tilastotiedot on esitetty sellaisenaan luokittelematta. Luokittelemattomien tunnuslukujen tarkastelu mahdollistaa omien aggregaattitietojen tuottamisen, uusien tilastotarkastelujen rakentamisen, aikasarjojen seurannan sekä myös tilastollisen mallintamisen. Tilastokeskuksen FIRM_ENTER-mikroaineistosta saadaan yrityksen perustiedot, kuten liikevaihto, henkilömäärä, yrityskokoluokka, kotipaikka sekä toimiala. Eri aihepiirien yrityskohtaiset aineistot voidaan yhdistää toisiinsa pseudonymisoidun yritystunnuksen

avulla. FIRM_ENTER-aineistoon voidaan tällöin lisätä muun muassa viennin tunnuslukuja yrityskohtaisesti.

FIRM_ENTER-aineiston pohjalta saimme tuotettua tiedon aktiivisen toiminnan aloittaneista ja lopettaneista yrityksistä sen perusteella olivatko yritykset mukana tilastossa¹. EU:n sisäkauppaan kuuluva tavara- ja palveluvienti saatiin FIRM_VAT-aineistosta arvonlisäverotietojen perusteella ja tavaroiden ulkokaupan arvo tullin TULLI_ENTER-aineistosta. Valtion maksamat yritystuet, lainat ja takaukset poimittiin FIRM_SUBSID-aineistosta. Aineistojen käytetyt muuttujat on listattu liitteessä 1. Lisäksi käytimme tilastokeskuksen avoimia dataa esimerkiksi kuntatietojen, kuten väestön määrän ja karttageometrian lähteinä. Hankkeessa tuotettu kunta- ja seutukuntatasoinen keskeisin tieto yritysten perustamisaktiivisuudesta sekä mikro- ja kaikkien yritysten kasvusta, työllistäväydestä sekä tavara- ja palveluviennistä tuotettiin alue- ja aikasarjamuotoisena osaksi interaktiivista verkkopalvelua (www.oulu.fi/my/kasvudata/), joka on avoimesti saatavilla myös hankkeen jälkeen.

---

¹ Tilastossa ovat yritykset, jotka ovat toimineet yli puoli vuotta tilastovuonna, ja jotka ovat työllistäneet enemmän kuin puoli henkilöä tai tase ylittää 170 000 euroa tai nettoinvestoinnit ylittävät 50 000 euroa tai joiden liikevaihto on ylittänyt vuosittain määritellyn tilastorajan (12 273 euroa vuonna 2021).

3. Työpajat ja niiden toteutus

Hankkeessa tuotettu tietopohja analysoitiin yhteisoppivasti Pohjois-Pohjanmaan eri alueiden yrityspalvelujen ja aluekehittäjien kanssa seudullisissa työpajoissa. Tietopohjasta ja sen kehittämistarpeista viestittiin aktiivisesti hankekumppaneiden ja hankkeen seurantaryhmän kanssa koko hankkeen ajan. Hankkeen alussa järjestettiin hankeyhteistyön avaava webinaari ja lopussa pidettiin yhteinen seminaari monipaikkaisella hybriditoteutuksella.

Hankkeessa järjestettiin kuusi yhteisoppivaa skenaariotyöpajaa eri puolilla maakuntaa (Taulukko 1). Työpajoihin osallistui yhteensä 28 yrityspalveluiden ja aluekehittämisen asiantuntijaa 12 organisaatiosta. Työpajat toteutettiin osallistujien tarpeen mukaan lähi-, etä- tai hybriditoteutuksena. Kaksituntisissa työpajoissa esiteltiin aluksi alueen yritystilastoaineisto alueellisen kehityskuvan näkökulmasta hankkeen interaktiivisen verkkopalvelun avulla (kuvattu edellisessä luvussa).

Tilastoaineistoon tutustumisen sekä yhteisen yrityskehityskuvaa jäsentävän ja syventävän keskustelun jälkeen asiantuntijat koostivat näkemyksiään alueen yritys kentässä mahdollisesti tapahtuvista kehityssuunnista. Kehityssuunnat sijoitettiin nelikenttään janoille 'todennäköinen vs. epätodennäköinen kehityssuunta' sekä 'toivottu vs. epätoivottu kehityssuunta'. Työpajan kolmannessa vaiheessa osallistujat muodostivat pienryhmissä yhden tai useamman toivotun mutta mahdollisen vision viiden vuoden aikajänteellä ja pohtivat vision toteutumiseksi tarvittavia toimijoita, toimenpiteitä, onnistumisen esteitä ja mahdollistajia sekä ensimmäistä tarvittavaa askelta kohti visiota. Vision ja sen edellyttämien toimenpiteiden kuvaamisessa pyydettiin keskittymään ensisijaisesti julkisten yritys palveluiden rooliin ja mahdollisuuksiin vaikuttaa omalla toiminnallaan. Sievin työpajassa erillisistä visio-osiota ei toteutettu. Työpajojen tulosten esittelyssä kuvataan työpajoissa osallistujien kesken käytyä keskustelua, näkemyksiä ja osallistujien pienryhmissä tekemiä visioita.

Taulukko 1. Hankkeen työpajat, osallistujamäärät sekä organisaatiot.

Pvm	Alue	Osallistujien määrä	Organisaatiot
2.6.2022	Nivala-Haapajärven seutukunta	7	Nivala-Haapajärven seutukuntayhdistys NIHAK ry, Keskipiste Leader, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
6.6.2022	Raahe ja Kalajoki	7	Kalajoen yritys palvelut, Raahen Seudun kehitys, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
16.8.2022	Sievi	1	Sievin kunta
9.9.2022	Ii – Oulun seutu - Pudasjärvi	6	Iin Micropolis, ProAgraria Oulu, Pudasjärven kehitys
19.10.2022	Oulujokilaakso (Utajärvi, Vaala ja Muhos)	5	Utajärven yritys puisto, Humanpolis (Vaala ja Muhos)
10.11.2022	Kuusamo - Koillismaa	2	Naturpolis

4. Pohjois-Pohjanmaan yritystoiminnan alueellisen kehityksen datapohjainen tarkastelu

Tässä luvussa esitetään alue- ja aikasarjaperusteiset tarkastelut yritysten perustamisaktiivisuudesta ja toiminnan lopettamisesta, yrityskokoluokittaisesta liikevaihdosta, työllistävyydestä sekä viennistä. Raportissa esitettyjen karttojen ja tilastograafien lisäksi tarkempaan aluetason tarkasteluun voi hyödyntää hankkeen tuottamaa interaktiivista verkkopohjaista tilastoa www.oulu.fi/my/kasvudata/.

4.1. Yritysten toiminnan aloittamis- ja lopettamisaktiivisuus

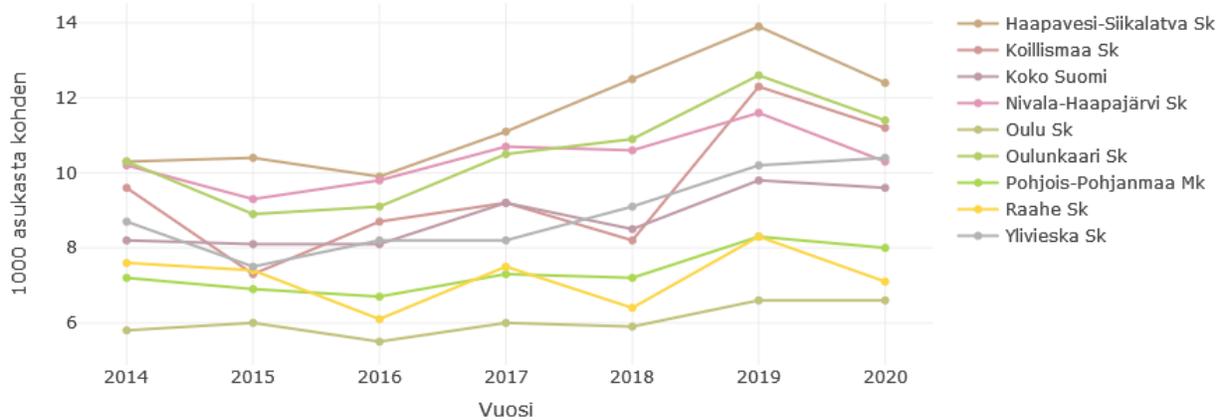
Uusien yritysten aloittamisaktiivisuus on tärkeä mittari alueellisen talouden dynaamisuutta arvioitaessa. Korkea yritysten aloittamisaktiivisuus voi olla merkki talouden kasvusta, yrityskentän uusiutumisesta ja innovaatioista ja alhainen aloittamisaktiivisuus voi osoittaa talouden hitautta tai indikoida esteistä uusien yritysten syntymiselle. Korkea yritysten aloittamisaktiivisuus voi kertoa myös tarpeesta luoda työpaikkoja yrittäjyyden kautta työpaikkatarjonnan ollessa heikkoa.

Toiminnan aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten määrää tarkasteltiin yritystilastosta käsin, eli yritys lasketaan aloittaneeksi silloin kun se ylittää tilastointikynnyksen¹ ja lopettaneeksi kun se ei ylitä kynnystä. Tästä syystä puhumme toiminnan aloittaneista ja lopettaneista yrityksistä ja aloittamisaktiivisuudesta. Mittarin vahvuutena voidaan pitää sen kytkeytymistä aktiiviseen liikevaihtoa tai työpaikkoja tuottavaan toimintaan eikä pelkästään yritystunnuksen olemassaoloon. Mittarin haasteina ovat hitaampi reagointi yritysten perustamiseen vähintään puolen vuoden toimintavaatimuksen vuoksi, sekä myös yritysten käynnistysvaiheen näkymättömyys tilastossa, mikäli toiminta alkaa hyvin pienimuotoisena. Lisäksi epävarmuutta tuo tilastointiehdon rajalla häilyvien yritysten nousu uudeksi yritykseksi tunnistamiseen johtavan rajan yli ja taas painuminen sen alle. Mittari kuvaa yritysten kappalemäärän kehittymistä alueella, eikä siitä voi suoraan päätellä onko kehitys positiivista vai negatiivista, koska yrityksen (y-tunnuksen) toiminta voi loppua myös positiivisista syistä esimerkiksi yrityskaupan vuoksi.

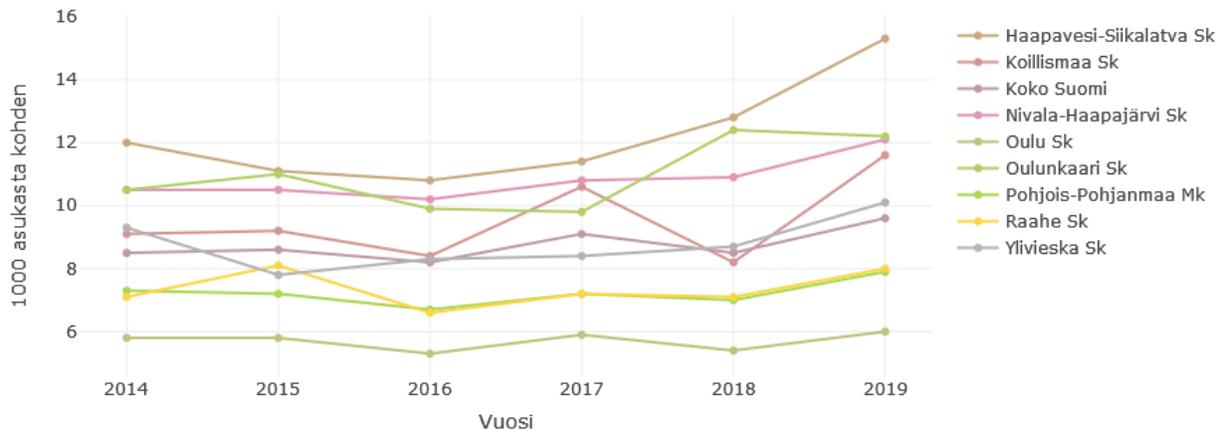
Koko Suomen tasolla toiminnan aloitti 10,1 yritystä 1000 asukasta kohden vuonna 2021, kun Pohjois-Pohjanmaalla vastaava luku oli 9,3. Pohjois-Pohjanmaa jää yritysten toiminnan aloittamisaktiivisuudessa kansallisessa vertailussa maan keski- ja itäosia sekä Uttamaata heikommalle sijalle asettuen esimerkiksi Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan kanssa samalle tasolle (kuva 3). Vastaavasti Pohjois-Pohjanmaa, Pirkanmaa, Varsinais-Suomi, Päijät-Häme ja Kymenlaakso ovat matalimmalla tasolla myös lopettaneiden yritysten määrässä asukasta kohti. Eniten lopettaneita yrityksiä asukahta kohti on Etelä-Savon, Etelä-Pohjanmaan ja Pohjois-Karjalan maakunnissa. Yritysten korkeampi toiminnan aloittaminen ja lopettaminen suhteessa asukaslukuun keskittyvät pitkälti samoille alueille, eli näillä alueilla yrityskehitys on dynaamisempaa. Toisaalta, mikäli alueella yritysten aloittaminen on vähäistä, mutta lopettaminen yleistä, pidemmän ajan seurauksena toimivien yritysten määrä vähenee ja päin vastoin. Huomionarvoista on, että dynaamisemman yritysraakenteen alueina korostuvat sekä maaseutumaisemmat maakunnat että pääkaupunkiseutu.

Pohjois-Pohjanmaan seutukuntien pidemmän ajan tarkastelussa yritysten toiminnan aloittamisaktiivisuudessa on ollut 7 vuoden tarkastelujaksolla nouseva trendi, mutta vuosien 2019 ja 2020 välillä luvussa tapahtui laskua (kuva 1). Toiminnan lopettamisen trendi on myös nouseva tarkastelujakson loppupuolella (kuva 2). Pohjois-Pohjanmaalla yritysten toiminnan

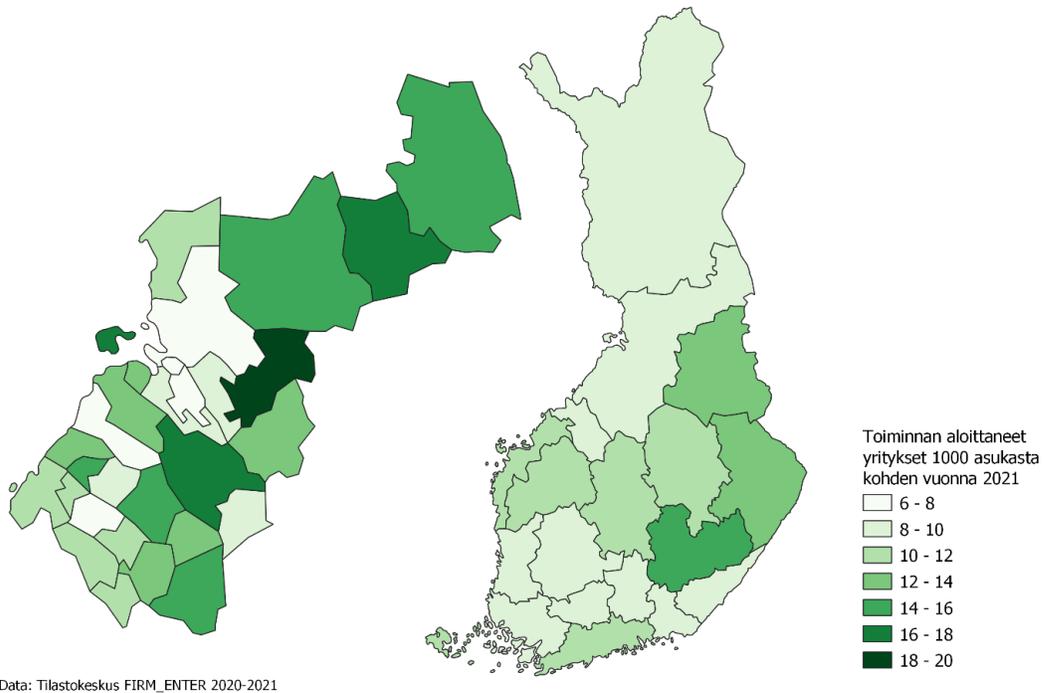
aloittamisaktiivisuus oli väestöön suhteutettuna matalinta Oulun ja Raahen seutukunnissa koko tarkastelujakson ajan (kuva 1) sekä erityisesti suurimmissa kaupungeissa Oulussa, Raahessa ja Kempeleessä vuonna 2021 (kuva 3). Vastaavasti, aktiivisinta yritysten aloittaminen oli maaseudulla; Utajärvellä, Siikalatvalla, Taivalkoskella ja Hailuodossa, missä ei ole suuria teollisia työnantajia. Toiminnan lopettaneiden yritysten määrässä nousevat seutukunnista koko tarkastelujaksolla Haapavesi-Siikalatva, Oulunkaari ja Nivala-Haapajärvi (kuva 2) ja kunnista Pyhäjärvi, Utajärvi, Siikalatva, Haapajärvi ja Merijärvi vuodelta 2021 (kuva 4). Suurimmissa kaupungeissa lopettaneiden yritysten väestöön suhteutettu osuus oli pienin sekä seutukunnittain tarkastelujaksolla (kuva 2) että vuoden 2021 kuntakartalla (kuva 4). Aloittaneita ja lopettaneita yrityksiä oli kokonaisuudessaan eniten maaseutumaisilla alueilla, useimmiten toiminnan aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten trendit olivat koholla samoilla aluilla.

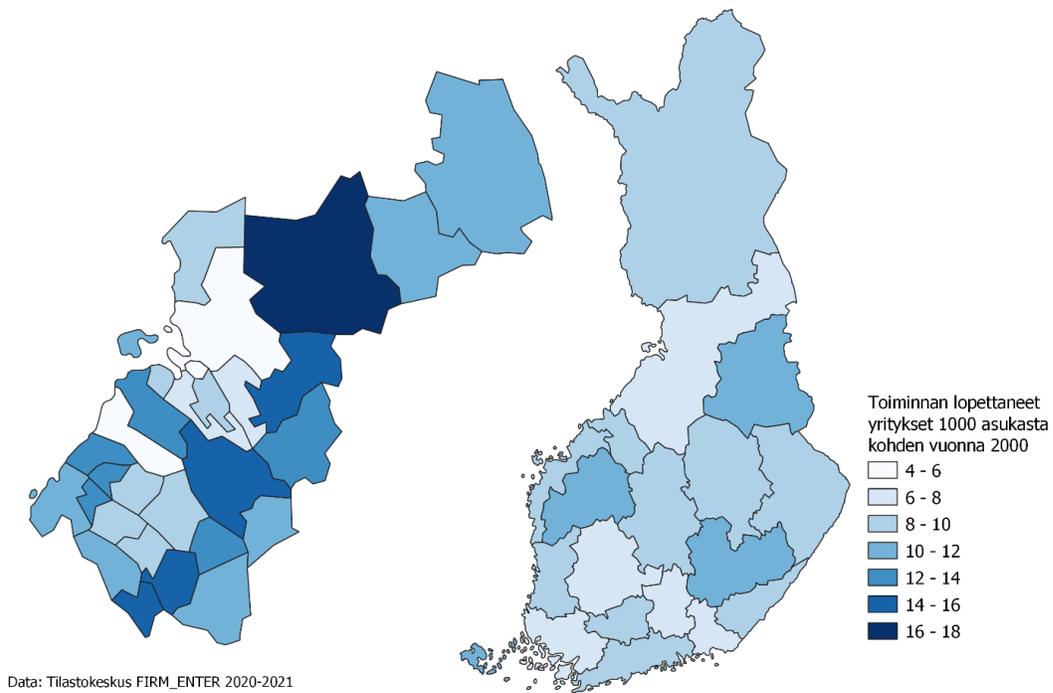
Kuva 1. Aloittaneet yritykset 1000 asukasta kohden Pohjois-Pohjanmaalla seutukunnittain 2014–2020.

Kuva 2. Lopettaneet yritykset 1000 asukasta kohden Pohjois-Pohjanmaalla seutukunnittain 2014–2019.

Kuva 3. Toiminnan aloittaneet yritykset vuonna 2021 tuhatta asukasta kohden, Pohjois-Pohjanmaan kunnittain ja koko Suomi maakunnittain.

Kuva 4. Toiminnan lopettaneet yritykset vuonna 2020 tuhatta asukasta kohden, Pohjois-Pohjanmaan kunnittain ja koko Suomi maakunnittain.

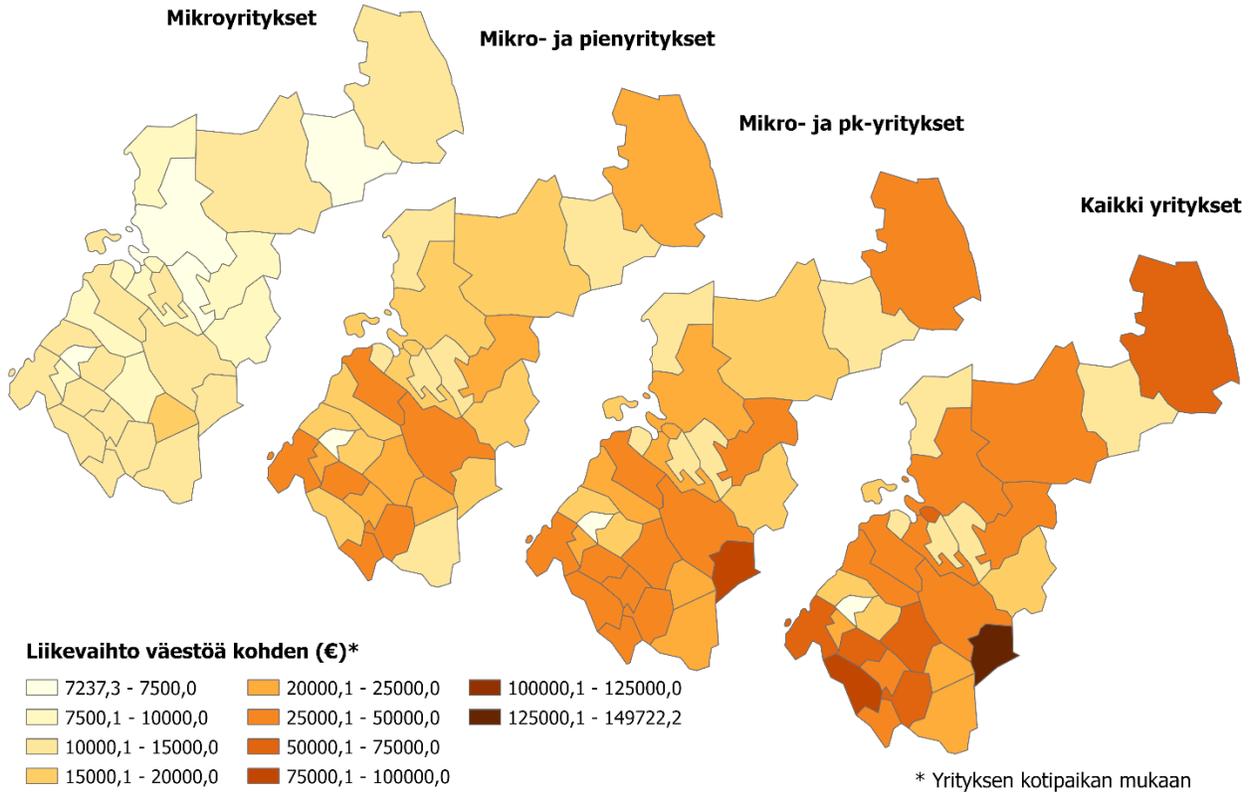
4.2. Mikro- ja pk-yritysten liikevaihto ja työpaikat kunnittain

Seuraavassa tarkastellaan yritysten liikevaihdon ja työllistävyyden suhdetta alueen väestöön yrityskokoluokittain. On huomioitava, että yritysten tunnusluvut paikannetaan yrityksen kotipaikan sijaintikunnan mukaan, eivätkä eri toimipaikkojen tunnusluvut ole eriteltävissä tässä käytetyillä aineistoilla. Näin ollen monipaikkaisten yritysten liikevaihdon ja työpaikkatuotannon vaikutus esimerkiksi tehdaspaikkakuntien tietoihin ei ole tarkasteltavissa, mikäli pääkonttori sijaitsee eri kunnassa. Tällä on vaikutusta eniten suurten ja osin myös keskisuurten yritysten osalta, mutta etenkin mikro- ja pienten yritysten osalta tilastointitapa on taas verrattain tarkka.

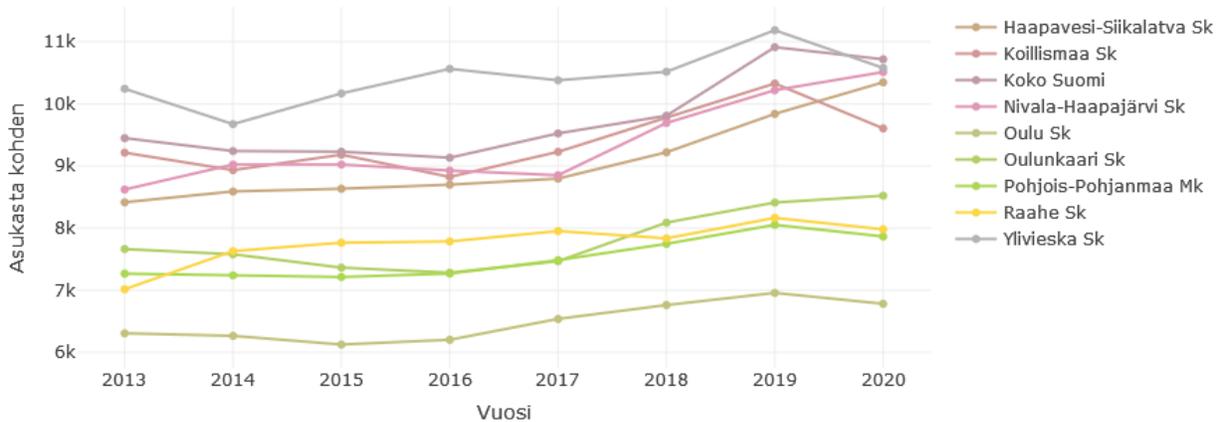
Mikroyritysten sekä osin myös pk-yritysten huomattava vaikutus aluetalouteen korostuu Pohjois-Pohjanmaan maaseutumaisilla aluilla (kuva 5). Oulu sekä toisaalta myös Muhos, Merijärvi ja Taivalkoski korostuvat mikroyritysten matalan osuuden osalta. Käsämällä on suurin mikroyritysten liikevaihto suhteessa väestöön. Kalajokilaakson ja Siikajoen ja Siikalatvan alueet korostuvat mikro- pienyritysten kokoluokassa. Pyhännän yritysten liikevaihto suhteessa väestöön on poikkeuksellisen vahvaa huomioitaessa myös keskisuuret ja suuret yritykset. Suuret yritykset mukaan lukien Sievi on myös erittäin korkean liikevaihdon alue suhteessa väestöön. Merijärvi on ympäröivää aluetta matalammalla tasolla kaikissa yritysten kokoluokissa.

Mikroyritykset luovat pohjan uudistuvalla ja kasvavalla liiketoiminnalla. Mikroyritysten liikevaihdon kehitys on ollut Pohjois-Pohjanmaan eri osissa keskimäärin nousujohteista vuosien 2013–2019 välillä (Kuva 6). Trendi kääntyi laskuun koronapandemian myötä vuonna 2020 useimmilla aluilla, mutta jatkoi kasvuaan Nivala-Haapajärven sekä Haapavesi-Siikalatvan seutukuntien alueilla. Vahvinta mikroyritysten liikevaihto väestöä kohden oli Käsämällä.

Pohjois-Pohjanmaan yritysten liikevaihto kunnittain vuonna 2021 väestöön suhteutettuna

Kuva 5. Pohjois-Pohjanmaan yritysten yhteenlaskettu liikevaihto kunnittain ja yrityskokoluokittain 2021 väestöön suhteutettuna.

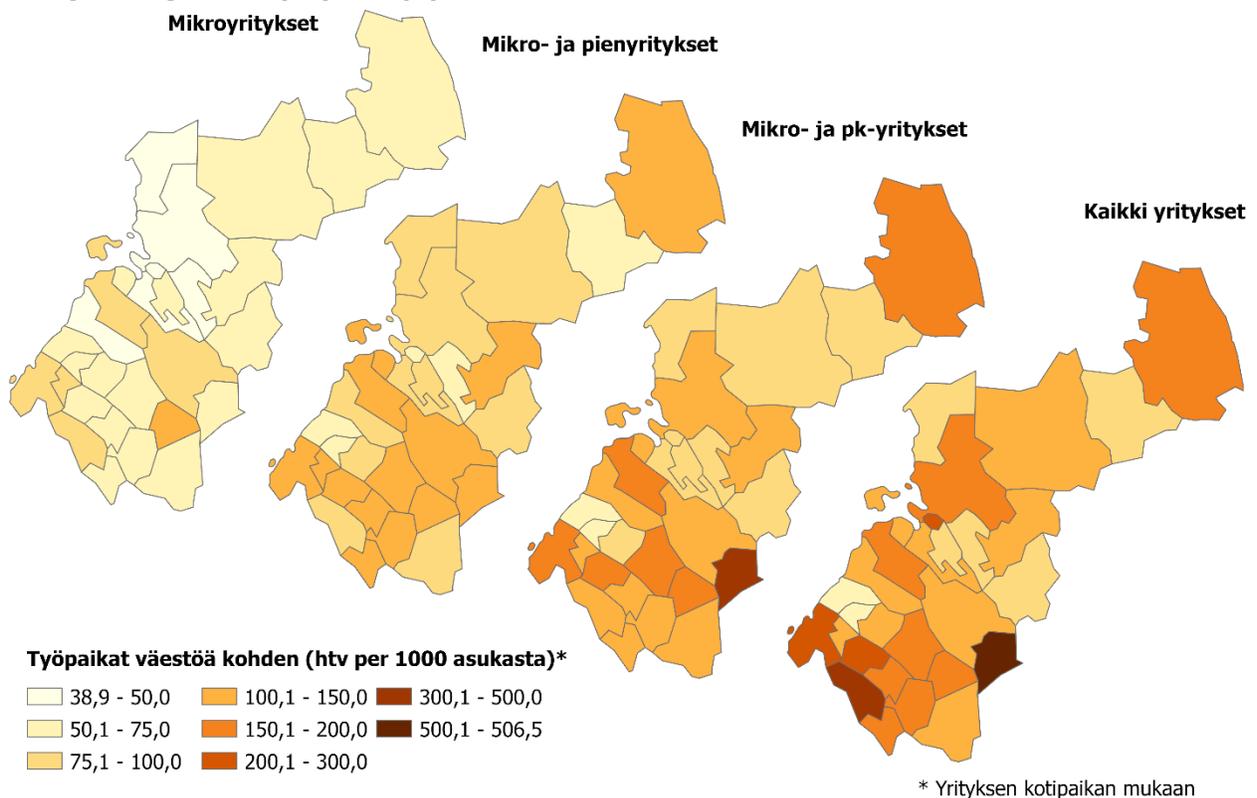

Kuva 6. Mikro-yritysten liikevaihto asukasta kohden Pohjois-Pohjanmaalla seutukunnittain 2013–2020.

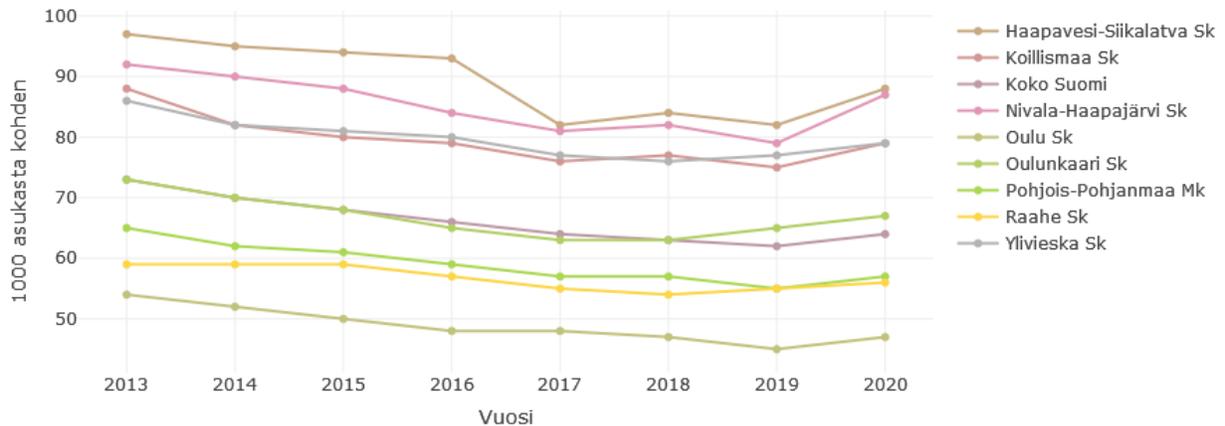
Kun tarkastellaan eri kokoluokan yritysten vaikutusta työpaikkojen määrään, alueellinen kuva on verrattain samalainen liikevaihdon kanssa (kuva 7). Mikro- ja pienyritysten merkitys työllistäjänä korostuu maaseutumaisilla aluilla, toisaalta mikroyritysten rooli on pieni erityisesti Oulun seudulla ja Raahessa. Huomion arvoista on pk-yritysten kyky tuottaa työpaikkoja Kalajokilaakson ja Siikajokilaakson alueilla. Pyhäjoen ja Merijärven alueet erottuvat ympäristöstä matalampina alueina yritysten työpaikkojen tuotannossa muissa kuin mikroyritysten kokoluokassa.

Mikroyritysten työllistävyys on ollut laskussa Pohjois-Pohjanmaalla vuodesta 2013, mutta nousi koronan alkamisen myötä vuonna 2020 (kuva 8). Tämä indikoi mikroyritysten kykyä sopeutua nopeasti muuttuvaan tilanteeseen, mahdollisesti muiden tarjolla olevien työpaikkojen vähenemistä tai yritysten kutistumista mikro-kokoluokkaan. Mikroyritysten merkitys työllistäjänä on ollut suurin Haapavesi-Siikalatvan ja Nivala-Haapajärven seutukunnissa koko tarkastelujaksolla päättyen kasvuun vuonna 2020 vuosien 2013–2019 aikana vallinneen laskevan trendin lopuksi.

Pohjois-Pohjanmaan yritysten työpaikat kunnittain vuonna 2021 väestöön suhteutettuna

Kuva 7. Pohjois-Pohjanmaan yritysten työpaikat henkilötyövuosina kunnittain ja yrityskokoluokittain 2021 väestöön suhteutettuna.

Kuva 8. Mikroyritysten henkilötöyvuodet 1000 asukasta kohden Pohjois-Pohjanmaalla seutukunnittain 2013–2020.

4.3. Tavara- ja palveluvientivienti

Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan vienti koostuu eri aluilla sijaitsevien yritysten viennistä. Varsinkin mikro- ja pienyritysten sekä maaseudulla sijaitsevien vientiekosysteemien vahvuudesta ja merkityksestä on erittäin puutteellisesti tietoa saatavilla. Hankkeessa tuotettiin – parhaan tietomme mukaan – kokonaan uusi tarkastelu yhteenlasketusta alueellisesta viennistä yrityskokoluokittain, joka kattaa myös mikroyritykset. Tarkastelu kattaa sekä tavaroiden ja palveluiden viennin. Tavaravienti sisältää viennin EU-alueella sekä EU-alueen ulkopuolelle, tiedot ovat saatavissa sekä tullin että EU-kaupan osalta myös arvonlisäverotilastoista². Palveluvientitieto perustuu arvonlisäveroon ja kattaa ainoastaan palveluviennin EU-alueelle. Vienti suhteutettiin tarkasteluissa alueen väestömäärään, jotta eri kokoisille kunnille saadaan vertailukelpoinen tunnusluku. EU-alueen ulkopuolinen arvonlisäveroton palveluvienti ei ole selvitettävissä arvonlisäverokantoihin pohjautuvista tilastoista, joka kokoa kaiken 0-verokannan kaupan yhteen. Myöskään verohallinnon, tilastokeskuksen tai valtiovarainministeriön tilastoinneista ei ole saatavilla tarkempaa erittelyä arvonlisäverottoman kaupan muodostumisesta, kuinka suuri osuus siitä on esimerkiksi EU:n ulkopuolista palveluvientiä. On myös huomioitava, että välillisen viennin arvoketjut eivät tule esiin tarkasteluissa, vaan vienti kirjautuu vientiä harjoittavaan yritykseen. Monipaikkaisten vientiyritysten kohdalla alueellisessa tarkastelussa tulee muistaa viennin kohdistuminen yrityksen kotikuntaan, eli useimmiten pääkonttorin sijaintipaikkakunnalle.

Tarkasteltaessa Pohjois-Pohjanmaalla vientiä kunnittain vuonna 2020, on huomionarvoista, että joukko maaseutumaisia kuntia nousee esiin vahvan vientitoiminnan osalta. Tavaraviennin osalta, kun mukaan on laskettu sekä EU:n sisäinen että ulkokaupan tavaravienti, mikroyritysten viennissä nousevat esiin Liminka, Kalajoki ja Haapajarvi (Kuva 9). Kun otetaan mukaan myös pienet yritykset, esiin nousee erityisesti Oulainen, mutta myös Haapajarvi, Nivala, Ylivieska, Tyrnävä, Kempele, Oulu ja Ii. Keskisuuret yritykset mukaan lukien Pohjois-Pohjanmaan tavaraviennin painopiste on Pyhännällä, Haapajarvellä sekä Haapavedellä. Kun kaiken kokoiset yritykset huomioidaan, maakunnan tavaravientikärki on Sievi ja toisella sijalla on Kuusamo.

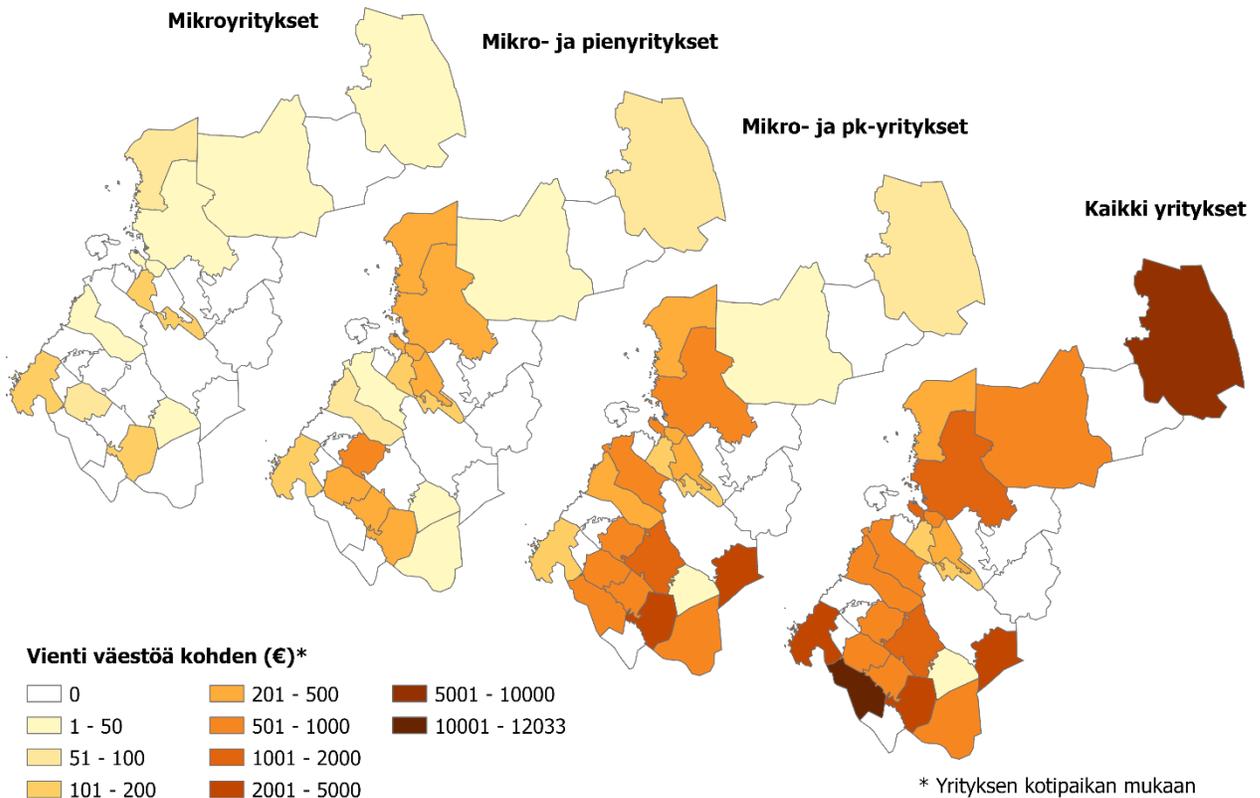
² Arvonlisäverotilastoista laskettiin kunnittain yhteen vain yritysten positiiviset ALV-summat. Tilasto sisältää vähäisen määrän myös negatiivisia ALV-summia, joita ei vähennetty kunnittain koska emme saaneet vastausta mille vuodelle nämä vähennetyt ALV:t pitäisi kohdistaa.

Vahvoja ovat myös Pyhäntä, Haapajärvi ja Kalajoki. Palveluviennin osalta mikroyrityksissä maakunnan kärjessä on Merijärvi (kuva 10). Kun mukaan lasketaan myös pienet yritykset, kärjen muodostavat Merijärven lisäksi Kalajoki, Ii ja Oulu. Keskisuuret yritykset mukaan lukien vahvoilla ovat Oulu, Kempele ja Ii ja kaikki yritykset mukaan lukien suurin palveluvienti asukasta kohden oli Sievissä.

Ajalliset seutukunnittaiset tarkastelut mikroyritysten osalta tehtiin erikseen ulkokaupan tavaraviennille (kuva 11), EU-tavaraviennille (kuva 12) ja EU-palveluviennille (kuva 13). EU:n ulkopuolista palveluvientiä pyrittiin tutkimaan 0-arvonlisäverollisen kaupan avulla, mutta tämä sisältää palveluviennin lisäksi myös tuntemattoman osuuden verran muuta kauppaa, joten EU:n ulkopuolinen palveluvienti on jätetty pois tämän raportin tarkasteluista. Mikroyritysten EU-tavarakauppaa tutkittaessa tulee huomioida Intrastat-mekanismi, joka poistaa ilmoitusvelvollisuuden pieniltä vienti- ja tuontiyrittäjiltä (Suomessa kynnysarvo oli viennin osalta 800 000€/vuosi vuonna 2023).

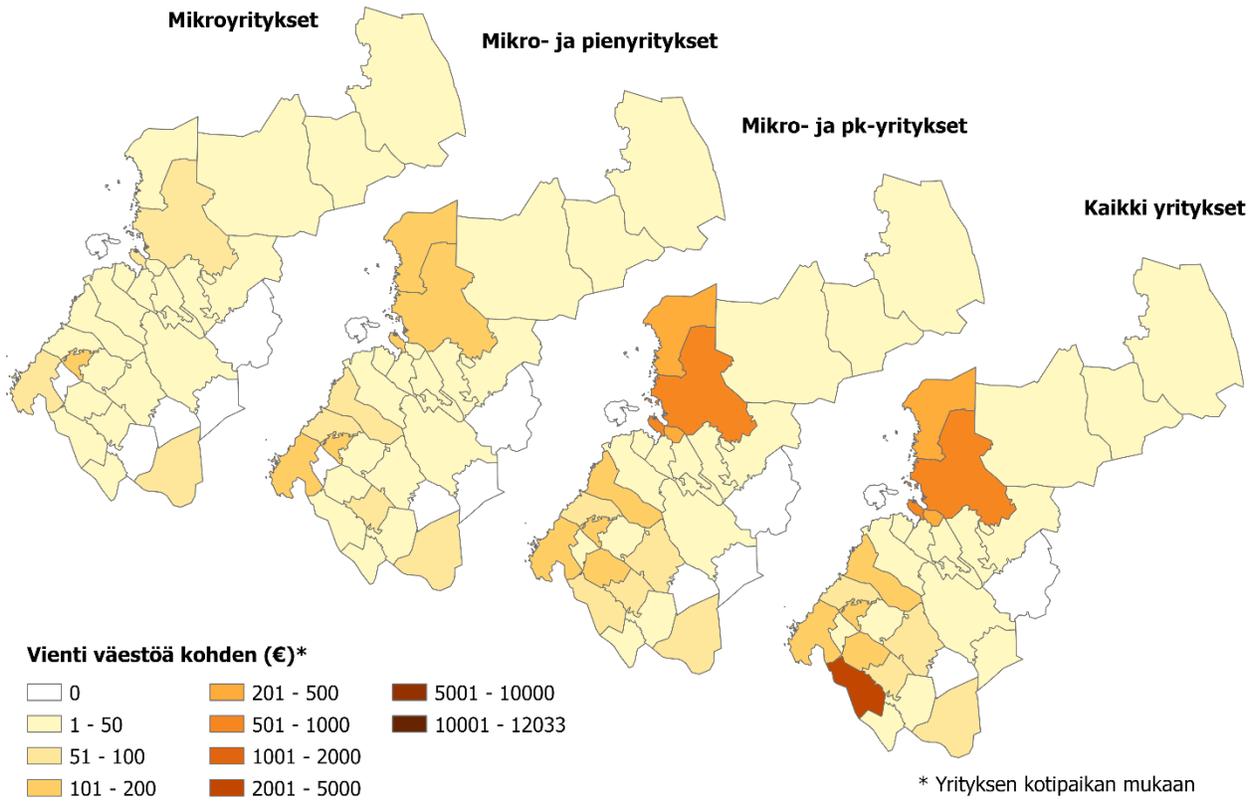
Tavaroiden ulkokaupan osalta vienti on vähentynyt tarkastelujaksolla. EU-sisäkaupan tavaraviennissä ei ole selvää trendiä, mutta palveluiden EU-sisäkaupan osalta nähdään nouseva trendi vuoteen 2019 saakka, joka kääntyy laskuun vuonna 2020. Mikroyritysten ulkokaupan tavaraviennissä Oulun seutukunta on tarkastelujaksolla Pohjois-Pohjanmaan vahvin alue, kun taas mikroyritysten EU-tavaraviennissä Nivala-Haapajärven alue nousee maakunnan vahvimaksi tarkastelujakson loppuun. EU-palveluviennissä Oulun seutukunta pitää kärkipaikkaa lähes koko tarkastelujakson ajan vuotta 2015 lukuun ottamatta, jolloin sekä Ylivieskan että Oulun seutukunnat kirivät suuremmiksi.

Pohjois-Pohjanmaan tavaravienti kunnittain vuonna 2020 väestöön suhteutettuna

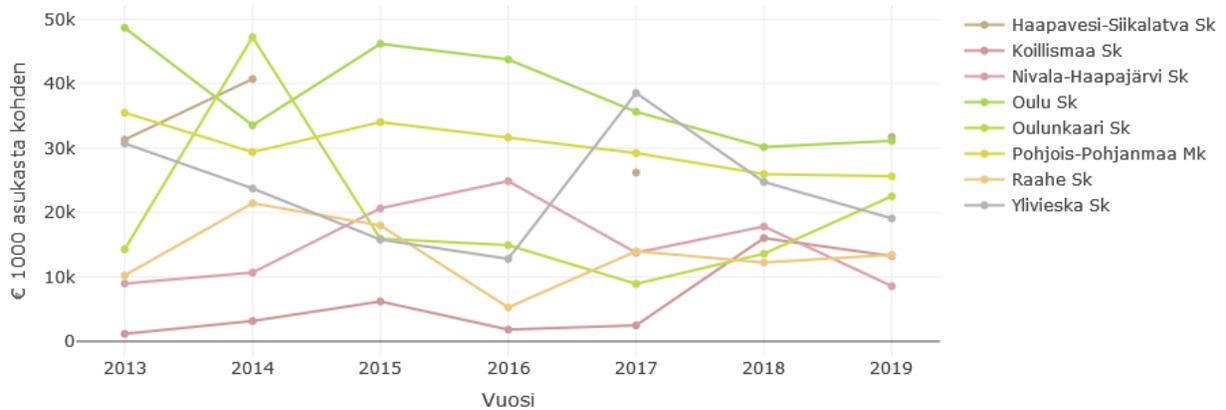

Kuva 9. Pohjois-Pohjanmaan koko tavaravienti kunnittain vuonna 2020 väestöön suhteutettuna.

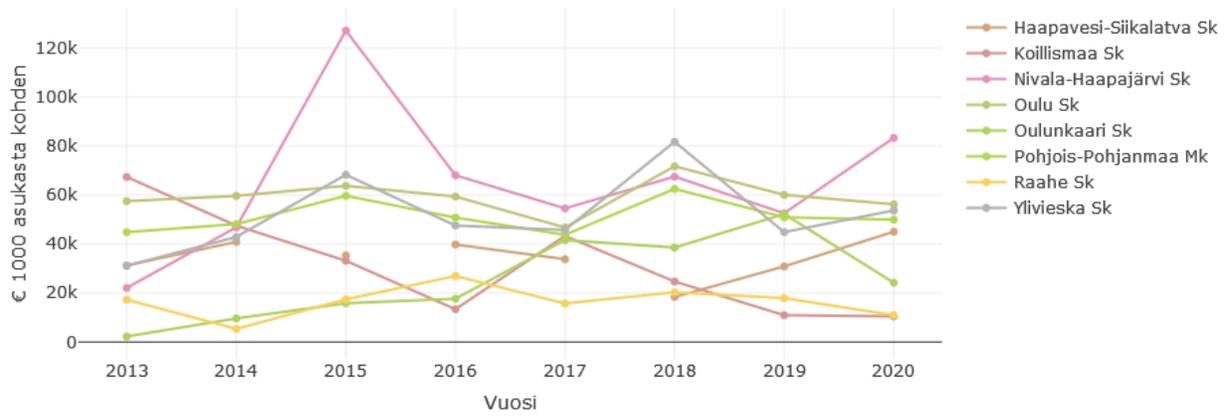
Pohjois-Pohjanmaan palveluvienti EU:n alueelle kunnittain vuonna 2020 väestöön

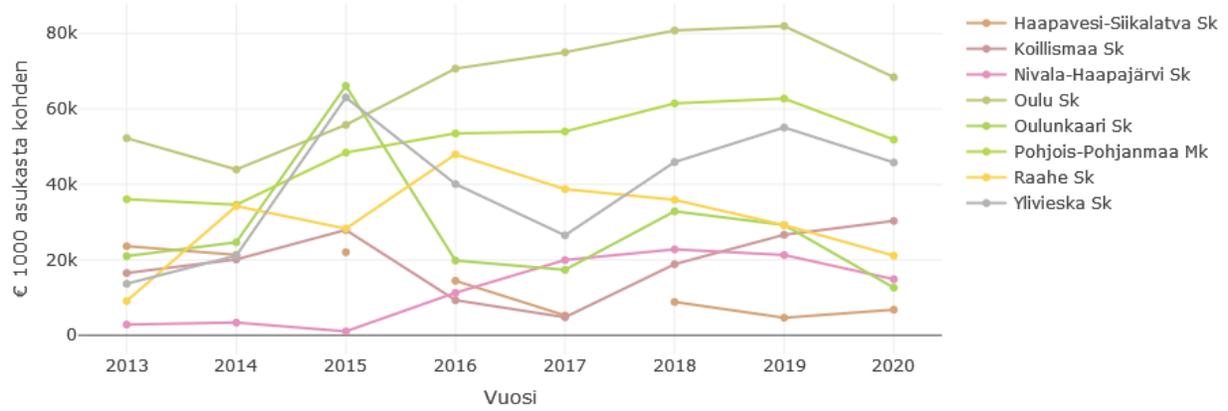
Kuva 10. Pohjois-Pohjanmaan EU-palveluvienti kunnittain vuonna 2020 väestöön suhteutettuna.

Kuva 11. Mikroyritysten ulkokaupan tavaravienti € 1000 asukasta kohden 2013–2019 Pohjois-Pohjanmaalla seutukunnittain (Tullin tilasto valmistuu vuoden verottajan tilastoa myöhemmin, joten tarkastelujakso on suppeampi).

Kuva 12. Mikroyritysten EU-tavaravienti € 1000 asukasta kohden 2013–2020 Pohjois-Pohjanmaalla seutukunnittain.

Kuva 13. Mikroyritysten EU-palveluvienti € 1000 asukasta kohden 2013–2020 Pohjois-Pohjanmaalla seutukunnittain.

5. Yritystukien tilastollinen tarkastelu Pohjois-Pohjanmaalla

Yritystuilla viitataan yrityksille kohdentuviin rahoituksiin, avustuksiin, korkotukiin, lainoihin, takauksiin, verohelpotuksiin sekä muihin järjestelyihin, joihin sisältyy taloudellista etua yritykselle. Suorien yritystukien vaikuttavuuden arviointi on ongelmallista, koska tuetun yrityksen kehitystä ilman tukea ei voida koskaan havaita. Yrityksille suunnatuille tuille on tarvetta, jos markkinat eivät rahoita menestyskelpoisia tai muuten tarpeellisiksi katsottavia yrityksiä, kyse on uusien ja uutta teknologiaa soveltavien yritysten rahoitusongelmista tai markkinat eivät tue positiivisia ulkoisvaikutuksia (ks. Rauhanen 2015).

Tarkastelimme keskeisten yrityksille maksettavien suorien tukien alueellista jakaumaa sekä kytkeytymistä yrityksen taloudelliseen kasvuun yritystason rekisteritiedoilla tilastoperusteisesti. Aineistona tarkasteluissa on tilastokeskuksen valtion yritystuet kattava FIRM_SUBSID mikroaineisto yhdistettynä FIRM_ENTER yritysaineistoon. Ensisijaisena tavoitteena oli testata, voidaanko rekisteriperusteisesti yritystukitietoja kytkeä yritysten menestykseen yritys- tai alueetasolla. Tarkoituksena oli myös selvittää, voidaanko yritysten kasvukehitystä tarkastella suhteessa maksettuihin tukiin eri tukimuodoilla ja toimialoilla. Toteutetut tarkastelut luovat samalla pohjaa tarkemmalle ja laajemmalle alueelliselle yritystukien vaikuttavuuden tarkastelulle.

5.1. Maksettujen yritystukien jakautuminen alueittain

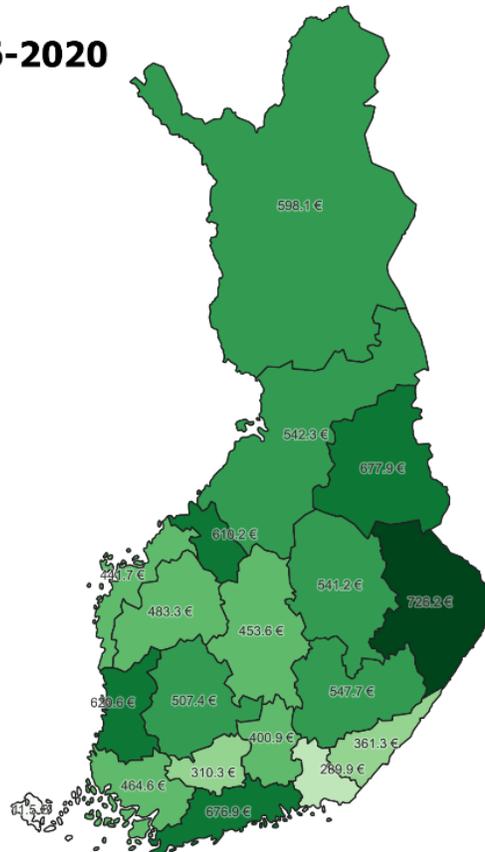
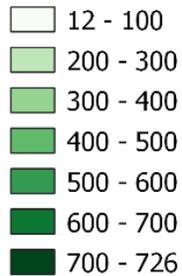
Ensin tarkastelimme valtion maksamien suorien yritystukien jakautumista suhteessa väestön määrään maakunnittain koko Suomessa (kuva 14) ja kunnittain Pohjois-Pohjanmaalla (kuva 15) vuosina 2016–2020. Pohjois-Pohjanmaata enemmän yritystukia on maksettu Pohjois-Karjalaan, Kainuuseen, Keski-Pohjanmaalle, Uudellemaalle ja Satakuntaan. Yhteensä Pohjois-Pohjanmaalle maksettiin valtion yritystukia 224 miljoonaa euroa tarkastelujakson aikana. Pohjois-Pohjanmaan Pyhäntä oli maksettujen yritystukien koko maan kärjessä väestöön suhteutettuna. Myös Utajärven ja Kalajoen yritykset ovat saaneet runsaasti tukia suhteutettuna kunnan asukaslukuun.

Kokonaissummaan on laskettu seuraavat tuet, joita on maksettu kaikkina käsiteltyinä viitenä vuotena: Business Finlandin (BF) (aiemmin Tekes vuoteen 2016 saakka) maksamat suorat tuet, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskuksen) maksamat Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM:n) tuet sekä Maa- ja metsätalousministeriön (MMM:n) investointituet sekä TEM:n maksamat energiatuki ja palkkatuki (TEM:n starttituki puuttuu tästä kartasta). Tarkastelussa ei huomioitu lainoja eikä takauksia, joita oli (sekä euromääräisesti että tukea saaneiden yritysten määrän perusteella) maksettuja tukia vähemmän. Mukaan ei ole laskettu vuoden 2020 koronatuksia, kuten Valtionkonttorin kustannustukea, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämisen- ja hallintokeskus (KEHA) -keskuksen ravintolatukea tai BF:n koronatuksia. Tarkastelusta puuttuvat myös uusimpien ja pienimpien yritysten saamat tuet, mikäli yritys ei ylitä tilastointirajaa eli n. 11000 €:n liikevaihtoa ja vähintään puolen vuoden toiminta-aikaa kyseisenä vuonna. Tästä syystä pienimmille ja uusimmille yrityksille kohdistuvat tuet, kuten Starttituki ja Leader-tuet (sisältyvät MMM-tukiin) eivät aina kohdistu mihinkään yritystilaston yritykseen.

Kunnittain tarkasteluna valtion tukia vuosina 2016–2020 maksettiin Pohjois-Pohjanmaalla eniten Ouluun (116,2 milj. €), Kempeleeseen (11,4 milj. €), Kalajoelle (11,3 milj. €) ja Kuusamoon (11,2 milj. €) (Taulukko 2).

Yritystuet maakunnittain 2016-2020

Maksetut yritystuet vuosilta 2016-2020
€/asukas

Data: Tilastokeskus
FIRM_VAT ja FIRM_ENTER 2016-2020

Kuva 14. Valtion maksamat yritystuet maakunnittain yhteen laskettuna vuosilta 2016–2020 suhteessa väestöön. Mukaan on laskettu seuraavat tuet: Business Finlandin (aiemmin Tekes) maksamat suorat tuet, ELY-keskuksen maksamat suorat TEM-tuet sekä MMM-investointituet sekä TEM:n maksamat suorat tuet (palkkatuki ja energiatuki, starttituki puuttuu tästä kartasta). Tarkastelussa ei huomioitu lainoja eikä takauksia, joita oli (sekä euomääräisesti että tukea saaneiden yritysten määrän perusteella) maksettuja tukia vähemmän. Mukaan ei ole myöskään laskettu vuoden 2020 koronatuksia, kuten Valtionkonttorin kustannustukea, KEHA-keskuksen ravintolatuksia tai BF:n koronatuksia.

Taulukko 2. Pohjois-Pohjanmaan eniten maksettuja yritystukia saaneet kunnat, vuoden 2016–2020 yhteen laskettuna. Mukaan on laskettu seuraavat tuet, joita on maksettu kaikkina käsiteltyinä viitenä vuotena: Business Finlandin (aiemmin Tekes) maksamat suorat tuet, ELY-keskuksen maksamat suorat TEM-tuet sekä MMM-investointituet sekä TEM:n maksamat suorat tuet (palkkatuki, energiatuki, starttituki). Taulukko ei huomioi vuoden 2020 koronatukia, eikä myöskään lainoja tai takauksia, eikä niiden yritysten saamia tukia, jotka eivät ole mukana yritystilastossa.

Kunta	Yhteenlasketut maksetut yritystuet 2016–2020	Yritystukia saaneiden yritysten määrä 2016–2020
Oulu	116,2 milj. €	3966
Kempele	11,4 milj. €	329
Kalajoki	11,3 milj. €	352
Kuusamo	11,2 milj. €	420
Ylivieska	9,5 milj. €	335
Nivala	9,0 milj. €	230
Raahe	7,4 milj. €	370
Liminka	5,8 milj. €	171
Haapajärvi	5,5 milj. €	186
Pyhäntä	5,2 milj. €	45

5.2. Pohjois-Pohjanmaan yritystuet eri yrityskokoluokissa ja eri toimialoilla

Yrityskokoluokittain tarkasteluna Pohjois-Pohjanmaalla eniten suoria yritystukieuroja vuonna 2020 saivat mikroyritykset (49,9 milj. €) ja seuraavaksi eniten pienet yritykset (26,2 milj. €). Keskisuuret yritykset saivat tukia 11,8 milj. € ja suuryritykset 4,3 milj. €. Luvut eivät sisällä koronatukia. Tilastoinnin tukia yritystuet kohdistuvat päätoimipaikan kuntaan, mikä vaikuttaa eniten suurten yritysten kokoluokassa. Tarkastelusta puuttuvat myös uusimmat ja pienimmät yritykset, jotka eivät ylitä tilastointirajaa eli n. 11000 €:n liikevaihtoa ja vähintään puolen vuoden toiminta-aikaa. Tarkemmassa tarkastelussa mikroyrityksistä eniten tukia (20,2 milj. €) saivat suurimmat mikroyritykset, joissa henkilöstön suuruusluokka oli 4,5–9,5. Mukaan on laskettu seuraavat tuet: Business Finlandin (aiemmin Tekes) maksamat suorat tuet, ELY-keskuksen maksamat suorat TEM-tuet sekä MMM-investointituet sekä TEM:n maksamat suorat tuet (palkkatuki ja energiatuki, starttituki puuttuu tästä kartasta). Tarkastelussa ei huomioitu lainoja eikä takauksia. Mukaan ei ole myöskään laskettu vuoden 2020 koronatukia.

Tarkastelimme maksettuja tukia päätoimialoittain (Tilastokeskus 2022) ja tukimuodoittain Pohjois-Pohjanmaalla, tarkastelu tehtiin vuosien 2018–2020 maksetuista tuista ilman koronatukia (taulukko 3). Euromääräisesti suurin tuen maksaja yritystilaston yrityksille on Business Finland 67,5 miljoonalla eurolla. Tukea näinä vuosina sai 1208 yritystä. Eniten Business Finlandin maksettua tukea saivat teollisuuden, informaatio- ja viestintäalan sekä ammatillisen, tieteellisen ja teknisen päätoimialan yritykset. Toinen merkittävä tuen maksaja on ELY, joka maksoi 57,1 miljoonaa euroa 1577 yritykselle. ELY:n TEM-tuesta lähes puolet menee teollisuuden päätoimialalle. Yritysten kappalemäärässä laskettuna myös päätoimialakseen kaupan alan ilmoittaneet yritykset olivat merkittäviä ELY:n TEM-tuen saajia, mutta yhteenlaskettu summa kaupan päätoimialalla on teollisuutta selvästi pienempi. ELY:n maksama MMM:n investointituki tuotti Pohjois-Pohjanmaan yrityksiin 14,1 miljoonaa euroa. Tuen saajia oli 258 yritystä. Teollisuustoimiala on myös ELY:n MMM-investointituen suurin saaja. TEM:n tuet starttituki ja

palkkatuki ovat yritystä kohden ja myös yhteenlaskettuna keskimäärin selvästi pienempiä. Nämä tuet myös kohdistuvat erilaisiin yrityksiin, kaupan alan ollessa suurin tuensaaja. TEM:n energiatauen (yht. 1,8 milj. €) tarkempi avaaminen on jätetty pois, koska se on kohdistunut vain kolmeen yritykseen Pohjois-Pohjanmaan alueella. Huomioitavaa on, että yritys ja sen saama tuki on mukana tässä tilastossa ainoastaan, jos se on mukana tilastokeskuksen yritysaineistossa, eli sillä on ollut toimintaa puoli vuotta kyseisenä vuonna ja vuosiliikevaihto ylittää kynnyksen (~11 000 €). Tämä vaikuttaa esimerkiksi starttituen ja ELY:n jakamien MMM investointitukien saajien määrään tässä taulukossa, koska ne kohdistuvat pienemmille yrityksille, tukia saaneiden yritysten kappalemäärä on liian pieni. Yritystuet on rajattu Pohjois-Pohjanmaalle pääkonttorin sijainnin mukaan, suurimmilla alueen yrityksillä pääkonttorit voivat sijaita maakunnan ulkopuolella, jolloin niiden saamat tuet eivät ole tässä tilastossa mukana.

Taulukko 3. Maksetut yritystuet tukimuodoittain ja suurimmat päätoimialat Pohjois-Pohjanmaalla, vuodet 2018, 2019 ja 2020 yhteen laskettuna. Prosenttiosuus kertoo kyseisen päätoimialan osuuden tukimuodon yhteenlasketusta summasta. Vuoden 2020 koronatuot puuttuvat laskelmista, ja samoin lainoja ja takauksia ei ole huomioitu. Yritysten kappalemäärä on todennäköisesti liian pieni MMM-investointitukien ja TEM starttitukien tapauksessa.

MMM investointituet yht. 14,1 milj. € 258 yritystä*	Business Finland maksetut tuet yht. 67,5 milj. € 1208 yritystä	ELY:n TEM tuki yht. 57,1 milj. € 1577 yritystä	TEM:n palkkatuki yht. 10,2 milj. € 1081 yritystä	TEM starttituki yht. 0,6 milj. € 117 yritystä*
C Teollisuus 40,7 % 5,7 milj. € 63 yritystä	C Teollisuus 30,7 % 20,7 milj. € 235 yritystä	C Teollisuus 44,8 % 25,6 milj. € 211 yritystä	G Kauppa 18,3 % 1,9 milj. € 204 yritystä	G Kauppa 21,9 % 135 k € 23 yritystä
G Kauppa 17,6 % 2,5 milj. € 28 yritystä	J Informaatio ja viestintä 19,2 % 13,0 milj. € 137 yritystä	M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta 9,7 % 5,5 milj. € 170 yritystä	C Teollisuus 13,5 % 1,4 milj. € 137 yritystä	S Muu palvelutoiminta 12,3 % 76 k € 14 yritystä
A Maa- metsä- kalatalous 8,7 % 1,2 milj. € 37 yritystä	M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta 13,1 % 8,9 milj. € 168 yritystä	J Informaatio ja viestintä 9,0 % 5,1 milj. € 81 yritystä	F Rakentaminen 12,0 % 1,2 milj. € 140 yritystä	N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta 10,9 % 67 k € 12 yritystä
L Kiinteistöala 7,4 % 1,1 milj. € 5 yritystä	G Kauppa 9,3 % 6,2 milj. € 159 yritystä	G Kauppa 8,5 % 4,8 milj. € 294 yritystä	M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta 10,9 % 1,1 milj. € 118 yritystä	F Rakentaminen 9,4 % 58 k € 15 yritystä
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta 6,3 % 0,9 milj. € 14 yritystä	F Rakentaminen 9,2 % 6,2 milj. € 143 yritystä	R Taiteet, viihde, virkistys 6,4 % 3,7 milj. € 39 yritystä	Q Terveys- ja sosiaalipalvelut 9,8 % 1,0 milj. € 64 yritystä	Q Terveys- ja sosiaalipalvelut 8,3 % 51 k € 9 yritystä

5.3. Yritystukien vaikuttavuus Pohjois-Pohjanmaalla

Selvitimme valtion maksamien suorien yritystukien mahdollisia vaikutuksia yritysten liikevaihdon ja henkilömäärän muutokseen Pohjois-Pohjanmaalla muutamalla yleisellä toimialalla laskemalla tukea välillä 2016–2020 yhtenä tai useampana vuonna saaneiden yritysten liikevaihdon ja henkilömäärän muutoksen tällä välillä ja vertaamalla sitä vastaaviin yrityksiin, jotka eivät olleet saaneet valtion suoria yritystukia, lainoja tai takauksia tällä välillä (Taulukko 4). Vuoden 2020 koronatukia ei ole huomioitu tässä tarkastelussa, ei myöskään starttitukia. Tarkastelu tehtiin toimialoittain valitulle toimialajoukolle kahden numeron tarkkuudella (Tilastokeskus 2022). Mukana vertailussa olivat vain osakeyhtiöt, jotka kuuluivat kokoluokaltaan mikroyrityksiin, pieniin, tai keskisuuriin yrityksiin. Suuret yritykset on jätetty pois tästä vertailusta, koska yritystuet kohdistuvat pääkonttorin paikkakunnalle. Vertailusta selviää, että niiden yritysten joukko, jotka saivat valtion suoria yritystukia, oli sekä liikevaihdon, henkilömäärän kuin yritysten kappalemääränkin suhteen muuttunut tunnusluvuiltaan positiivisempaan suuntaan verrattuna saman toimialan niihin yrityksiin, jotka eivät olleet saaneet mitään valtion suoria tukia, lainoja tai takauksia. Samalla nähdään, että toimialojen välillä on suuria eroja tunnuslukujen muutoksissa, ja esimerkiksi ohjelmistoalan yritysten luvut ovat positiivisia myös ilman yritystukia.

Taulukko 4. Valtion suoria yritystukia saaneet yritykset Pohjois-Pohjanmaalla 2016–2020. Mukana tarkastelussa ovat vain osakeyhtiöt, joiden kokoluokka on mikro, pieni tai keskisuuri. Vuoden 2020 koronatukia ei ole huomioitu tässä, ei myöskään starttitukia. Suluissa on esitetty ilman tukea toimineiden saman toimialan yritysten vastaavat tunnusluvut.

Toimiala	62 Ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta	16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteide n valmistus (pl. huonekalut); olki- ja punontatuottei den valmistus	56 Ravitsemis- toiminta	49 Maaliikenne ja putkijohto- kuljetus	47 Vähittäiskauppa (pl. moottoriajoneu vojen ja moottoripyörien kauppa)
Muutos % liikevaihto	56,5 % (ilman tukea 50,7 %)	8,2 % (ilman tukea - 24,9 %)	6 % (ilman tukea -57,6 %)	27,8 % (ilman tukea 45,7 %)	0,8 % (ilman tukea - 8,6 %)
Muutos % henkilömäärä	41,9 % (ilman tukea 28,5 %)	-2,4 % (ilman tukea -52 %)	15,7 % (ilman tukea -69 %)	41,9 % (ilman tukea 19,5 %)	-3,8 % (ilman tukea -24 %)
Muutos % kappalemäärä	20,7 % (ilman tukea 15 %)	3,9 % (ilman tukea - 8,3 %)	31,5 % (ilman tukea -54,6 %)	24,8 % (ilman tukea 12 %)	22,1 % (ilman tukea - 16,7 %)

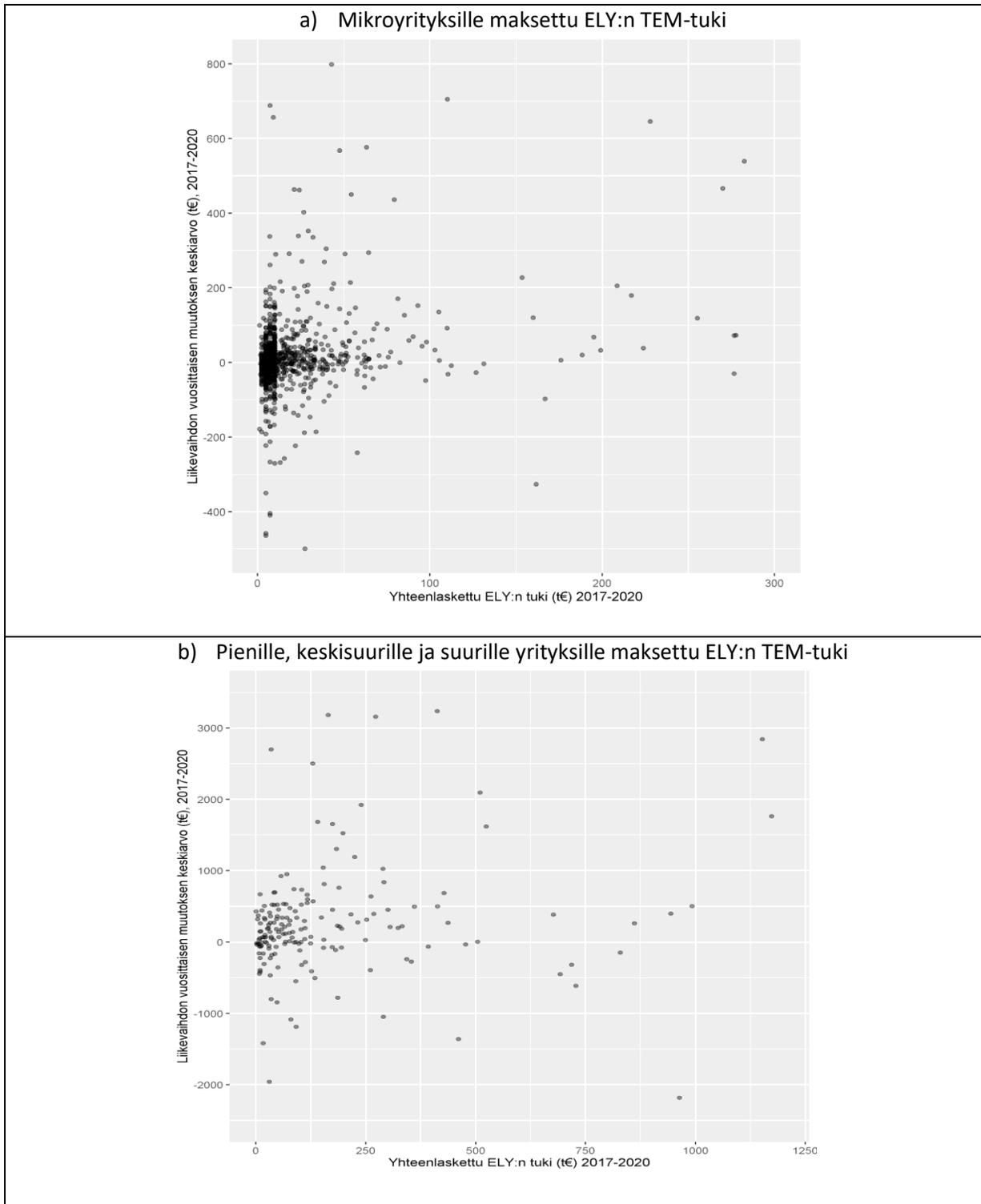
Tarkastelimme myös yritystukia saaneiden yksittäisten yritysten liikevaihdon samanaikaista muutosta. Tarkastelu tehtiin vuosilta 2017–2020. Liikevaihdon muutoksesta laskettiin jokaiselle yritykselle vuosittainen euromääräinen keskiarvo, jotta liikevaihdon vuosittaisen muutoksen vaihtelu ei niin paljon vaikuttaisi tuloksiin. Liikevaihdon muutoksen keskiarvoa verrataan hajontakuvissa yhteenlaskettuun tukisummaan, jonka yritys on saanut näinä vuosina. Tarkastelu

on tehty tukimuoto kerrallaan; ELY:n TEM-tuet (kuva 16), ELY:n MMM:n investointituet (kuva 17), Business Finlandin maksetut tuet (kuva 18) ja Business Finlandin yrityslainat (kuva 19). Business Finlandin tukien osalta tarkasteluun on otettu selvyiden vuoksi vain suurimmat tukea saaneet toimialat. ELY:n tukia ei ole eritelty toimialoittain.

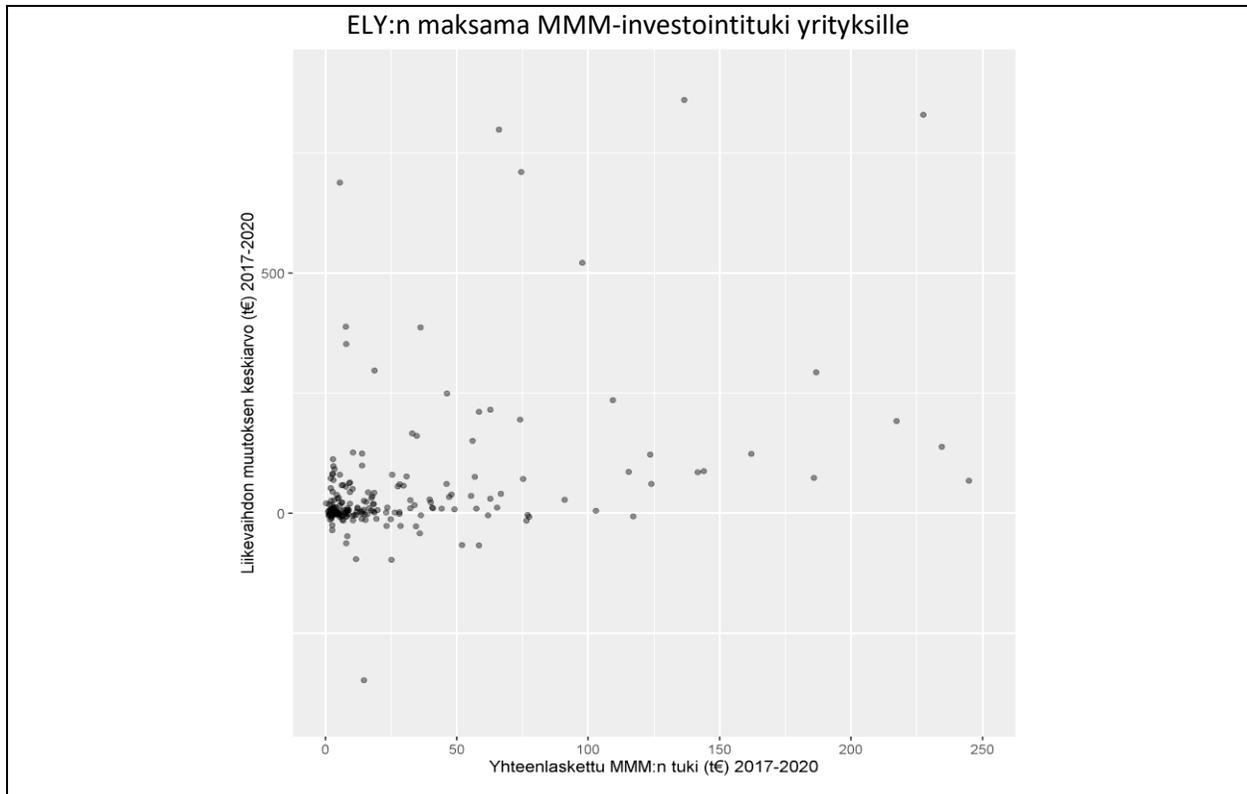
Kuvaajien pisteet ovat tukea saaneita yrityksiä. X-akselin arvo on saadun tuen yhteenlaskettu summa tarkasteluaikana. Y-akselin arvo on laskettu yrityksen liikevaihdon muutoksen keskiarvo tarkasteluaikana. Tarkastelut on mittakaavan selvyiden vuoksi kuvattu erikseen mikroyrityksille ja sitä suuremmille yrityksille. ELY:n MMM-investointitukien osalta tarkastelu on tehty yhdessä kuvassa kaikille yrityksille, koska tämä tukimuoto kohdistuu eniten mikroyritysten kokoluokkaan.

Huomioitavaa on, että yritys ja sen saama tuki on mukana tässä tilastossa ainoastaan, jos se on mukana tilastokeskuksen yritysaineistossa, eli sillä on ollut toimintaa puoli vuotta kyseisenä vuonna ja vuosiliikevaihto ylittää kynnyksrajaa (~11 000 €). Tämä vaikuttaa esimerkiksi starttituen ja ELY:n jakamien MMM investointitukien saajien määrään, koska ne usein kohdistuvat uusille tai pienemmille yrityksille. Yritystuet on rajattu Pohjois-Pohjanmaalle pääkonttorin sijainnin mukaan, suurimmilla alueen yrityksillä pääkonttorit voivat sijaita maakunnan ulkopuolella, jolloin niiden saamat tuet eivät ole tässä tilastossa mukana. Kaikkien kuvien yritysjoukosta on rajattu pois ääriarvot tukimäärän sekä liikevaihdon muutoksen suhteen, jotta yksittäisiä yrityksiä ei voida kuvaajista tunnistaa.

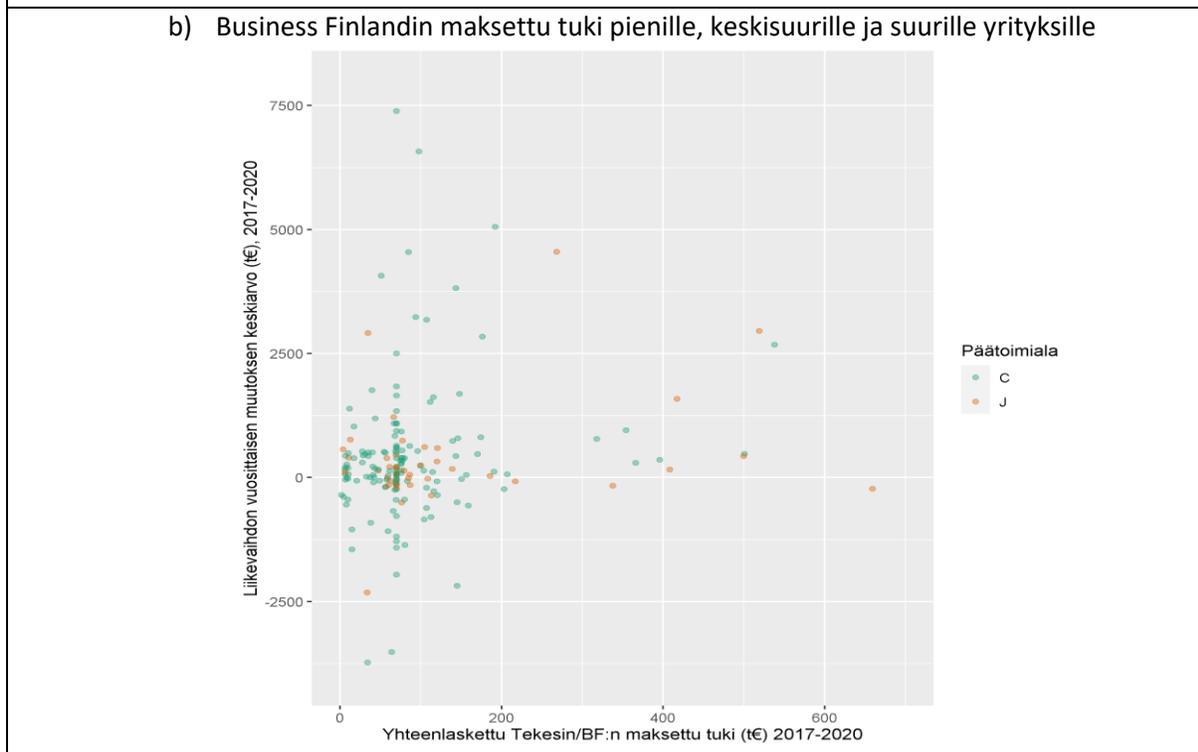
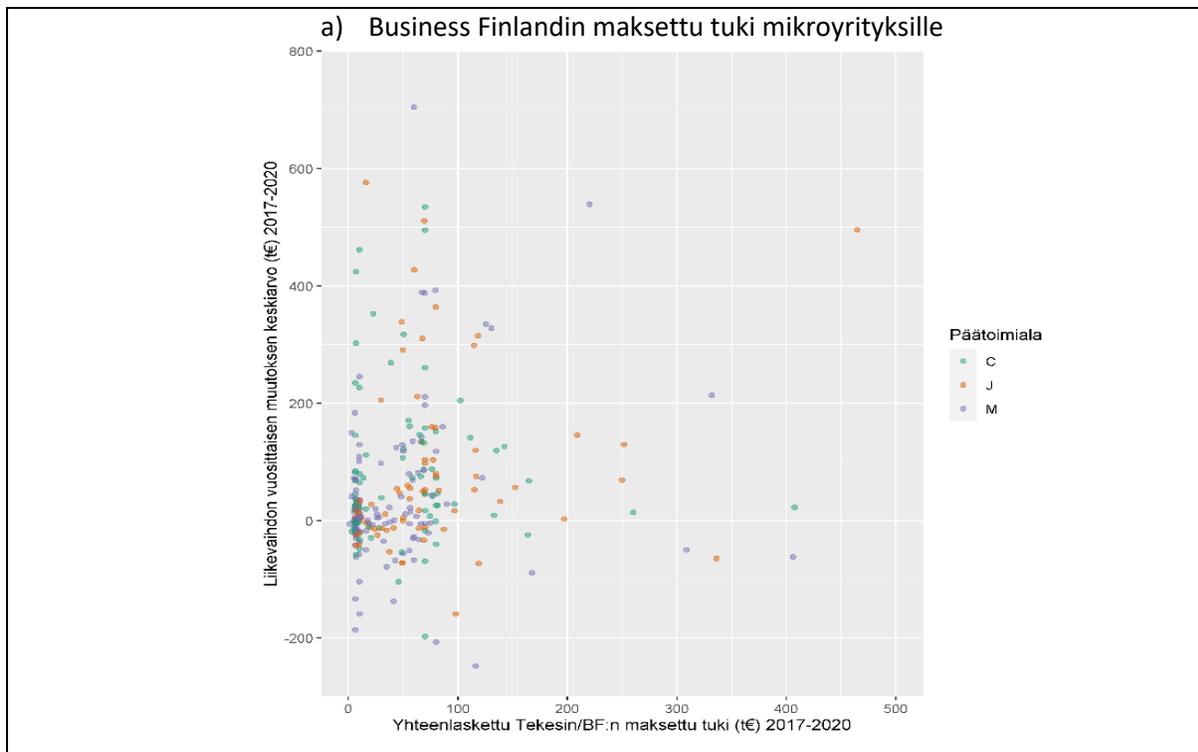
Kuvaajat kertovat, että tässä käytetyn kasvumuuttujan (liikevaihdon vuosittaisen muutoksen keskiarvo tarkastelujaksolla) suhteen suurin osa kuvatuista yrityksistä keskittyy nollan ympäristöön, jotkut yritykset kasvavat paljon ja joillakin liikevaihto on myös pienentynyt. Suurempia tukisummia keränneistä yrityksistä suurin osa sijoittuu liikevaihdon muutoksen suhteessa nollan yläpuolelle, ja jotkut yritykset ovat kasvaneet muita enemmän myös pienemmillä tukisummillä.

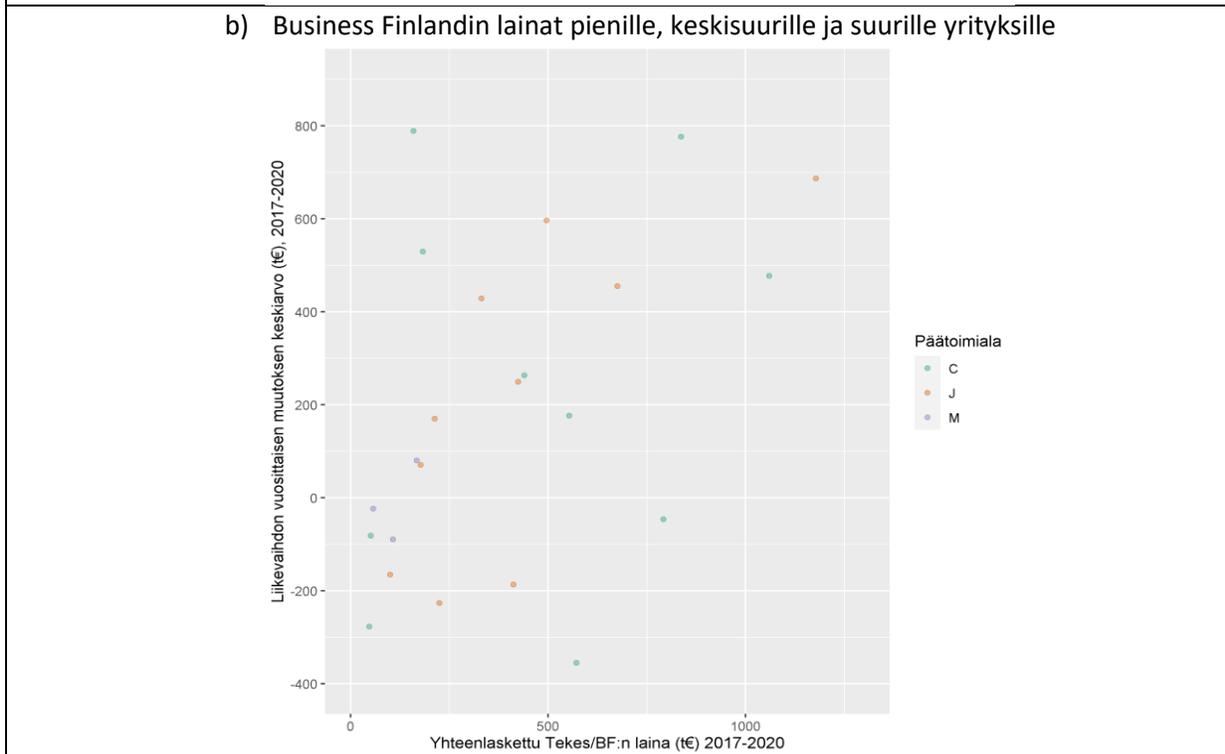
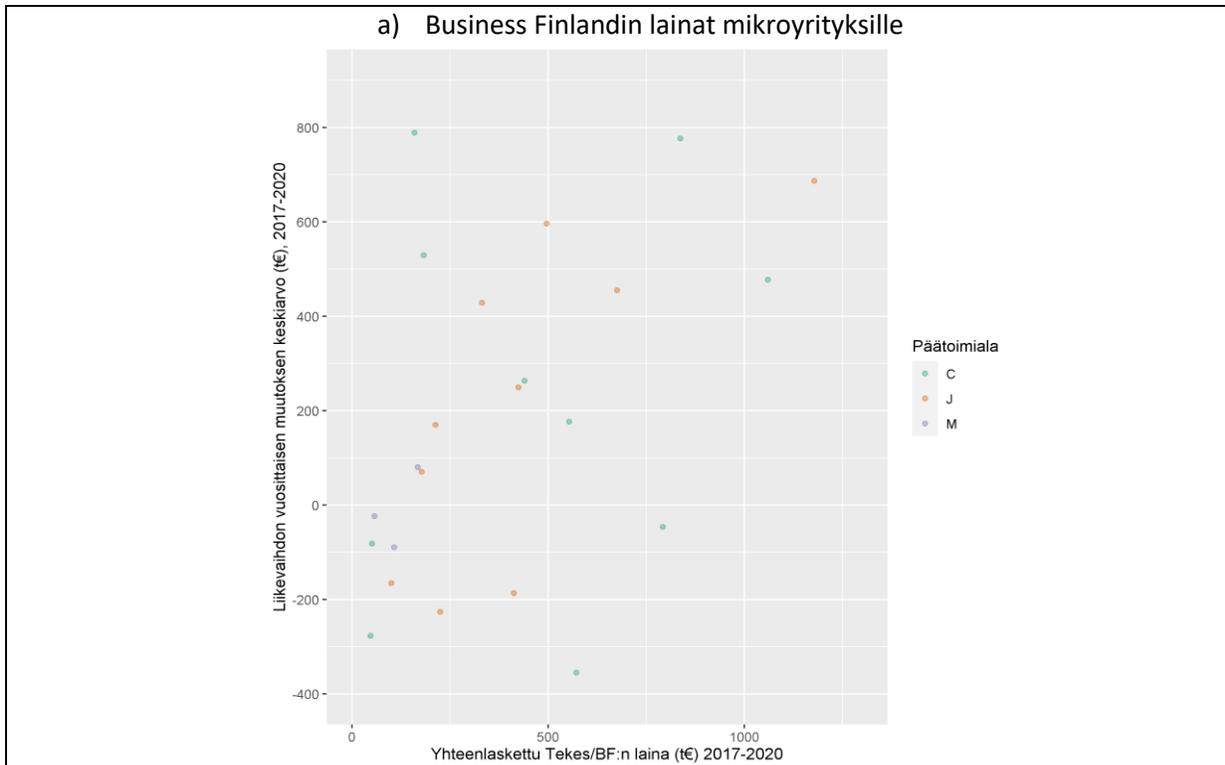
Kuva 16. ELY-keskuksen maksettujen TEM-tukien suhde liikevaihdon muutokseen mikroyrityksissä (a) sekä pienissä, keskisuurissa ja suurissa yrityksissä (b). Kuvaajassa on mukana eniten tätä tukea saaneiden toimialojen yritykset Pohjois-Pohjanmaalla vuosina 2017–2020. Pisteet kuvaavat tätä tukea saaneita yrityksiä. X-akselin arvo on yrityksen saama kyseisen tuen summa vuosilta 2017–2020 yhteenlaskettuna. Y-akselin arvo on yrityksen liikevaihdon vuosittaisen muutoksen keskiarvo samalla aikavälillä.

Kuva 17. MMM:n maksettujen tukien suhde liikevaihdon muutokseen yrityksissä. Kuvaajassa on mukana eniten tätä tukea saaneiden toimialojen yritykset Pohjois-Pohjanmaalla vuosina 2017–2020. Pisteet kuvaavat tätä tukea saaneita yrityksiä. X-akselin arvo on yrityksen saama kyseisen tuen summa vuosilta 2017–2020 yhteenlaskettuna. Y-akselin arvo on yrityksen liikevaihdon vuosittaisen muutoksen keskiarvo samalla aikavälillä.

Kuva 18. Business Finlandin maksettujen tukien suhde liikevaihdon muutokseen mikroyrityksissä (a) sekä pienissä, keskisuurissa ja suurissa yrityksissä (b). Kuvaaja Kuvaajassa on mukana eniten tätä tukea saaneiden toimialojen yritykset Pohjois-Pohjanmaalla vuosina 2017–2020. Pisteet kuvaavat tätä tukea saaneita yrityksiä. X-akselin arvo on yrityksen saama kyseisen tuen summa vuosilta 2017–2020 yhteenslaskettuna. Y-akselin arvo on yrityksen liikevaihdon vuosittaisen muutoksen keskiarvo samalla aikavälillä. Toimialatieto värikoodattuna kuvaan: Päätoimiala C – Teollisuus, J – Informaatio ja viestintä, M – Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta.

Kuva 19. Business Finlandin maksettujen lainojen suhde liikevaihdon muutokseen mikroyrityksissä (a) sekä pienissä, keskisuurissa ja suurissa yrityksissä (b). Kuvaaja Kuvaajassa on mukana eniten tätä tukea saaneiden toimialojen yritykset Pohjois-Pohjanmaalla vuosina 2017–2020. Pisteet kuvaavat tätä tukea saaneita yrityksiä. X-akselin arvo on yrityksen saama kyseisen tuen summa vuosilta 2017–2020 yhteenlaskettuna. Y-akselin arvo on yrityksen liikevaihdon vuosittaisen muutoksen keskiarvo samalla aikavälillä. Toimialatieto värikoodattuna kuvaan: Päätoimiala C – Teollisuus, J – Informaatio ja viestintä, M – Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta.

6. Alueellisten työpajojen tulokset

Tässä luvussa esitellään alueellisten työpajojen tuloksista tiivistetyt koosteet osallistujien kanssa käydyistä keskustelusta. Skenaariotyön ja kehityskuvaan kytkeytyvät visiot on koottu osallistujien esittämistä näkemyksistä. Työpajojen kohdealueiden tilastopohjainen yrityskuva perustuu verkkopalvelun muotoon tuotettuun tilastotietoon, joka on hankkeen raportoinnin toinen keskeinen tuote ja tarkoitettu käytettäväksi tämän raportin rinnalla sekä itsenäisenä yritysten tilastotietoa tarjoavana kokonaisuutena (<https://www.oulu.fi/my/kasvudata/>).

6.1. Työpaja 1: Nivala-Haapajärven seutukunta

Alueen yrityskuva tilastoissa

Nivala-Haapajärven seutukunnassa mikroyritysten liikevaihto on Pohjois-Pohjanmaan keskiarvoa korkeammalla tasolla väestöön suhteutettuna, erityisesti Kärsämäellä mikroyritysten merkitys on suuri. Ajallisesti mikroyritysten liikevaihdon kehitys on ollut koko alueella nousussa vuoden 2017 jälkeen. Myös kaikkien yritysten liikevaihdot ovat olleen enimmäkseen kasvussa vuodesta 2016 alkaen, ainoastaan Pyhäjärvellä liikevaihdot ovat kääntyneet voimakkaaseen laskuun 2018–2020.

Koko alueella mikroyritysten merkitys työllistävyyteen on maakunnan keskiarvoa korkeammalla, erityisen tärkeä työllistäjä mikroyritykset ovat Kärsämäellä. Ajallisessa tarkastelussa mikroyrityksiin tehdyt henkilötyövuodet asukaslukuun suhteutettuna ovat olleet enimmäkseen laskusuunnassa tarkastelujakson alkupäässä vuoden 2013 jälkeen ja kääntyneet nousuun 2019. Kärsämäellä myös mikroyritysten henkilötyövuosien määrän kasvu on voimakkainta. Kaikkien yritysten henkilötyövuodet suhteessa väestöön ovat nousseet vuoden 2016–2017 jälkeen koko alueella, erityisesti Reisjärvellä on koettu voimakas nousu.

Toiminnan aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten määrä asukaslukuun suhteutettuna on Nivala-Haapajärven alueella maakunnan keskiarvoa korkeammalla tasolla. Seutukunnan trendi aloittaneiden yritysten suhteen on ollut hienoisessa kasvussa vuoteen 2019 saakka, mutta pudonnut vuonna 2020. Vastaavasti toiminnan lopettaneiden yritysten määrä on pysynyt tasaisena, ja noussut hivenen vuonna 2019.

Viennin osalta tarkasteltiin EU:n ulkopuolinen tavarakaupan, EU:n sisäinen tavarakaupan sekä EU:n sisäinen palvelukaupan arvoa suhteessa asukaslukuun. Mikroyritysten EU:n ulkopuolisessa tavarakaupassa alue on maakunnan ja koko Suomen tasoa matalammalla, mutta kaikenkokoisten yritysten vertailussa Haapajärvi, sekä niukasti myös Nivala-Haapajärven seutukunta ylittävät maakunnan tason mutta jäävät koko maan tasosta. Kaikkien yritysten osalta ajallinen trendi on Kärsämäellä ollut kasvussa vuoden 2016 jälkeen mutta muualla alueella melko tasainen Haapajärveä lukuun ottamatta, jossa on koettu piikki vuonna 2018.

Mikroyritysten EU-tavaraviennin osalta Haapajärvi ylittää koko Suomen tason tarkastelujakson loppuosalla kasvavan trendinsä ansiosta. Nivalan mikroyritykset ylittävät koko maan tason täpärästi tarkastelujakson viimeisenä vuonna. Kärsämäen mikroyrityksillä on koettu huippu vuonna 2015 ja lasku vuoteen 2017. Kaikkien yritysten osalta alueen lukemat ovat alle viidesosa koko maan tasosta. Mikroyritysten ja kaikkien yritysten EU-palveluvienti alueella on koko maan tasoa ja maakunnan tasoa matalammalla. Ajallisesti trendissä nähdään suuria heilahteluja, mutta suunta on kuitenkin ylöspäin etenkin kaikenkokoisia yrityksiä tarkastellessa. Tavaravienti ylipäättään on alueella arvoltaan palveluvientiä merkittävämpää.

Nostoja työpajan keskustelusta

Pienet yritykset jäävät rahoituksen ja kansainvälistymispalveluiden ulkopuolelle. Työpajassa käydyssä keskustelussa korostui huoli pienten yritysten jäämisestä kasvuun ja kansainvälistymiseen liittyvän rahoituksen sekä tukijärjestelmien ulkopuolelle. Esimerkiksi Business Finlandin rahoitusinstrumentit eivät sovellu hyvin pienille yrityksille. Toiminimiyritykset jäävät automaattisesti niiden ulkopuolelle.

Määrätietoisella yrityspalveluiden kehittämisellä ja yksittäisillä asiantuntijoilla on suuri merkitys. Nivala-Haapajärven seutukunnan alueella on tehty pitkäjänteisesti työtä yrityspalveluiden kehittämiseksi. Silti alueen sisällä yksittäisten kuntien välillä on nähtävillä tilastollisia eroja. Osaselitykseksi esitettiin aktiivisia yksilöitä kunnissa, esimerkiksi kunnanjohtajan tai yksittäisen yrityspalveluasiantuntijan merkitys voi olla pienessä kunnassa huomattava sekä strategisiin valintoihin että suoraan yritysten kanssa tehtävään kehittämistoimintaan. Hyvänä esimerkkinä mainittiin myös paikallinen pitkän linjan yrittäjä, joka on jakanut osaamistaan ja innostanut esimerkillään muita yrityksiä kansainväliseen liiketoimintaan.

Asenteet luovat alueelle yrittäjämyönteistä kulttuuria ja kokeilemisen rohkeutta. Työpajassa tuotiin esille alueellisen yrittäjäyhteisön merkitys. Pitäisi päästä eroon vaatimattomuuden kulttuurista ja tuoda esille onnistuneita esimerkkejä.

Skenaariotyöskentelyn tuloksia

Toivottu ja todennäköinen skenaario. Nivala-Haapajärven alueen työpajaan osallistuneista noin puolet arvioivat sekä tavara- että palveluviennin todennäköisesti kasvavan alueen mikroyrityksissä. Erityisesti verkkokaupan ja edistyneiden verkkopalveluiden käyttöönotto toisi kasvun ja kansainvälisen liiketoiminnan mahdollisuuksia myös maaseutualueiden mikroyrityksille. Alueen yritysten menestystarinoiden uskotaan innoittavan uusia yrittäjiä kokeilemaan kansainvälistymistä. Toivotussa skenaariossa myös toimintansa lopettaneet maatalousyrittäjät jatkavat yrittäjinä jollain toisella toimialalla ja liiketoimintaidealla. Kaikkiaan alueen mikroyritysmäärän arvioidaan todennäköisemmin kasvavan kuin pienevän. Osa asiantuntijoista uskoi myös osaavaa työvoimaa löytyvän alueella jatkossakin. Toivottua on myös yritysten verkostomaisen toiminnan lisääntyminen ja yritysverkostojen huomioiminen aiempaa paremmin julkisissa rahoitusmalleissa.

Toivottu, mutta epätodennäköinen skenaario. Osa työpajaan osallistuneista asiantuntijoista piti alueen mikroyritysten palvelu- ja tavaraviennin lisääntymistä toki toivottavana mutta epätodennäköisenä kehityskulkuna. Alueelle toivotaan syntyvän runsaasti uusia mikroyrityksiä, jos suuret yritykset alkavat ulkoistaa toimintojaan alihankkijoille ja yhteistyöyrityksille. Myös tuotantoketjoiden eli komponenttien saatavuuden parantuminen olisi toivottavaa, vaikka työpajan ajankohdan aikaan epävarmaa.

Ei-toivottu, mutta todennäköinen skenaario. Alueen asukasmäärä vähenee edelleen. Työvoiman saatavuusongelmat hidastavat (mikro)yritysten kasvua. Kuljetuskustannukset nousevat edelleen ja korkeammat kuljetuskustannukset heikentävät mikroyritysten tavaraviennin mahdollisuuksia varsinkin alihankinta- ja ”bulkki”-tuotteilla. Myös inflaation vaikutuksesta pienten yritysten kustannukset nousevat ja kansainvälinen kauppa on entistä vaikeampaa. Pelkona on, että huomattava määrä alkutuotantovaltaisen alueen maatalousyrittäjistä lopettaa toimintansa. Kokonaisuutena todennäköisenä skenaariona pidetään, että suurin osa mikroyrityksistä ei jatkossakaan saavuta kasvua.

Ei-toivottu ja epätodennäköinen skenaario. Nivala-Haapajärven alueella pahimmissa skenaarioissa Suomessa syttyy sota, yritysten perustamisaktiivisuus romahtaa ja lähes kaikki alueen pienet yritykset lopettaisivat toimintansa. Kauhuskenaariossa globaalin verotuksen kiristymisen pelätään vaikuttavan kielteisesti EU:n ulkopuoliseen tavaravientiin.

Kehittämiskohteiksi valitut visiot

VISIO 1: Alueen keskittyminen korkean lisäarvon tuotteiden valmistukseen ja vientiin

Vision taustalla oli skenaariotyöskentelyssä tehty havainto, että korkeat kuljetuskustannukset ja inflaatio tekevät varsinkin tavaraviennistä mikro- ja pienyrityksille kannattamatonta, jos kuljetettavaa tuotetta ei voida myydä riittävällä katteella. Ratkaisuksi työryhmä esitti keskittymistä korkean lisäarvon tuotteisiin ja vahvojen, tunnettujen laatubrändien kehittämiseen. Tavoitteena olisi, että alueella olisi kansainvälisessä liiketoiminnassa kilpailukykyisiä laatutuotteita, jotka asiakas haluaa ostaa kuljetuskustannuksista huolimatta. Tällä hetkellä monet alueen yrityksistä ovat isojen yritysten alihankkijoita, joilla ei ole omaa tunnistettavaa tuotemerkkiä.

Korkeat kuljetuskustannukset vaikuttavat myös korkeampiin tuontituotteiden hintoihin. Tämä lisää tarvetta yritysten alueelliseen verkostoitumiseen, lähituotantoketjuihin ja vastuullisiin arvoketjuihin.

Vision toteutuminen edellyttää sujuvan verkkoliiketoiminnan ja teknologian käyttöä. Teknologia- ja digiosaamisen koulutusta tarvitaan yrityksissä lisää. Sen lisäksi tarvitaan laatuajattelua, vastuullisuutta kilpailuetuna käytäviä laatuketjuja ja brändimarkkinoinnin osaamista. Vertailukohteiksi mainittiin Tanska ja Ruotsi, joissa on useita kansainvälisesti menestyneitä kuluttajatuotemerkkejä.

Yksittäisen yrityksen brändinrakentamisen ohella työryhmä haluaisi kehittää alueen yhteistä brändiä. Sopivan alueen laajuutta ei kuitenkaan määritelty tarkkaan. Esimerkiksi seutukunta- tai maakuntataso voisi olla sopiva. Vision toteutumisen yhtenä esteenä pidettiin sekä brändi- että digiosaamisen puutteita yrityksissä mutta myös laajemmin vähättelyn ja vaatimattomuuden kulttuuria alueella tai kansallisesti koko maassa.

Vision toteutumisessa auttaisivat pienyrityksille paremmin soveltuvat tukirakenteet, esimerkiksi Business Finlandin kautta tarjottavat erityisesti mikro- ja pienyrityksille soveltuvat tukimuodot. Tällä hetkellä kansainvälistymistä aloittelevilta pieniltä yrityksiltä edellytetään suhteellisen suurta omarahoitusosuutta ja huomattavaa kasvupotentiaalia. Esimerkiksi yritysverkostojen kautta syntyvää vahvempaa potentiaalia ei tunnusteta ja yritysneuvojen kokemus oli, ettei pienten yritysten vientitoiminnassa onnistumiseen uskota riittävästi.

Maaseutumaisilla alueilla on työpajan osallistujien mukaan vain vähän viennin käynnistämiseen soveltuvia konsulttipalveluita tarjoavia asiantuntijoita. Mikroyritysten valmius hankkia maksullista ulkopuolista asiantuntijapalvelua voisi madaltua, jos asiantuntijapalveluiden hankintaan saisi osittaisen subvention ("pönkärähan"). Myös maksuttomat vienti- ja osaamisenkehittämispalvelut pitäisi kuvata selkeämmin, jotta yrittäjä tunnistaa itselleen tarpeelliset palvelut. Alueen oppilaitosten kanssa tehtävää yhteistyötä esimerkiksi opinnäytetöiden kautta halutaan vahvistettavan. Vientiä tavoittelevien yritysten toivotaan myös uskaltavan rekrytoida kokeneita (myynnin) asiantuntijoita ikään kuin investointina nopeampaan uudelle markkina-alueelle pääsemisessä.

Ensimmäinen askel kohti toivottua visiota on onnistuneiden yritysesimerkkien kertominen ja olemassa olevien kehittämishankkeiden sekä nykyisen palveluvalikoiman näkyvämpi viestintä yrityksille.

VISIO 2: Alueellisen palveluvientiin tähtäävän klusteritoiminnan vahvistaminen

Tämän vision valinnan taustalla olivat odotukset palveluviennin kasvusta ja keskeisten tuotantotekijöiden saatavuudesta alueella. Klusteritoiminnan vahvistuminen alueella edellyttäisi käynnistämishankkeita eli toiminnan kehittämiseen soveltuvaa rahoitusta. Klusteritoimintaa käynnistettäisiin koulutustoimenpiteillä ja tuomalla esiin palveluviennissä onnistuneita yritysesimerkkejä alueelta.

Palveluviennissä tärkeää on riittävä digiosaaminen, jotta palveluiden markkinointia, myyntiä ja tuottamista voidaan tehdä verkkoliiketoimintana. Tähän liittyy myös tuotteistamisosaaminen ja tunnistettavien laatubrändien rakentaminen.

Ensimmäisenä toimenpiteenä kohti visiota työryhmä ehdotti suorakontaktointia alueen yrityksiin yrityspalveluiden tunnettavuuden lisäämiseksi. Koronapandemian aikaan tehty laaja soittokierros yrityksiin oli onnistunut kokeilu, jonka kautta saatiin lisätietoa yritysten todellisista kehittämis- ja rahoitustarpeista sekä yrityspalveluiden aloitteesta tehty yhteydenotto madalsi yrityksen kynnystä hakeutua oma-aloitteisesti yrityspalveluasiantuntijoiden luokse.

6.2. Työpaja 2: Raahen seutukunta ja Kalajoki

Alueen yrityskuva tilastoissa

Kalajoella mikroyritysten liikevaihto on asukasta kohti lähes kaksinkertainen maakunnan keskiarvoon verrattuna, lisäksi Kalajoella kotipaikkaansa pitävien kaikenkokoisten yritysten liikevaihto on korkea maakunnan keskiarvoon nähden. Raahen seutukunta on mikroyritysten liikevaihdossa maakunnan keskiarvon tuntumassa, mutta kaikenkokoisten yritysten tarkastelussa liikevaihto jää maakunnan keskiarvon alapuolelle. Tämä tarkastelu on tehty yritysten kotipaikan perusteella; esimerkiksi Raahen terästehdas ei näy Raahen lukemissa, vaan tilastoituu yrityksen kotipaikkakunnalle, mikä on yleensä pääkonttorin sijaintikunta. Siikajoen mikroyritysten liikevaihto on maakunnan keskiarvon yläpuolella. Kaikenkokoisten yritysten liikevaihto on ollut Siikajoella laskusuunnassa erityisesti tarkastelujakson alkuajan, vuoteen 2017 saakka. Pyhäjoen mikroyritysten liikevaihto on seutukunnan ja maakunnan tasoa, mutta kun tarkasteluun otetaan mukaan kaikki yritykset, liikevaihto asukasta kohti jää seutukunnan ja maakunnan tason alle.

Vastaavasti mikroyritysten henkilötyövuositarkastelussa asukaslukuun suhteutettuna Kalajoki ja Siikajoki ovat selvästi maakunnan ja seutukunnan tason yläpuolella. Kalajoen yritysten henkilötyövuodet asukasta kohden ovat maakuntaa ja Raahen seutukuntaa suuremmat myös kaiken kokoisten yritysten tarkastelussa, jossa Siikajoki on maakunnan ja Raahen seutukunnan tasolla. Raahen on tuottanut vähiten mikroyritysten henkilötyövuosia tarkastelujaksolla. Pyhäjoen kaikkien yritysten henkilötyövuodet ovat vertailun häntäpäässä asukasta kohden. Mahdollisesti alueen työpaikat eivät ole olleet kuntaa kotipaikkanaan pitävien yritysten tuottamia.

Aloittaneiden yritysten määrässä Pyhäjoki on noussut alueen vertailun kärkeen vuosina 2019–2020 jo pidempään korkealla olleen Siikajoen ohi. Kalajoella aloittaneiden yritysten määrässä on maltillista vuosittaista nousua vuoden 2015 jälkeen. Myös lopettaneiden yritysten määrässä kärkikolmikko on vastaava: Siikajoki, Pyhäjoki ja Kalajoki. Raahen pitää kummankin vertailun perää. Kaupungin yrityskehitys on muuta aluetta vähemmän dynaaminen, sillä toiminnan aloittaneita ja lopettaneita yrityksiä on jopa puolet vähemmän suhteessa asukaslukuun alueen kärkeen verrattuna.

Mikroyritysten ulkokaupan tavaraviennissä alue pysyttelee enimmäkseen Pohjois-Pohjanmaan tason alapuolella, mutta korkeita piikkejä on koettu esimerkiksi 2017 Kalajoella ja Pyhäjoella. Kaikenkokoisten yritysten ulkokaupan tavaravienti on Kalajoella yli kaksinkertainen maakunnan tasoon verrattuna ja myös Raahe sekä Raahen seutukunta nousevat maakunnan tason yli vuodesta 2017 alkaen.

Mikroyritysten EU-tavaraviennissä Kalajoki ja joinakin vuosina Siikajoki ylittävät maakunnan tason. Kaikenkokoisten yritysten EU-tavaraviennin trendi on lähes vastaava, tosin Siikajoella koettiin piikki vuonna 2018 ja sen jälkeen vienti on pudonnut maakunnan tason alle. EU-palveluviennissä mikroyritysten luvuissa Kalajoki on noussut vuonna 2020 reilusti maakunnan tason yli, mutta muutoin alueen mikroyritysten palveluvienti on maakunnan tasoa vähäisempää. Kaikenkokoisten yritysten EU-palveluvienti on enimmäkseen maakunnan tason alapuolella, ainoastaan Siikajoella on koettu selvä piikki vuonna 2018.

Nostoja työpajan keskustelusta

Työpajassa oli mukana kahden erilaisen elinkeinorakenteen alueiden (Raahen seutukunta ja Kalajoen kaupungin) yrityspalvelutoimijoita. Tämä heijastui osittain myös keskusteluun ja skenaariotyöskentelyyn.

Suurteollisuuden ja keskeytyneen ydinvoimalahankkeen vaikutukset. Raahen seudulla mietitytti Venäjän sotatoimien vuoksi kariutunut Hanhikiven ydinvoimalahanke ja sen tulevaisuus. Suuren voimalatyömaan keskeytys ja ydinvoimalan käyttöönoton jälkeisten mahdollisuuksien kariutuminen vaikuttaa myös alueen muuhun yrityskuvaan. Raahen alueella suurteollisuus on keskeinen työllistäjä. Siksi vertailua olisi kansallisesti mielekästä tehdä ennen kaikkea vastaavien teollisuuspainotteisten seutukaupunkien välillä.

Yritysten TKI-toiminnalla ja viennillä yhteys alueen korkeakoulutarjontaan. Raahessa toimi aikaisemmin ammattikorkeakoulu, mutta sen toiminnan päätyttyä huomattiin myös alueen TKI-henkilöstön määrän merkittävä väheneminen.

Skenaariotyöskentelyn tuloksia

Toivottu ja todennäköinen skenario. Yritysten kokonaismäärän uskotaan kasvavan työn tekemisen luonteen muuttuessa eli kun yhä useampi alkaa yrittäjäksi. Tämä on toivottu kehityssuunta, vaikka toisaalta sen taustalla on huoli työnantajyritysten määrän vähenemisestä. Työpajan kohdealueilla luotetaan vahvasti uusiutuvien energianlähteiden tuomiin liiketoimintamahdollisuuksiin. Alueella uskotaan vety-, tuuli- kuin merituulivoiman lisääntyvän ja myös satamaliiketoiminta kasvaisi. Hanhikiven ydinvoimalan rakennustyömaa on työpajan aikaan keskeytetty, mutta työpajan osallistujilla on usko toiminnan myöhempään jatkumiseen todennäköisesti tai ainakin toivottuna skenaariona. Maatalouden alkutuotannonkin uskotaan lopulta selviytyvän vaikeuksista, kun suomalaisten elintarvikkeiden arvostus ja kysyntä nousee. Kaupan alan digitalisaatio luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia uusille markkina-alueille.

Toivottu, mutta epätodennäköinen skenario. Toivotussa skenaariossa osaavaa työvoimaa on tarjolla alueen yrityksiin runsaasti. Monet toivotuista mutta epätodennäköisistä skenaarioista liittyvät energia-alaan. Ydinvoimalahankkeen uudelleen käynnistyminen olisi alueen yritystoiminnalle tervetullut uutinen, joka johtaisi muiden, uusiutuvaan energiaan liittyvien investointien kautta alueen elinkeinorakenteen monipuolistumiseen, energian hinnan laskuun ja jopa alueelliseen energiaomavaraisuuteen. Korkeakoulutarjonta ja vahvempi TKI-toiminta

yrittäjissä olisivat myös toivottuja kehityssuuntia. Myös nuoriin sukupolviin (X ja Z) asetetaan odotuksia esimerkiksi innovatiivisen yrittäjyyden osalta.

Ei-toivottu, mutta todennäköinen skenaario. Työvoimapulan uskotaan todennäköisesti lisääntyvän asukasmäärän vähentyessä. Toimintakelpoisten yritysten toiminta uhkaa päättyä, kun halukkaita jatkajia ei löydy omasta perheestä tai yrityskaupan kautta. Alueella pelätään myös muuta resurssipulaa, esimerkiksi heikkenevää ostovoimaa ja muuttuneita kulutustottumuksia. Verkkoliiketoiminta voi tuoda uusia mahdollisuuksia, mutta samalla se haittaa kaupunkien keskustoissa toimivien kivijalka- ja erikoisliikkeiden toimintaa.

Ei-toivottu ja epätodennäköinen skenaario. Työpajan osallistujista osa piti ydinvoimahankkeen lopullista kuoppaamista epätodennäköisenä skenaariona. Muiden suurten teollisuustyönantajien toiminnan päättyminen alueella olisi vakava isku, mutta sitä pidettiin epätodennäköisenä. Myöskään maaseudun autioitumiseen ja varhais- tai työkyvyttömyyseläkkeelle jäävien määrän huomattavaa kasvua ei pidetty todennäköisenä. Kauhuskenaariossa yrityksillä olisi jatkuva pula materiaaleista ja komponenteista (lähinnä tuontituotteista). Osa osallistujista ei pitänyt myöskään todennäköisenä vakavia ympäristökatastrofeja (esim. teollisuuteen tai satamaan liittyviä), ilmaston lopullista lämpenemistä tai rannikon muuttumista satamien kannalta epäsuotuisaksi.

Kehittämiskohteiksi valitut visiot

VISIO 1: Yrityspalvelut ovat helposti lähestyttävä, tunnettu toimija alueella

Tämän vision työryhmässä inspiraationa toimi Kalajoella käynnistetty kokeilu yritysten niin sanotusta ”neuvolatoiminnasta”. Taustalla on havainto, että julkisten yrityspalveluiden pariin hakeudutaan ensisijaisesti uutta yritystä perustettaessa mutta yrityksen muihin vaiheisiin ja tarpeisiin kohdistuvat palvelut tunnetaan huonommin. Yrityspalveluissa on myös huomattu, että uuden yrityksen perustaminen on teknisesti helppoa, mutta kaikkia yrittäjätatituksen tuomia velvoitteita (esim. vakuutukset, verot) ei tiedosteta. Yrityspalvelut eivät voi suoraan vaikuttaa alueen työvoimapulaan, mutta esimerkiksi kansainvälisissä rekrytoinneissa yritykset tarvitsevat erikoisosaamista. Kalajoen kokeilussa yrityksille tarjotaan säännöllisiä tapaamisia (”neuvolakäyntejä”) tutun yritysneuvojan sovituin väliajoin. Yritysneuvolan tarkastuskäyntien toteuttaminen vaatii resursseja yrityspalveluilta. Tällä hetkellä Kalajoella uusista yrityksistä noin 80 % käyttävät yrityspalveluita ja kaikille aloittaville yrittäjille sovitetaan henkilökohtaisesti.

Muita hyödylliseksi koettuja toimenpiteitä ovat säännölliset yrittäjätilaisuudet, joita voidaan järjestää tilitoimistojen ja pankkien kanssa. Erityisesti koronapandemian aikaan ja sen jälkeen tarjotut yrittäjien verkostoitumis- ja vertaistukitilaisuudet ovat olleet tarpeellisia.

VISIO 2: Uusia toimialoja nousee merkitykselliseksi alueella

Työryhmän keskustelu käynnistyi sekä Kalajoen että Raahan aluetta yhdistävän teeman tunnistamisesta. Hajautetun energiantuotannon ja uusiutuvan energianlähteiden lisääntyminen alueella arvioitiin vaikuttavan myös elinkeinorakenteen tervetulleeseen uusiutumiseen. Siksi kehittämiskohteeksi valittiinkin elinkeinorakenteen monipuolistamisen tukeminen ja erityisesti uusien kärkitoimialojen syntyminen nykyisten rinnalle tai tilalle. Monipuolisempi toimialarakenne edistäisi toteutuessaan myös osaavan työvoiman houkuttelemista alueelle.

Vahvuuksiksi mainittiin esimerkiksi se, että Kalajoella on vahvaa betoniperustamisen osaamista tuulivoimarakentamisen ansiosta. Raaha on mukana Seutukaupunkiverkoston innovaatiotoimintahankkeessa, jonka avulla alueen yritystoiminnan uudistumisen uskotaan

vauhdittuvan. Uusien toimialojen kasvua edistäisivät alueellinen klusteritoiminta ja aktiiviset yritysverkostot. Julkiset yrityspalvelut voisivat omalla toiminnallaan ohjata yrityksiä kohtaamaan ja verkostoitumaan. Yrityspalvelut voivat toimia ennakoivasti ja auttaa yrityksiä käynnistämään verkosto- ja klusteritoimintaa, mutta yritysten oma toiminta ja sitoutuneisuus ovat ratkaisevia.

Elinkeinorakenteen uudistajina korkeakouluja pidetään liian hitaina ja kankeina, vaikka niillä onkin merkitys TKI-toiminnalle ja innovaatioiden synnylle.

Elinkeinorakenteen uudistuminen vaatii toteutuakseen hankkeistamalla saatavia resursseja. Hyvänä esimerkkinä mainittiin Raahessa toimivat ns. vetyhankkeet, joissa tarkastellaan alueen uusia liiketoimintamahdollisuuksia toimialan todellisten tarpeiden mukaan.

Muita tarvittavia toimijoita yrityspalveluiden ja yritysten lisäksi ovat kuntien kaavoittajat ja päättäjät, joiden toivotaan ennakoivan tulevaisuuden mahdollisuuksia ja tekevän muutoksen tarvitsemia päätöksiä. Pääomarahoitusta toivottuihin energia-alan ja muihin investointeihin tarvitaan alueen ulkopuolelta. Siksi alueen yleinen viihtyisyys myös asuinpaikkana on ensisijaisen tärkeä vetovoimatekijä.

6.3. Työpaja 3: Sievi

Alueen yrityskuva tilastoissa

Sievin mikroyritysten ja kaikkien yritysten liikevaihto on ollut kasvussa lähes koko vertailujakson ajan. Mikroyritysten liikevaihto on kasvanut noin 8 000 eurosta 11 000 euroon asukasta kohden. Taso ylittää maakunnan tason. Molemmista trendeistä on tapahtunut pieni pudotus viimeiseen vertailujakson vuoteen 2020, joka saattaa selittyä koronapandemiolla.

Myös mikroyritysten ja kaikkien yritysten henkilötyövuodet asukasta kohti ovat Sievissä koko maakuntaa korkeammalla tasolla asukasta kohden. Mikroyritysten henkilötyövuodet ovat laskeneet vuoteen 2018, jonka jälkeen trendi on ollut nouseva.

Aloittaneita ja lopettaneita yrityksiä Sievissä on maakunnan tasoa enemmän. Aloittaneiden yritysten määrän vaihtelu noudattaa maakunnan trendiä, matalimmillaan uusien yritysten määrät ovat olleet vuonna 2016 ja korkeimmillaan vuonna 2019. Lopettaneiden yritysten määrä asukasta kohden vaihtelee enemmän, vuonna 2017 lopettaneita oli Sievissä vertailujakson vähiten ja seuraavana vuonna 2018 eniten.

Sievin kaikkien yritysten ulkokaupan tavaravienti on maakunnan tasoa korkeammalla ja noussut koko vertailujakson ajan yli kaksinkertaiseksi. Vuonna 2019 Sievin yritysten ulkokaupan tavaraviennin arvo oli 6000 euroa asukasta kohden, kun koko maakunnan vastaava luku oli alle 1000 euroa. EU-tavaraviennissä Sievin yritysten taso on ollut tasaisempi ja moninkertainen maakunnan tasoon nähden. Kaikkien yritysten EU-palveluvienti nelinkertaistui vuosien 2014 ja 2015 välillä ja pysytellyt sen jälkeen tasaisesti vajaalla 2000 eurossa asukasta kohden, kun maakunnan taso on pysynyt alle 500 eurossa.

Mikroyritysten viennissä Sievi ei ole vahvimmillaan. Vientiä harjoittavia yrityksiä on useana vuonna ollut vähemmän kuin kolme, jolloin tietoa ei voida esittää. Vientiluvut ovat myös vaihdelleet runsaasti pysyen selvästi maakunnan tason alapuolella, ainoana ylityksenä vuoden 2016 EU-palveluviennin positiivinen piikki.

Nostoja työpajan keskustelusta

Sievin kunnan osalta järjestettiin erillinen minityöpaja etäyhteydellä. Sievi haluttiin mukaan työpajakierrokselle, koska alueen yrityskuva ja erityisesti yritysten vientiluvut erottuvat myönteisellä tavalla omalla verrokkialueellaan. Työpajassa oli yksi osallistuja Sievin kunnasta.

Keskustelussa todettiin, että osa alueen kansallisestikin verrattuna korkeista vientilukemista selittyy kunnassa pääpaikkaansa pitävistä kahdesta suuremmasta yrityksestä (Sievin Jalkine ja Scanfil). Vaikka tilastotietoa ei vielä ole saatavilla, voidaan olettaa, että koronapandemia on vaikuttanut vientilukuihin laskevasti vuosina 2021–2022. Asiantuntijan näkemyksen mukaan yritysten tilausnäkyvät olivat työpajan ajankohtana hyvin lyhyitä.

Sievin kunnassa on tehty linjaus, että kasvuhakuisen yrityksen onnistuminen ei jää kunnan omasta toiminnasta kiinni. Esimerkiksi kaavoitusratkaisulla on tietoisesti tuettu aloittavia ja kasvuhakuisia yrityksiä onnistumaan. Kunta tarjoaa myös tiloja ja kiinteistöjä yritysten käyttöön myös käynnistysvaiheen jälkeisessä ns. 'kuolemanlaakso'³-vaiheessa.

Asiantuntijan käsityksen mukaan osa Sievin mikroyritysaktiivisuudesta on seurausta siitä, että paikalliset isot yritykset haluavat löytää heille alihankintaa tekeviä toimijoita lähialueelta muun muassa pitkiin kuljetusketjuihin liittyvän riskienhallinnan, mutta myös ketteremmän vuorovaikutuksen vuoksi. Ison yrityksen ympärille muodostuu näin paikallinen yritysekosysteemi. Kaikki isot tuotannolliset yritykset eivät kuitenkin ulkoista osaprosessejaan esimerkiksi tekijänoikeuksiensa ja innovaatioidensa suojaamiseksi.

Sievissä on vain peruskoulu ja lukio, ei ammatillista tai korkea-asteen oppilaitoksia. Paikalliset yritykset ovat olleet aktiivisia työvoiman kouluttamisessa omiin tarpeisiinsa. Myös ammattioppilaitosyhteistyö on tiivistä alueen muissa kunnissa toimivien yksiköiden kanssa.

Työpajan ajankohtaan työvoimapula oli keskeinen este yritysten kasvuille. Kunnan työttömyysaste on alhainen, ja kunnassa olikin aloitettu toimenpiteet ulkomaalaisen työvoiman lisäämiseksi. Sievissä arvioitiin olevan muun muassa noin 60 thaimaalaista työntekijää. Työvoiman saatavuuden tilanne oli heikentynyt niin, että Suomesta uusia työntekijöitä ei käytännössä enää löytynyt. Työvoimapula oli tunnistettu myös kunnassa toteutetuissa selvityshankkeissa.

Ulkomaalaisen työvoiman työllistymistä hidastavat työlupien pitkät käsittelyajat (kokemuksen mukaan jopa puoli vuotta). Yritysten on myytävä asiakkaille ”ei-oota” tekijäpulan takia. Sievin alueen yrityksissä on akuuttia tarvetta tuotannollisille työntekijöille, myös matalasti koulutetuille. Väliaikaista ratkaisua työntekijäpulaan on etsitty oppilaitosten kanssa esimerkiksi työharjoitteluiden kautta.

Skenaariotyöskentelyn tuloksia

Toivottu ja todennäköinen skenaario. Parhaassa kehityskuvassa Sievissä investoidaan ja rakennetaan uusiutuvaan energiaan liittyviä tuotantolaitoksia. Mahdollisia energiavaihtoehtoja ovat erityisesti biohiili, biokaasu, bioetanoli sekä tuulivoima. Näistä on kunnassa tehty myös liiketoiminta- ja investointiselvityksiä. Toivottavaa on myös maatalouden alkutuotannon ja teollisuuden yhteistyö, esimerkiksi biokaasutuotantoon liittyen. Alueen visiona on tilanne, jossa paikallisiin sivuvirtoihin perustuvassa ekosysteemissä tuotettavalla bioenergialla korvataan

---

³ Kuolemanlaakso-termillä tarkoitetaan yritystoiminnan alkuvaiheen ajanjaksoa, jolloin yrityksellä on paljon kuluja mutta ei vielä riittävästi tuloja niiden kattamiseksi.

nestekaasua ja päästäisiin eroon fossiilisista polttoaineista. Energiakriisin uskotaan lisäävän edelleen kiinnostusta bioenergiahankeisiin.

Toivottu, mutta epätodennäköinen skenaario. Ei käynyt ilmi keskustelussa.

Ei-toivottu, mutta todennäköinen skenaario. Sievissä keskeisin epätoivottu kehityskuva on työvoimapulan jatkuminen ja edelleen pahaneminen eläköitymisen myötä. Työvoimapula uhkaa yritysten kasvua, jolle muuten olisi mahdollisuus. Toinen tunnistettu olemassa oleva ongelma on pienten kasvukykyisten yritysten rahoitussaatavuuden vaikeutuminen. Yrityksissä ja yrityspalveluissa on käsitys, että rahoituksen saamisen ehtoja on kiristetty viime vuosina. Tämä vaikuttaa kielteisesti jopa sukupolvenvaihdosten toteutumiseen.

Ei-toivottu ja epätodennäköinen skenaario. Epätoivottavassa skenaariossa yritysten rahoitusongelmat jatkuvat ja pääoman puute estää myös uusiutuvan energian investoinnit. Tässä työpajassa ei käyty läpi erillistä visiotyöskentelyä.

6.4. Työpaja 4: Oulunkaari (Ii, Pudasjärvi ja Oulun seutu)

Alueen yrityskuva tilastoissa

Pudasjärvellä on vertailualueen korkein mikroyritysten liikevaihto asukasta kohden, Ii ja Oulun seutukunta jäävät puolestaan maakunnan tason alapuolelle. Kaikissa kunnissa mikroyritysten liikevaihto on kuitenkin ollut nousussa vuoden 2017 jälkeen lukuun ottamatta viimeisen vuoden 2020 laskua. Kaiken kokoisten yritysten liikevaihdossa Oulu ja maakunta ovat vertailun kärjessä. Kehitys on ollut nousujohteista vuodesta 2013 lähtien, viimeistä vertailuvuotta 2020 lukuun ottamatta. Iissä kaikenkokoisten yritysten liikevaihto ei ole noudattanut maakunnan nousujohteista trendiä, liikevaihdot ovat pysyneet lähes ennallaan koko vertailujakson ajan.

Pudasjärvi pitää myös mikroyritysten henkilötyövuosissa asukaslukuun verrattuna vertailun kärkipaikkaa. Iin mikroyritysten henkilövuosien määrä noudattaa pitkälti maakunnan volyyymia henkilömäärään suhteutettuna. Kehitys on ollut maakunnassa ja tämän vertailun kunnissa laskevaa lähes koko vertailujakson ajan. Sen sijaan kaiken kokoisten yritysten henkilötyövuodet asukasta kohden ovat kasvaneet Iitä ja Pudasjärveä lukuun ottamatta. Pudasjärvellä on koettu pudotus 2016–2017 ja Iissä henkilötyövuosien määrä on pysynyt lähes ennallaan, vertailun alimmalla tasolla. Vertailun perusteella voidaan ajatella Iin asukkaiden käyvän töissä esimerkiksi Oulussa.

Aloittaneita ja lopettaneita yrityksiä on vertailussa eniten Pudasjärvellä. Seuraavaksi dynaamisin on Iin yrityskehitys. Iissä on koettu aloittaneiden yritysten piikki vuonna 2019, josta on tultu alas vuoteen 2020. Oulun alueella ja maakunnassa aloittaneiden yritysten määrä on ollut hienoisessa nousussa koko vertailujakson ajan, kun taas lopettaneiden yritysten määrä on ollut tasaisempi.

Vientitarkastelussa mikroyritysten ulkokaupan tavaravientiä tehdään lähinnä Oulun alueella, mutta kehitys on ollut laskusuunnassa tarkastelujaksolla. Kaikenkokoisten yritysten ulkokaupan tavaravienti on sekä Oulussa, Pudasjärvellä että Iissä vähäisempää kuin maakunnan tasolla lukuun ottamatta Pudasjärven vuoden 2013 piikkiä.

Mikroyritysten EU-tavaraviennissä asetelma on erilainen. Ii nousee kärkeen maakunnan ja Oulun tason yläpuolelle vuosiksi 2017–2019, mutta vuonna 2020 se putoaa näiden alapuolelle. Kaiken kokoisten mikroyritysten EU-tavaraviennissä Oulun ja maakunnan luvut asukasta kohden ovat vertailun kärjessä ja noususuhdanteessa koko vertailujakson ajan. Pudasjärvellä tavaravientiä on Iitä enemmän ja viime vuosien aikana arvo asukasta kohden on hivenen kasvanut molemmissa.

EU-palveluviennissä Oulun ja maakunnan mikroyritysten viennin arvo asukasta kohden on ollut nousussa, mutta kääntynyt laskuun vuoteen 2020. Iin mikroyritysten EU-palveluviennin arvo on vuoden 2015 piikin jälkeen tullut alas. Pudasjärvellä mikroyritysten palveluvienti on vähäistä, eikä joka vuonna ole vähintään kolmea yritystä, jotka tätä harjoittaisivat. Kaikenkokoisten yritysten EU-palveluviennissä Oulu on kärkipaikalla ja trendi on vastaava kuin mikroyritysten suhteen, eli nouseva vuotta 2020 lukuun ottamatta. Myös Iin osalta trendi on nouseva. Oulun ja Iin osalta EU-tavaraviennin arvo on samaa suuruusluokkaa EU-palveluviennin suhteen, mutta Pudasjärven yritykset painottuvat selvästi tavaravientiin.

Nostoja työpajan keskustelusta

Iin, Oulun seudun ja Pudasjärven yhteinen työpaja pidettiin lähi- ja verkkotyöskentelyä yhdistelevänä hybriditoteutuksena.

Keskustelussa asiantuntijat pohtivat, olisiko Ruotsin tai vaikka Viron puolelle suomalaisten perustamien yritysten määräästä saatavilla tilastotietoa. Raja-alueen yritysten näkemys on, että Ruotsin puolella kaupanteko on helpompaa ja tuotteista saa korkeamman hinnan, jos yrityksellä on ruotsalainen pääpaikka. Tästä väitteestä sekä naapurivaltion puolelle perustettavien yritysten määristä toivottiin lisää tietoa.

Koska Tilastokeskuksella ei ole tietoa yritysten sivutoimipaikoista, eivät tilastoissa näy kasvukeskusten lähikunnissa toimivat yritysten sivutoimipisteet. Yhteisöverotuotot jäävät myös lähikunnilta saamatta. Osallistujat pohtivat, miten yhteisöverot saataisiin pieniin kuntiin, joissa on oikeasti yritysten sivutoimipisteitä. Valtakunnallisella tasolla toivottava muutos olisi yhteisöveron kohdentuminen niihin usein pieniin maaseutumaisiin kuntiin, joissa monien isommille paikkakunnille rekisteröityjen yritysten sivutoimipaikat ovat.

Asiantuntijat pohtivat myös matkailun osuutta vientitilastoissa: näkyykö esimerkiksi tax free -myynti jollain tavalla? Voidaanko tilastoista tai sosiaalisen median avulla selvittää, miten matkailijat liikkuvat alueiden välillä?

Korkojen nousu vaikuttaa maksukykyyn, mikä vaikeuttaa investointeja ja yritysten perustamista. Todettiin, että tarvittaisiin Norjassa tyypillisiä sijoitusrahastoja pienille yrityksille. Toiveena olisi, että alueelle kehittyisi monipuolinen yrityskehitys eli paljon pieniä yrityksiä, jolloin kokonaisuus ei kaadu, jos yhdellä toimialalla menee huonosti.

Oulunkaaren työpajassa korostui matkailun ja ruoan tuotannon merkitys alueella. Alueella on myös paljon maatiloja, joiden toiminnasta oltiin huolissaan. Tiloille tulisi löytää uutta yritystoimintaa ja monipuolistaa maataloutta. Maatalouden tuotantopanokset kuten lannoitteet ovat kallistuneet huomattavasti. Tiloille tarvittaisiin kotimaisia lannoitteita.

Työpajassa tuotiin esille erityisesti matkailuun ja ruoan tuotantoon liittyviä kysymyksiä. Puhdas ilma ja puhtaat alueet ruoan tuotantoon ovat alueen kilpailuvaltti. Matkailun vastuullisuus ja kansainvälisten asiakkaiden halukkuus esimerkiksi hiilidioksidikompensointiin ovat esillä tulevissa hankkeissa (esim. MAHIS-hanke). Paikallisesti tuotettu ja jalostettu ruoka ovat osa matkailua: lyhyet ruokaketjut liittyen esimerkiksi perunaan, juureksiin, marjoihin ja sieniin nousivat esiin. Iissä on kalankasvatusta, paikallinen kalan merkitys on suuri alueella (Iin KalaLeader). Lisäksi todettiin ruokatuotannon liittyvän huoltovarmuuteen. Olisi tärkeää osata brändätä paikallinen ruokatuotanto siten, että hyöty ruoan tuotannosta jäisi paikallisille tuottajille. Alustatalous luo tulevaisuudessa ympärilleen palveluja ja tuotantoa. Vahvuuksia olisi verkostoituminen yhdistettynä puhtaaseen luontoon. Miten onnistuisi teollisten arvoketujen luominen alueelle pohjautuen marjoihin, sieniin ja luonnontuotteisiin?

Edellä kuvatulla ilmiöllä on vaikutusta myös yritysten vientimääriin, kun naapurivaltion puolelle rekisteröidyn (vaikka *de facto* Suomessa toimivan) yrityksen liiketoiminta ei näy vientitoimintana. Muita tilastointimenetelmistä selvitettäviä asioita ovat mikroyritysten merkitys osana tuotantoketjua arvonluojina. Tätä voitaisiin mahdollisesti selvittää laskutusketjujen kautta. Toinen nykyisestä tilastoinnista puuttuva tieto on pienten matkailuyritysten todellinen ulkomaalaisten matkailijoiden määrä, koska pienten yritysten matkailijamääriä ei tilastoida.

Skenaariotyöskentelyn tuloksia

Toivottu ja todennäköinen skenaario. Hyvänä kehityskulkuna pidettiin oman alueellisen energiantuotannon kasvua, mikä toisi yrityksille kilpailuetua alempien energiahintojen kautta. Alueella toivotaan kehittyvän myös muuta monialaista yrityskantaa, jotta alueen muutoskyvykyys riskien toteutuessa ei lamaannuttaisi koko aluetta. Myös kriiseissä jotkut toimialat ja yritykset onnistuvat menestymään. Kuntien näkökulmasta tämä ohjaa tukemaan yrityksiä monella eri toimialalla.

Alueella oli käynnissä selvitys matkailijoiden halukkuudesta osallistua päästökompensointiin sekä vastuullisuustoimista. Matkailun näkökulmasta Suomen puhdas ilma ja puhtaat luonnonvedet ovat markkinointivaltteja, joita pitäisi vaalia. Luontoarvot pitäisi huomioida osana energiainvestointeihinkin liittyvää päätöksentekoa. Esimerkiksi valtakunnallisella tasolla valmistelussa olevaa uutta kaivoslakia pidettiin toivottuna uudistuksena, koska uudessa laissa kaivostoiminnan jälkihoitoon edellytettäisiin rahastointia. Tämä olisi parannus nykyiseen kaivoslakiin. Entisten kaivosalueiden mutta esimerkiksi myös epäonnistuneiden metsitysalueiden, turvesoiden ja toimintansa lopettaneiden tuulivoima-alueiden ennallistamisesta avautuu uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Optimistisessa kehityskuvassa maaseutualueen yrityskuva monipuolistuu, maaseudulle syntyy uudenlaisia yrityksiä ja sivuelinkeinoja.

Teknologia ja digitalisaatio sekä alustatalous luovat ympärilleen palveluita ja toimintoja verkostomaisesti. Nämä yhdistettynä puhtaaseen luontoon ja laadukkaisiin lähielintarvikkeisiin loisivat alueelle kasvua.

Toivottu, mutta epätodennäköinen skenaario. Toimitusongelmat kansainvälisissä tuotantoketjuissa ovat lisänneet kiinnostusta kotimaiseen valmistavaan tuotantoon. Asiantuntijat pohtivat, voisivatko hajautettu tuotanto ja lähivalmistus olla toimitus- ja huoltovarmuutta lisääviä ratkaisuita, jotka samalla tuovat uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Pienet yritykset hyötyisivät verkostomaisesta toiminnasta. Esimerkki jo onnistuneesta verkostoitumisesta alueella on puurakennusala.

Myös suomalaisen ruuan arvostuksen nousu on tunnistettu julkisessa keskustelussa puhetasolla, mutta sen realisoituminen todelliseksi kulutusvalinnoiksi oli epävarmaa. Aluetasolla toivotaan pohdittavan yhdessä, kuinka alueen hyvät alkutuotantoraaka-aineet voidaan jalostaa korkeamman jalostusasteen tuotteiksi ja brändätä ne lisäarvoisiksi luksustuotteiksi. Esimerkkinä lupaavasta innovaatiosta mainittiin lissä toimiva älykkääseen teknologiaan perustuva kalankasvatuslaitos. Elintarvikealalle toivottiin rohkeampaa brändimarkkinointia ja kannattavaa hinnoittelua. Keskeinen este tällaiselle toiminnalle ovat asiantuntijoiden mukaan asenteet ja uskalluksen puute. Alueella on laadukkaita luonnontuotteita, joiden laajamittaisempaa kaupallistamista teolliseen mittakaavaan pitäisi kehittää suunnitelmallisemmin. Toisaalta myös lähiruokaperiaate, eli alueella tuotettujen elintarvikkeiden runsaampi käyttö alueellisesti, olisi toivottavaa.

Työpajan osallistajat pitivät hyvänä mallina Norjan sijoitusrahastoja, joista kohdennetaan rahoitusta uusiin innovatiivisiin avauksiin. Esimerkkinä ehdotetaan tuulivoimaa, joka tuottavana

kärkitoimialana voitaisiin velvoittaa kohdistamaan tietty osuus tuotoista Suomeen tai toiminta-alueelle. Toinen ehdotus uuden yritystoiminnan kiihdyttämiseksi ovat pienyrittäjälainat (10–15 tuhatta euroa), joilla voitaisiin käynnistää yritystoimintaa ja tehdä kokeilevia avauksia. Nämä pienlainat voisivat olla osittain kohdennettuja maaseutumaisille alueille.

Ei-toivottu, mutta todennäköinen skenaario. Työpajan osallistujien näkemyksen mukaan alueella tulee olemaan jatkossakin ongelmia osaavan työvoiman saatavuudessa, liittyen erityisesti alkutuotantoon, matkailuun ja ruokapalveluihin.

Työpajassa nousi esiin huoli energian hinnan pysyvistä noususta. Työpajan ajankohtaan energiahintojen takia taloudellisissa vaikeuksissa olevia suuria yrityksiä tuettiin, mutta pieniä yrityksiä uhkasi asiantuntijoiden mukaan konkurssiriski, koska tilauskannat siirtyvät muihin maihin. Suomalaisten yritysten kansainvälistä kilpailukykyä heikentävät myös korkeat työvoimakustannukset. Lisäksi korkojen nousu huoletti, koska se vaikeuttaa yritysten maksukykyä ja investointeja sekä heikentää uuden yrityksen perustamishalukkuutta. Yritysten rahoituksen saatavuus on korkojen nousun takia hankalampaa ja riskialttiimpaa. Rahoitusvaikeuksien lisäksi pula työvoimasta oli tunnistettu ongelma, samoin kuin yrittäjäriskit ensimmäisen työntekijän palkkaamisessa. Sota Ukrainassa oli käynnissä ja sillä uskottiin olevan vaikutuksia myös sesonkityövoiman saatavuuteen sekä laajemmin ruokahuoltoon.

Maatalousyritysten lukumäärän uskotaan vähenevän jatkossakin nopeasti. Myös isojen maatilojen toiminnan loppuminen on mahdollista. Toisaalta asiantuntijat uskaltautuivat myös pohtimaan, voivatko maatilakoon kasvu ja toisaalta liiketoimintamallien uudistuminen avata myös myönteisiä mahdollisuuksia alueelle. Esimerkiksi lannoitteiden hinnannousu on ollut huomattavaa, joten kiinnostus kotimaista lannoitetuotantoa kohtaan oli kasvussa. Kotimaisen lannoitetuotannon mahdollisuuksista oli alueella selvitys käynnissä. Jopa kolminkertaistuneet lannoitehinnat lisäävät yrittäjäriskiä, koska kalliista tuotantopanoksista huolimatta ei ole takeita sadosta tai tuotteen lopullisesta myyntihinnasta.

Pidemmällä aikavälillä ilmastonmuutoksen ja paikallisen ilmaston lämpenemisen pelätään lisäävän tartuntatauteja, viruksia, kasvitauteja sekä sään ääri-ilmiöitä. Suomen viileämpi ilmasto voi olla kuitenkin matkailualan näkökulmasta myyntivaltti, jolla voitaisiin tasata kansainvälisen matkailun nykyisiä kausivaihteluita.

Energiaomavaraisuuden lisääminen esimerkiksi tuulivoiman avulla nähtiin edellytyksenä pohjoisen Suomen pienten yritysten kilpailukykyille.

Venäjän sotilaallinen toiminta Euroopassa lisäsi huolta myös Suomen lähialueen yleisestä turvallisuudesta esimerkiksi ydinvoimaloiden osalta. Kansainvälisesti epävarma tilanne vaikuttaa myös kansainvälisten toimitusketjujen toimintaan, joten Suomessa tarvitaan monenlaista lähituotantoa huoltovarmuuden takia.

Ei-toivottu ja epätodennäköinen skenaario. Pahimmassa skenaariossa esitettiin laajamittainen ruokapula maailmassa ja Suomen elintarvikkeiden huoltovarmuuden tila.

Kehittämiskohteeksi valittu visio

VISIO 2027: Kiertotalous ja vastuullinen tuotanto lyhyissä, paikallisissa toimitusketjuissa lannoitteista lisäarvoilisiin lopputuotteisiin

Vision lähtökohtana on halu lyhentää paikallisia ruokaketjuja ja tuottaa laadukkaita paikallisia elintarvikkeita paikalliseen kulutukseen, matkailijoille ja vientiin. Tällä hetkellä alueelta viedään jalostamattomia alkutuotteita jalostamattomina ja ostetaan korkeammalla hinnalla jalostettuina takaisin. Alueella on hyviä raaka-aineita, esimerkiksi peruna, juurekset, marjat ja sienet, mutta

potentiaalia hyödynnetään vain osittain. Huomattava osa luonnontuotteista jää keräämättä ja jalostamatta. Luonnonkalan saatavuus alueella ei ole kovin hyvä. Ketjun toiminta edellyttää myös tehokasta logistiikkaa.

Hyvänä vauhdittajana visiolle pidetään Oulu2026-kulttuuripääkaupunkivuotta. Oulu Arctic Food Labin kautta maakunnan omaa elintarviketuotantoa saadaan myös kansainvälisten matkailijoiden tietoisuuteen. Matkailuyritykset ovat tärkeä yhteistyötaho markkinoinnillisesti mutta myös paikallisten lähituotteiden käyttäjinä.

Tarvittavat ensimmäiset toimenpiteet ovat uusien potentiaalisten alkutuotannon tuotteiden tunnistaminen ja tuotannon käynnistäminen, alkutuotannon raaka-aineiden jatkojalostaminen, uusien yrittäjien tukeminen ja päättäjiin vaikuttaminen esimerkiksi pienlainoitusjärjestelmän käyttöönottamiseksi.

Vision toteutumista estäisivät paikallisten elintarvikkeiden saatavuus- ja toimitusongelmat esimerkiksi paikallisiin ravintoloihin. Toiminnan laajamittainen kehittäminen ja kasvattaminen edellyttävät myös uudenlaista, rohkeampaa ajattelua sekä yritysten verkostoitumista.

Vision toteutumista edistää riittävän ison mittakaavan ajattelu, kannattava hinnoittelu sekä paikallisten tuotteiden menestyminen julkisissa hankinnoissa.

Ensimmäinen konkreettinen askel kohti visiota on aktiivinen osallistuminen Oulu2026-hankeeseen. Yrityspalvelutoimijat voivat tuoda ideoita ja käynnissä olevia kehittämishankkeita paremmin yritysten tietoisuuteen. Esimerkiksi Arctic Food Labin pariin voidaan tuoda useampia yrityksiä. Yrityksiä on hoksautettava ja aktivoitava pilotointeihin ja kokeiluihin. Alueella on hyviä hankkeita käynnissä, esimerkiksi Kala-Leader Pudasjärvellä ja lähikala-alan jatkohankeaiho Oulun seudulla. Myös inspiroivien opintomatkojen järjestämisen uskotaan vievän kohti visiota.

6.5. Työpaja 5: Oulujokilaakso (Utajärvi, Muhos ja Vaala)

Alueen yrityskuva tilastoissa

Utajärven mikroyritysten liikevaihto asukasta kohden on tarkastelujaksolla 2013–2020 noussut kaksinkertaiseksi ja selvästi yli maakunnan tason. Muhoksella ja Vaalassa on tasaisempaa, mikroyritysten yhteenlaskettu liikevaihto asukasta kohden pysyttelee maakunnan tason alapuolella. Kaikkien yritysten liikevaihdossa Utajärvi erottuu myös vertailussa pysytellen maakunnan kokoluokassa ja noususuhdanteessa mukana, Utajärven kaikkien yritysten liikevaihto Muhokseen ja Vaalaan nähden on noin kolminkertainen.

Mikroyritysten henkilötyövuodet asukasta kohden ovat Utajärvellä ja Vaalassa Muhosta ja maakunnan tasoa korkeammalla. Mikroyritysten henkilötyövuosien määrä on ollut vähenemässä tarkastelujaksolla, mutta kaksi viimeistä vuotta ovat kääntäneet kehityksen positiiviseksi. Muhoksen osalta mikroyritysten henkilötyövuodet seuraavat maakunnan tasoa sekä laskevaa trendiä. Kaikkien yritysten henkilötyövuositarkastelussa Utajärvi ainoana tämän vertailun kuntana pysyy maakunnan tasossa, tosin siinä missä maakunnan trendi on nouseva, Utajärvellä on ollut laskua vuoden 2017 jälkeen. Muhoksella ja Vaalassa henkilötyövuosien taso on matalampi ja kehitys on ollut tasaista.

Toiminnan aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten määrä asukaslukuun verrattuna on Utajärvellä heilahdellut vertailun korkeimmalla tasolla. Vaalassa molemmat luvut ovat kääntyneet nousuun vuodesta 2018 alkaen. Muhoksen yritysdynamiikka on tasaisempaa, maakunnan keskitasoa.

Kaikkien yritysten EU-tavaravienti on ollut Muhoksella maakunnan tasoa korkeammalla lähes koko vertailujakson (2013–2020) ajan, mutta vuonna 2020 vienti on pudonnut alemmas. Utajärvellä ei kaikkina vertailujakson vuosina ollut vähintään kolmea EU-tavarakauppaa harjoittavaa yritystä, jolloin tilastoa ei voida esittää, mutta vuosina 2019 ja 2020 vienti on ollut lähellä maakunnan tasoa asukasmäärään suhteutettuna. EU-palveluvientiä on harjoitettu Muhoksen mikroyrityksissä vaihdellen vuoden 2018 ollessa huippuvuosi. Myös kaikkien yritysten EU-palveluvienti on laskenut vuoden 2018 lukemista. Alueen kunnissa EU-tavaraviennin arvo on ollut palveluviennin arvoa suurempi.

Nostoja työpajan keskustelusta

Työpaja toteutettiin lähi- ja verkko-osallistumista yhdistävänä hybriditoteutuksena. Työpajan osallistujat olivat hyvin kiinnostuneita tiedolla johtamisen edistämisestä ja matkailudatasta. Osallistuvat totesivat, että Tilastokeskukselta saatava data on vaikuttavan yritysneuvonnan näkökulmasta vanhentunutta, kun tilastotieto on saatavilla viiveellä. Kuntien omissa sisäisissä selvityksissä käytetään muita paikallisesti saatavilla olevia tietolähteitä. Suomi-Ruotsi-Norja – vertailut kiinnostaisivat, koska niissä energia on paljon edullisempaa yrityksille. Ruotsissa ja Norjassa sähkön hinta on erilainen eri alueilla, kun Suomessa kaikkialla on sama hinnoittelu. Ruotsissa maksetaan kuljetustukea kaikenkokoisille yrityksille. Tähän asiantuntijat toivovat, että yliopisto tekisi jotain asialle eikä asia jäisi pelkästään yrityspalveluiden vastuulle. Suomi on vaipumassa stagflaatioon, ja yritysten tilanne huolestuttaa. Jopa Ruotsiin valuu yrityksiä. Kuljetustuen puuttuminen haittaa Pohjois-Suomen yrityksiä. Aikaisemmin Ruotsissa vuorotyö oli kalliimpaa / hankalampaa, mutta tämä kilpailuetu on menetetty.

Työvoiman heikko saatavuus on ongelma koko Oulujokilaakson alueella, jossa oli jo tehty jo laaja yritysten kontaktointi (“haravointi”). Pulaa on erityisesti kausityövoimasta. Yritykset eivät halua avata työpaikkoja julkiseen hakuun, koska niihin tulee hakemuksia ns. näennäishakijoilta, joilla ei ole aikomusta ottaa työpaikkaa vastaan. Siksi monet työpaikat pysyvät ns. piilotyöpaikkoina.

Vaalassa suurin koettu ongelma oli yritysten ja oppilaitosten välinen yhteistyö. Suuri osa Yritysharavan yrityksistä käyttää oppisopimusopiskelijoita, kuten esimerkiksi asentajia, traktorinkuljettajia, energia-alan työntekijöitä ja maataloustyöntekijöitä. Näistä osaajista on akuutti koulutustarve, mutta koulutettavat puuttuvat. Oppisopimuskoulutus on periaatteessa hyvä järjestelmä, mutta opiskelijaa kouluttava yritys ei saa ohjaukseen mitään resursseja. Oppisopimusopiskelijan palkkauksen lähtötasona on työehtosopimus, vaikka opiskelijalla ei olisikaan perustason osaamista. Oppisopimuskoulutukseen olisi mahdollisuuksia ja tarvetta varsinkin turvealalla uudelleen koulutuksena. Alueella tarvitaan koneenkuljettajia ja aurinkosähköpaneelien asentajia turpeen energiakäytöstä luopuville turvealueille. Ammattioppilaitosten (OSAO ja Luovi) kanssa asiasta on keskusteltu, mutta työpajan osallistujien käsityksen mukaan osallistujamäärät eivät riitä uusien kurssien käynnistämiseen.

Vuokratyövoimaa käy alueella töissä Oulusta saakka, mutta tämä ei ole taloudellisesti kannattavaa matkakustannusten vuoksi. Rekrytointifirmoja ei toimi alueella. Ulkomaalaisten rekrytointi voisi olla vaihtoehto, jos työntekijöiden motivaatio on aito. Ravintoloihin otettaisiin työntekijöitä. Ongelmia on työlupien saannissa erityisesti Turkista tuleville henkilöille. Toisaalta asuntojen heikko saatavuus on este paikkakunnalle töihin tulemiselle.

Energiaomavaraisuuteen liittyvänä ongelmana mainittiin se, että Suomessa tuulivoimaa rakennetaan ja energiaa tuotetaan pohjoisessa, mutta se hyödynnetään etelässä ja viennissä.

Skenaariotyöskentelyn tuloksia

Toivottu ja todennäköinen skenaario. Alueella on aikomuksena kehittää yrittäjävalmennusten ja oppilaitosten yhteistyötä, kuten esimerkiksi yrityksille suunnattua vientikoulutusta. Alueelle toivotaan vientikonsulttia tai kansainvälisen myynnin osajaa yritysverkoston yhteiskäyttöön. Toimenpiteiden vaikutuksesta alueen puutavaraviennin uskotaan kasvavan ja vientitoiminta aktivoituu myös muissa pienissä yrityksissä. Myös alueen maataloille keksitään uutta kannattavaa liiketoimintaa.

Koska alueella on paljon tuulivoimatuotantoa, toivotaan myös energianhinnan asettuvan kilpailukykyiseksi. Kuntien uskotaan vahvistavan rooliaan elinkeinotoiminnan kehittäjänä. Energiantuotanto ja alueen yritystoiminnan vilkastuminen tuovat alueelle myös ulkopuolisia investointeja. Työntekijätarpeiden näkökulmasta säteilyosaajien tarpeen uskotaan kasvavan.

Toivottu, mutta epätodennäköinen skenaario. Toivotussa tulevaisuudenkuvassa alueella toimii vetyverkosto, ja alueella tuotetun sähkön viennistä saadaan runsaasti tuloja. Yritysten verohelpotukset olisivat toivottavia kuten myös suorat tuet yrityksille. Suomalaisten yritysten kilpailukyvyyn toivotaan kasvavan Ruotsiin ja Viroon verrattuna.

Ei-toivottu, mutta todennäköinen skenaario. Työpajan osallistajat uskoivat yrityksiin kohdistuvan sääntelyn lisääntyvän tulevaisuudessa sekä kansallisesti että EU-tasolla. Esimerkiksi veronkiristyksiä uskotaan tulevan lisää. Venäjän sotatoimien vaikutukset suomalaisiin yrityksiin näkyvät inflaation kasvun ja talouslaman kautta. Maatilojen määrän uskotaan vähenevän puoleen kustannusten nousun takia. Pankkien ja julkisen tuen osuus yrityksen rahoituksessa pienenee, joten investoinnit ja kasvutavoitteet pitäisi rahoittaa yksityisen rahoituksen avulla. Kustannusten ja asiakashintojen nousun uskotaan jatkuvan.

Ei-toivottu ja epätodennäköinen skenaario. Pahimmassa skenaariossa Venäjä laajentaa sotatoimiaan myös Suomeen. Myös lievemässä skenaariossa tarve rajavalvonnan lisäämiseen kasvaa. Toisaalta rajavalvonnan teknistyminen lisäisi paikallisesti työvoimatarvetta, esimerkiksi raja-aita-asentajia.

Kehittämiskohteeksi valittu visio

VISIO 1: Kaikille maksuton energia alueen oman vetytuotannon avulla

Vision toteutuminen edellyttää laitosinvestointeja alueella ja BotH2nia Vetyverkoston osallistumista.

VISIO 2: Uudistuvat maatilat

Vuonna 2027 alueella uskotaan olevan enää 25–30 maatilaa jäljellä. Maatilojen on kehitettävä uutta palvelutoimintaa tai muuta liiketoimintaa päättyvien toimintojen tilalle. Osa maatilojen kiinteistöistä voidaan ottaa asuinkäyttöön, jolla osittain voitaisiin helpottaa työvoiman saatavuutta vaikeuttavaa asuntopulaa.

Kuntien merkitys tässä visiossa on merkittävä. Jatkossa kuntien elinvoimatoimintaan käyttämä osuus kasvaa sote-alueuudistuksen myötä. Yksityiset investoinnit ovat lisääntyvästi merkityksellisiä, jos julkisen tuen ja pankkien myöntämän rahoituksen määrä laskee.

Tarvittavia toimenpiteitä ovat uusiutuvan energiantuotannon investoinnit, hajautetut energiaratkaisut ja lähienergia. Toisaalta alueella tuotettujen alkuraaka-aineiden jalostusasteen nostaminen ja korkeamman lisäarvon sekä erikoistuneempien tuotteiden myynti auttavat yrityksiä

kasvamaan. Esteenä vision toteutumiselle pidetään rahoituksen saatavuutta. Toisaalta myös asenteet ja rohkeuden puute uhkaavat kannattavienkin innovaatioiden toteutumista. Uudet energiahankkeet ja vahvempi edunvalvonta alueen yritysten puolesta veisivät kohti visiota.

Ensimmäinen askel kohti visiota on maatalousyriyten liiketoimintasuunnitelmien päivittäminen ja yrittäjien kouluttaminen sekä energia-asioissa mutta myös kaupallistamisessa ja vientiosaamisessa. Kuntien kaavoitustoiminnalla voidaan edistää uudistuvaa maatalousyrittäjyyttä samoin kuin TKI-yhteistyöllä.

VISIO 3: Alueella enemmän osaamisintensiivisiä vientiyrityksiä

Toimenpiteiksi ehdotetaan ensisijaisesti uusiutuvaa, kestäväää lähienergiatuotantoa, joka auttaa pitämään energianhinnan alhaalla. Yritysten toivotaan erikoistuvan eli keskittyvän korkeamman lisäarvon brändituotteisiin. Tärkeintä ovat pienet, kestävät, paikalliset ratkaisut.

6.6. Työpaja 6: Koillismaa (Kuusamo ja Taivalkoski)

Alueen yrityskuva tilastoissa

Kuusamossa mikroyriyten liikevaihto on maakunnan tasoa korkeammalla ja Taivalkoskella maakunnan tasoa hieman alempana asukasmäärään suhteutettuna. Kuusamon mikroyriyten liikevaihto on ollut kasvussa 2016–2019, vertailujakson viimeinen vuosi 2020 on kääntänyt liikevaihdon laskuun. Kaikkien yritysten liikevaihto on ollut molemmissa kunnissa kasvussa vertailujaksolla Kuusamon yritysten liikevaihdon ollessa maakunnan tasoa korkeammalla ja Taivalkoskella matalammalla. Kuusamon yritysten asukasmäärään suhteutettu liikevaihto on noin nelinkertainen Taivalkosken vastaavaan lukuun verrattuna.

Mikroyriyten henkilötyövuodet suhteessa asukasluukuun ovat olleen laskusuunnassa lähes koko vertailujakson ajan. Viimeisenä vuonna 2020 molemmissa kunnissa suunta on kuitenkin kääntynyt ylöspäin. Taivalkoski on mikroyriyten henkilötyövuosissa maakunnan tasolla ja Kuusamo noin neljänneksen korkeammalla. Kaikkien yritysten henkilötyövuodet olleet kasvussa vertailujaksolla molemmissa kunnissa. Kuusamossa yritysten henkilötyövuosia on maakunnan tasoa enemmän asukasmäärään nähden ja Taivalkoskella vähemmän, Taivalkoskella on kuitenkin koettu suurempi nousu vuosien 2018 ja 2019 välillä.

Toiminnan aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten määrä asukasluukuun verrattuna heilahtelee molemmissa kunnissa vuosien välillä. Taso on maakunnan tasoa korkeammalla sekä aloittaneissa että lopettaneissa yrityksissä. Taivalkoskella aloittaneiden yritysten määrä on noussut kaksi viimeistä vertailuvuotta, mutta Kuusamossa toiminnan aloittaneiden yritysten määrä kääntyi laskuun vuonna 2020.

Ulkokaupan tavaraviennissä Kuusamon kaikenkokoisten yritysten vienti ylittää maakunnan tason 4–5-kertaisesti. Mikroyriytsissä taso on maakunnan tason alapuolella, mutta vertailujakson aikana arvo on noussut lähemmäs maakunnan tasoa. Viimeinen vuosi 2019 on tuonut laskevan trendin aiempaan positiiviseen kehitykseen sekä mikroyriyten että kaiken kokoisten yritysten tavaroiden ulkokaupassa.

Myös EU-tavarakaupassa Kuusamon kaikkien yritysten viennin arvo asukasmäärään suhteutettuna ylittää maakunnan tason ja on noususuhdanteessa vertailujakson ajan, viimeistä vuotta 2020 lukuun ottamatta. Mikroyriyten EU-tavaravienti on ailahtelevampaa ja ennemminkin laskevaa kuin nousevaa. EU-palveluviennissä Kuusamo ei ole maakunnan tasolla, ja vertailun viimeisinä

vuosina myös Taivalkoskella on ollut vähintään kolme EU-palveluvientiä harjoittavaa mikroyritystä.

Nostoja työpajan keskustelusta

Koillismaan työpajaan osallistui kaksi henkilöä. Työpaja toteutettiin etäyhteydellä. Koillismaan (Kuusamon) alue on matkailussa vahva, mutta osallistujat pohtivat, millä muilla osa-alueilla olisi vastaavaa vienti- ja kasvupotentiaalia. Matkailussa on välillistä hyötyä myös alueen muulle yritystoiminnalle. Työpajan osallistujat kiinnittivät huomiota siihen, että tavaraviennissä Koillismaa on maakunnan keskiarvon yläpuolella, mutta palveluviennissä alapuolella. Kuusamossa Pölkky Oy:llä on paljon vientiä samoin kuin Telatek-konepajalla Taivalkoskella. Molemmat yritykset ovat kuitenkin mikrokokoluokkaa suurempia. Osallistujat olivat yllättyneitä alueelta tehtävän EU:n ulkopuolisen kaupan laajuudesta.

Osallistujat totesivat, että pienten yritysten rahoitusehdot ovat kiristyneet. Pankit ovat tulleet varovaisiksi, eivätkä ota enää riskejä ja vaatimukset takuista ovat kasvaneet.

Rekrytointi on haastavaa muuttotappioalueilla kuten Taivalkoskella. Esimerkiksi hitsaajia palkkaisiin heti, jos työntekijöitä olisi saatavilla. Kuusamossa on tekeillä ennusteita eri toimialojen työvoimatarpeista.

Työvoiman saatavuuden lisäksi asuntopula vaivaa alueella, jonne haluttaisiin houkutella monipaikkaisia työntekijöitä. Etätyöntekijöille ja kausityöntekijöille pitkät matkat kuntakeskusten välillä ovat kalliita. Koillismaalla on pula vuokra-asunnoista. Kuusamossa asuntoja on saatavilla keskustassa, mutta monet työpaikat sijaitsevat kauempana, esimerkiksi Rukalla, mikä edellyttäisi oman auton käyttöä. Koillismaalla nykyinen asuntorakentaminen ei vastaa tarvetta.

Skenaariotyöskentelyn tuloksia

Toivottu ja todennäköinen skenaario. Alue on tällä hetkellä elinvoimainen, mutta tähän ei saa tuudittautua. Matkailu on todennäköisesti alueen elinkeinorakenteen kivijalka myös tulevaisuudessa. Erityisesti luontomatkailu ja kansallispuistot ovat kansainvälisesti vetovoimaisia puhtaan ilman ja rauhallisuuden ansiosta. Metsätalous on toinen vahva kivijalka. Alueella valmistetaan jatkossa jalostettuja tuotteita raakapuun sijaan. Kuusamo-uistin on tehty paikallisesta puusta, jolla on korkea ”kilohinta” eli se on tavoiteltava korkean lisäarvon brändituote.

Alueella on useita biotalouden kehityshankkeita käynnissä. Niissä hyödynnetään alan osaamista ja jalostetaan kiertotalouden periaattein uusia myyntituotteita nykyisistä ”kaatopaikkatuotteista”. Esimerkiksi vesikasveista voidaan jatkossa tuottaa lannoitteita. Myös maatalous-, kala- ja metsätaloudessa on onnistuttu jalostusasteen nostamisessa.

Digitaalinen saavutettavuus on tulevaisuudessa hyvä. Valokuituverkosto on laajasti saatavilla, mikä mahdollistaa etätöiden alueelta. Muutosvoittoisuus jatkuu Kuusamossa. Koulut ovat täynnä ja päiväkotia laajennetaan.

Toivottu, mutta epätodennäköinen skenaario. Matkustajajunaliikenteen avaaminen edes Taivalkoskelle saakka. Asuntopulaa helpottamaan voitaisiin kokeilla kustannustehokkaita ja monipaikkaiseen elämäntyyliin soveltuvia liikuteltavia asuntoja. Osaavan työvoiman saatavuuden toivotaan paranevan kehittämistoimenpiteiden avulla. Oppisopimuskoulutuksen joustavat ratkaisut helpottavat työpaikkojen ja työntekijöiden kohtaamista. Paikallisten oppilaitosten kanssa tehtävät täsmäkoulutukset voisivat auttaa työvoimapulaan. Tästä aiempina onnistuneena esimerkkinä TE-keskuksen tunnustama kirjanpitäjien koulutustarve, joka johti työllistymiseen.

Ei-toivottu, mutta todennäköinen skenaario. Keskustelussa keskeinen esiin tuotu ongelma oli Koillismaan huono saavutettavuus julkisilla kulkuneuvoilla. Kuusamoon ei voi matkustaa junalla, koska rautatietä ei ole. Tämä rajoittaa sekä henkilöliikennettä (matkailu, etä- ja kausityöntekijät), mutta myös teollisia investointeja. Myös kuljetusten tukitasot ovat laskussa. Tämä herätti pohtimaan, kuinka alueella turvataan tarvittava liikenneinfrastruktuuri tulevaisuudessa. Saavutettavuus on haaste myös matkailukohteissa. Kuusamoon ja suosittuihin vierailukohteisiin kuten kansallispuistoihin pääsee käytännössä vain omalla autolla. Polttoaineiden hinnan nousu vaikuttaa liikkumiseen.

Energian hinnan nousu nostaa myös kiinteistöjen, erityisesti maatilojen, kustannuksia. Koillismaa lienee yhden pääsähkolinjan varassa, joten sähkön saatavuus kriisitilanteissa huolettaa. Päätöksentekoa ja toteutusta ei saa jättää kriisitilanteeseen vaan tarvitaan ennakoivia toimenpiteitä. Yhteistyön Venäjän kanssa uskotaan olevan pitkään mahdotonta.

Yritysten riskirahoitus on edelleen vaikeaa. Rahoittajien riskinottohalukkuus on vähäistä eikä riskirahoitusta myönnetä. Maailmanpoliittinen tilanne vaikuttaa yleisesti yrityshalukkuuteen ja näkyy konkreettisesti omistajanvaihdosten vähenemisenä yrittäjien eläköityessä ja jatkajien puuttuessa. Maatalousyritysten kohdalla lannoitteiden nousevat hinnat ja tuotantokustannukset yhdistettyinä alkutuotannon heikkoon kannattavuuteen ovat tuhoisia.

Ei-toivottu ja epätodennäköinen skenaario. Ilmastonmuutoksen nopeutuminen ja voimistuminen voi olla äkillistä. Se vaikuttaisi lumimäärän ja Koillismaan talvien lyhentymiseen, millä olisi kielteinen vaikutus talvimatkailuun. Muutos voi tuoda mukaan sään ääri-ilmiöitä kuten myrskyjä, jotka tuhoavat luontokohteita ja luontoreittejä. Metsiä uhkaavat myös uudet tuhohyönteiset. Ilmastonmuutokseen vaikutuksiin ei saisi havahtua liian myöhään.

Kauhuskenaariona pidetään myös energiakriisistä johtuvaa laajaa yritysten konkurssiaaltoa. Venäjän rajan läheisyys voi estää tuulivoimapuistojen rakentamista, joten energian omavaraisuus on varmistettava muulla tavalla.

Liikenne- ja energiainfrastruktuuri ovat haavoittuvia luonnon ääriolosuhteissa. Varajärjestelmät ja huoltovarmuusjärjestelyt on saatava kuntoon etukäteen. Myös ruuantuotanto ja saatavuus on turvattava kriisitilanteissakin. Esimerkiksi poronlihalla voi olla paikallista merkitystä ruokahuollolle kriisiaikana.

Pahimmillaan EU-tasolla päätöksenteossa ymmärretään pohjoisten alueiden erityispiirteet niin huonosti, että Koillismaan kaltaisten alueiden elinkelpoisuus olisi uhattuina. Esimerkiksi metsien ennallistamiseen liittyvät päätökset ovat alueelle ratkaisevia.

Kehittämiskohteeksi valittu visio

Skenaario: Junayhteys Taivalkoskelle ja Kuusamoon sekä henkilö- että tavaraliikennettä. Säännölliset lentoyhteydet Kuusamoon ja lentokenttäbussiyhteydet hyvät

Logistiikan merkitys: teolliset investoinnit ovat riippuvaisia logistiikasta, mutta toisaalta ne edistävät logistiikan kehittämistä. Vihreä siirtymä matkailussa tarkoittaa julkisten kulkuneuvojen käytön edistämistä. Vihreässä matkailussa on potentiaalia, mikä edellyttää sujuvia kulkuyhteyksiä esimerkiksi alueen kansallispuistoihin. Myös huoltovarmuuden turvaaminen ja maanpuolustukselliset seikat vaikuttavat.

Julkiseen liikenneinfraan liittyvä visio edellyttää päätöksiä poliitikoilta valtakunnallisesti. Paikalliset elinkeinotoimijat (esim. Naturpolis, teollisuusyritykset, Ruka-Kuusamon matkailu ry, Pro Kuusamo) sekä kunnat ovat keskeisiä toimijoita edistämään asiaa.

Yhteistyötä pitäisi tehdä Pudasjärvi-Syöte-alueen kanssa. Myös muita laajempia kehittämishankkeita mainittiin, kuten esimerkiksi Gateway to National Parks -hanke.

Keskeinen toimenpide olisi poliitikkojen lobbaus ja paikkatietoihin perustuvan saavutettavuusanalyysin tekeminen. Vision toteutuminen ei ole mahdollista, jos se ei ole toteutettavissa markkinaehtoisesti. Osallistujien näkemys oli, että alueen kunnissa tehdään osittain päällekkäistä työtä eikä yhteistyötä ole riittävästi.

Ensimmäinen konkreettinen toimenpide kohti visiota on kunta- ja maakuntarajat ylittävä yhteistyö, jossa tehdään alueellinen nykytilan analyysi, tarvekartoitus ja toteuttamisarvio, tunnistetaan kuntien ja alueiden erityispiirteet ja monistetaan osaaminen.

7. Yhteenveto hankkeen työpajojen havainnoista

Taulukossa 5 on esitetty yhteenveto kussakin työpajassa esille nousseista keskeisistä havainnoista, joita kuvataan tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

Taulukko 5. Yhteenveto työpajojen keskeisistä teemoista

<i>Työpaja/alue</i>	<i>Keskeiset havainnot</i>
1 Nivala-Haapajärven seutukunta	<ul style="list-style-type: none"> • Pienet yritykset jäävät kasvuun ja kansainvälistymiseen liittyvän rahoituksen ja tuen ulkopuolelle • Vienti: kuljetuskustannukset heikentävät mikroyritysten tavaravientiä erityisesti alihankinnassa ja bulkkituotteissa • Huoli maatalousyrittäjien lopettamisesta • Panostus korkean lisäarvon tuotteisiin, brändituotteiden kehittäminen • Alueellinen brändi • Yritysten verkostoituminen, lähituotantoketjut ja arvoketjujen kehittäminen • Palveluviennin edistäminen: digiosaaminen, klusteritoiminta
2 Raahen ja Kalajoen seutu	<ul style="list-style-type: none"> • Uusitutvat energialähteet: vetytalous, tuulivoima, merituulivoima – hajautetun energiatuotannon mahdollisuudet • Työvoimapula alueella, yrityksille ei löydy jatkajia • Huoli Hanhikiven alueen tulevaisuudesta, teollisten työnantajien toiminnan päättyminen • Yrityspalvelujen rooli ja “yritysneuvola”-toiminta yritysten kehittämisessä
3 Sievin kunta	<ul style="list-style-type: none"> • Kunta tukee kasvuhakuisia yrityksiä mm. kaavoitusratkaisulla • Paikallinen yritysekosysteemi: isoilla yrityksillä alihankintaa lähialueilla • Työvoimapula keskeinen este yritysten kasvulle, työlupien pitkät käsittelyajat • Uusituvan energian hyödyntäminen: biohiili, biokaasu, bioetanoli ja tuulivoima
4 Ii-Oulun seutu-Pudasjärvi	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteisöverot tulisi saada pieniin kuntiin, jossa sivutoimipisteitä • Korkojen nousu vaikuttaa maksukykyyn investointeihin • Tarvittaisiin Norjan mallin mukaisia sijoitusrahastoja • Matkailu ja ruoantuotanto tärkeä alueelle: paikallisesti tuotettu ruoka lähikäyttöön sekä jalostusasteen nosto • Verkostoituminen yhdistettynä puhtaaseen luontoon • Tulevaisuudessa oman alueen energiatuotannon kasvu • Teknologian sekä alustatalouden luomat palvelut ja verkostot tulevaisuudessa • Luonnontuotteiden kaupallistaminen ja jalostusasteen nosto
5 Oulujokilaakso	<ul style="list-style-type: none"> • Kuljetus- ja energiatuet verrattuna Ruotsiin ja Norjaan • Työvoiman heikko saatavuus – erityisesti kausityövoima, ongelmana asuntojen puute

	<ul style="list-style-type: none"> • Rekrytointifirmat eivät toimi maaseudulla • Oppisopimuskoulutuksen mahdollisuudet • Energiatuotanto tulevaisuudessa – vetyverkosto Utajärvellä, lähienergian hyödyntäminen • Maatilojen määrä vähenee jopa puoleen: maataloille uutta palvelutoimintaa
6 Kuusamo-Taivalkoski	<ul style="list-style-type: none"> • Matkailun vahva rooli alueella ja välillinen vaikutus muulle yritystoiminnalle • Uusien työntekijöiden rekrytointi haastavaa • Asuntopula esteenä työntekijöiden muutolle • Julkisen liikenteen kehittäminen alueella

7.1. Yritysten kasvun ja viennin edellytysten luominen

Usealla alueella käsiteltiin **pienien yritysten rahoitusta viennin ja kasvun edistäjinä**. Yleinen kokemus oli, että pankkilainoituksen ehtoja oli kiristetty koronapandemian ja Venäjän käynnistämien sotatoimien tuoman yleisen epävarmuuden myötä. Yrityksiltä vaaditaan aiempaa enemmän vakuuksia, ja rahoittajat karttavat kaikenlaista riskiä pienten yrityksen rahoituksessa. Yksittäisenä vienninedistämistoimijana mainittiin Business Finland, jonka kautta tarjottavat kansainvälistymispalvelut ovat automaattisesti toiminimiyrittäjien ulottumattomissa, mutta myös monille osakeyhtiömuotoisille pienille yrityksille tukimuodot vaativat liian paljon omaa pääomaa ja kasvuodotukset ovat epärealistisia. Yhdessä työpajassa toivottiin aloittaville ja pienille yrityksille sopivaa ns. pienyrittäjälainaa, jolla jopa alle 10 000 suuruisella rahoituksella voisi tehdä nopeita kokeiluita ilman koko liiketoimintaa uhkaavaa riskiä.

Pohjois-Pohjanmaan eri alueilla **yrityspalveluiden järjestämistavat ja kohdennetut resurssit vaihtelevat**. Kaikissa kunnissa tuotetaan julkisin varoin maksutonta yrityspalvelua sekä toteutetaan monipuolisesti yrityksille kohdennettuja liiketoiminnan kehittämisen, toimintaympäristöjen kehittämisen sekä osaamisen lisäämisen hankkeita. Esimerkiksi Nivala-Haapajärven alueella on useita yrityspalvelupäälliköitä ja asiantuntijoita, jotka pystyvät myös erikoistumaan työssään esimerkiksi kansainvälistymispalveluihin. Maakuntatasolla elinkeino- eli yrityspalvelut ovat kuitenkin suhteellisen huonosti tunnettuja aloittavien yrittäjien, varsinkin nuorten, keskuudessa. Osalla alueista ensimmäinen kehittämistoimenpide voi ollakin nykyisten palveluiden näkyväksi tekeminen sekä aloittaville yrittäjille että säännöllisen yhteydenpidon kautta myös yrityksen kaikissa vaiheissa. Esimerkiksi Kalajoen yrityspalveluissa oli kokeilussa niin sanottu 'yritysten neuvolatoiminta' eli säännöllinen yhteydenpito yrityksiin ja tapaamiset uuden yrityksen perustamisesta lähtien.

Hyvin resursoitun yrityspalvelutoiminnan lisäksi merkitykselliseksi arvioitiin yritysten toimintaedellytysten tukemiseen **sitoutuneet kunnan virkamiehet ja luottamushenkilöt**. Myös **kokeneen yrittäjän toimiminen innostavana esimerkkinä** yrityksille suunnatuissa tilaisuuksissa tai paikallisessa mediassa uskotaan rohkaisevan muitakin kansainvälistymiskokeiluihin. Esimerkiksi Sievin kunnassa on sitouduttu antamaan paikallisille yrityksille onnistumisen mahdollisuudet kunnan päätäntävällässä olevilla toimilla kuten kaavoituksella ja teollisuuskiinteistöjen tarjonnalla. Periaatteena on, ettei yhdenkään yrityksen onnistuminen saa jäädä kiinni kunnan toimettomuudesta.

Harvaan asutulla pohjoisella alueella tavaroiden kuljetuskustannukset varsinkin nousevien polttoainehintojen vuoksi haittaavat vientiä, mutta nostavat myös tuontituotteiden hintoja. Osittain kustannustenkin vuoksi **verkkoliiketoiminnan kasvuun ladataan odotuksia myös palveluviennin kasvattamiseksi**. Toinen näkökulma kuljetuskustannusten vaikutusten vähentämiseen on lähituotannon lisääminen. **Paikallisesti tuotetut komponentit** voivat olla kustannustehokas ratkaisu, jos vaihtoehtona on toimitus hyvin pitkän matkan takaa. Paikallisten yritysten verkostomaisesti lähiarvoketjussa valmistavat laatutuotteet voisivat myös tuoda toivottua **siirtymää alihankintatoiminnasta kohti kansallisesti ja kansainvälisesti tunnistettavia laatubrändejä**. Laadulla kilpailevissa tuotteissa myöskään kuljetuskustannusten vaikutus ostopäätökselle ei olisi yhtä merkittävä kuin nykyisessä alihankintatoimintamallissa.

Toistuva teema työpajoissa oli **yrittävä asenne ja kokeileva kulttuuri**. Yrityksissä pitäisi uskaltaa ajatella isosti ja rohkeasti, jotta osa luovista innovaatioista voisi saada onnistumisen mahdollisuuden. Myönteisen brändin rakentaminen ei ole pelkästään yksittäisen yrityksen tasolla tehtävä toimi, vaan alueellisesti onnistuminen edellyttäisi yhteistyötä. Esimerkiksi Nivala-Haapajärven alueen työpajassa ideoitiin alueen yhteistä brändiä, jotta yksittäisen yrityksen sijaan koko alueeseen liitettäisiin myönteisiä, vastuullisuuden ja laadukkaiden tuotteiden mielikuvia. Alueen koko voisi olla kunta-, seutukunta- tai laajempi alue.

7.2. Uuden liiketoiminnan mahdollisuudet

Raahen seudulla Hanhikiven ydinvoimalan rakennustyömaan keskeytyminen Ukrainan sodan vuoksi heijastui myös työpajan keskusteluun. Osallistujat toivoivat rakentamisprojektin jatkumista jollain aikataululla, vaikka siihen suhtauduttiinkin varauksella. Ydinvoimalan sijaan muut uusiutuvaan energiaan liittyvät investoinnit ja niiden myötä saatava edullinen, vihreä energia loisi liiketoimintamahdollisuuksia sekä auttaisi yritysten kannattavuutta. **Hajautettua uusiutuvan energian lähituotantoa** pidettiin toivottavana ja todennäköisenä maakunnan kaikilla puolilla (mm. Kalajoella ja Utajärvellä tämä korostui). Työpajoissa tuotiin esiin niin vety-, tuuli- kuin merituulivoiman lisääntyminen. Biopohjainen energiantuotanto (biohiili, biokaasu, bioetanoli) nousi erityisesti Sievin työpajassa esiin lupaavana mahdollisuutena, jota on jo selvityksin ja alustavin rahoitusneuvotteluin edistetty.

7.3. Pelätyt tulevaisuuskuvat

Käytännössä jokaisella alueella **osaavan työvoiman saatavuusongelmat** olivat jo elettyä todellisuutta. Alueellisesti uutta työvoimaa ei juuri ole yritysten saatavilla. Vuokratyövoiman käyttöä hidastavat osittain pitkät ajomatkat, edellytys oman auton käytölle ja monipaikkaiseen työntekoon soveltuvien joustavien asuntoratkaisuiden puute taajama-alueiden ulkopuolella. Ulkomaalaisen työvoiman käyttöön työpajojen osallistujat suhtautuivat myönteisesti, mutta alueilla oli koettu työlupien käsittelyajat liian pitkiksi. Täydennys- ja oppisopimuskoulutusta on kehitetty maakunnassa toimivien ammatillisten oppilaitosten kanssa. Koulutusohjelmiin ei välttämättä saada riittävästi osallistujia, jotta niiden toteuttaminen olisi kannattavaa. Myös oppisopimuskoulutus koetaan yritysten näkökulmasta melko raskaana ja velvoittavana.

Pohjois-Pohjanmaa on vahva maatalouden alkutuotantoalue. Maatalousyritysten lopettamistahti on kiihtyvä ja pahimmissa skenaarioissa maatalouden pelätään loppuvan lähes kokonaan, jos toimintaa ei saada kannattavammaksi.

7.4. Toivotut tulevaisuuskuvat

Optimistisemmat osallistujat luottivat siihen, että osa lopettavista maatalousyrittäjistä löytää muita liiketoimintaideoita yrittäjänä. Esimerkiksi **korkeamman jalostusasteen elintarviketuotanto** voisi tuoda kaivattua vauhtia sekä yritystoimintaan että alueen imagolle. **Lähiruuan käyttö tukisi alueellista yritystoimintaa ja ylläpitäisi huoltovarmuuden kannalta kriittistä alkutuotantoa, mutta tukisi myös alueen matkailualaa.** Puhdas, luontoarvoja kunnioittava ja paikallisia elintarvike- ja luonnontuotteita hyödyntävä alue olisi kansainvälisille matkailijoille kiinnostava kohde.

Työpajojen ensisijaisena tavoitteena oli tunnistaa kehityskulkuja, joihin alueen omat toimijat – erityisesti yrityspalveluorganisaatiot – voivat omilla toimillaan vaikuttaa. Joissain asioissa paikallisten toimijoiden vaikuttamismahdollisuus on lähinnä **päättäjien lobbaamista valtakunnan tasolla**, jotta maaseutumaisten alueiden ääni tulee kuuluville. Esimerkki valtakunnallisesti toivotusta uudistuksesta oli monitoimipaikkaisten yritysten yhteisöverotuksen uudistaminen niin, että verotuloja kohdistuisi myös niihin maaseutumaisiin kuntiin, joissa on muulle paikkakunnalle rekisteröidyn yrityksen sivutoimipaikka. Toinen esimerkki laajaa alueellista yhteistyötä edellyttävästä vaikuttamistyöstä on Koillismaan työpajassa herätetty skenaario raideliikenteen ulottamisesta ainakin Taivalkoskelle tai jopa Kuusamoon saakka. Raideliikenteen tarve koskee työ- että vapaa-ajan matkustajia, mutta sen arvioitiin olevana vähintäänkin yhtä merkityksellinen myös alueen teollisuusinvestointipotentiaalille. Paikallisemmassa mittakaavassa työ- ja matkailukohteiden saavutettavuus myös muuten kuin omalla autolla on merkityksellistä.

8. Johtopäätökset ja ehdotettuja toimenpiteitä

Alueellisten työpajojen ja alueen yrityspalveluasiantuntijoiden tulevaisuuskeskusteluissa esiin nostamista näkökulmista olemme koostaneet seuraavan listan mahdollisista ja toivotuista toimenpiteistä alueen yritystoiminnan, kasvun ja työllisyyden myönteiseen kehittämiseen. Listalle on nostettu toimenpiteitä, joita on joko esitetty useammalla alueella tai joiden merkitys jollain tietyllä alueella arvioitiin erityisen merkittäväksi. Toimenpiteiden toteuttamismahdollisuuksien ja vaikuttavuuden ennakoarviointi eivät ole osa tätä raporttia.

- a) **Julkisten yrityspalveluiden palvelutarjonnan selkeä kuvaus ja kohdennettu viestintä yritystoiminnan eri vaiheissa koko maakunnan alueella.** Yrityspalveluiden toteuttamismallit ja resurssit vaihtelevat alueittain. Yleisesti yritystoiminnan aloittaneille kohdennettavat palvelut ovat parhaiten tunnettuja ja huomattava osa aloittavista yrittäjistä hakeutuu palveluiden pariin. Kehittämistarvetta on kuitenkin yrityksen muissa kasvu- ja muutosvaiheissa tarjottavien palveluiden selkeämmälle viestinnälle, mukaan lukien eri hankkeissa tarjottavat valmennukset ja työkalut. Viestinnässä pitäisi tunnistaa yrittäjien käyttämät viestintäkanavat ja palveluiden kuvauksessa käytettävät sanavalinnat, jotta kohderyhmä tunnistaa heille soveltuvat palvelut. Mahdollisuuksien mukaan saatavilla olevista palveluista ja myös asiantuntijoista olisi eduksi viestiä yliaalueellisesti, jopa koko Pohjois-Pohjanmaan tasolla. Palveluntarjonnasta viestintä ei kuitenkaan ole riittävä toimenpide, jos yrityspalveluiden resurssit ovat riittämättömät palveluntarpeeseen ja toivottuihin vaikutuksiin verrattuna. Ihannetilanteessa yrityspalveluiden asiantuntijoilla on mahdollisuus erikoistua tiettyihin yritysneuvonnan osa-alueisiin sekä kehittää omaa erityisosaamistaan verkostossa muiden asiantuntijoiden kanssa.
- b) **Pienten yritysten, erityisesti palveluyritysten, kasvukokeiluiden ja vientiin tähtäävään neuvonnan ja rahoituksen vahvistaminen.** Useilla alueilla tunnistettiin kansallisten ja Euroopan Unionin kautta tarjottavilla olevien rahoitusmuotojen heikko soveltuvuus hyvin pienille yrityksille, erityisesti toimialayrittäjille, yksinyrittäjille tai palvelualan yrityksille. Kansallisiin ratkaisuihin voidaan rajatuissa määrin vaikuttaa alueellisella ja sidosryhmien kanssa tehtävällä vaikuttamistyöllä. Nopeammin ja alueen (kuntien) omassa päätösvallassa on riittävien yrityspalveluresurssien kohdentaminen alueen yritysten toiminnan tueksi. Potentiaalisten kasvuyritysten tunnistamiseen tarvitaan käyttökelpoisia indikaattoreita, joita voidaan yhteiskehittää ja kokeilla tutkijoiden kanssa. Kasvavaan ja kansainväliseen liiketoimintaan soveltuvia uusia innovaatioita voi syntyä myös muista kuin tuotannollisista ja teknisistä ratkaisuista, joten aiempaa enemmän huomiota on kiinnitettävä alueella toimiviin lupaaviin verkkopohjaista liiketoimintaa hyödyntäviin asiantuntija-, palvelu-, kulttuuri- ja luovan alan yrityksiin.
- c) **Keskittyminen korkeamman lisäarvon tuotteisiin ja tuote-, yritys- ja aluekohtaisten laatubrändien suunnitelmallinen kehittäminen.** Tällä hetkellä monet alueella toimivat pienet tuotannolliset yritykset toimivat alihankkijoina isommille yrityksille. Pohjois-Pohjanmaan maaseutumaisilla alueilla ei juuri ole kansallisesti tai kansainvälisesti tunnistettavia brändituotteita tai -palveluita, joista asiakas olisi valmis maksamaan korkeampia tuotanto- ja kuljetuskustannuksia. Työpajoissa ehdotettu ratkaisu olisi kehittää suunnitelmallisesti sekä alueen (kunta / seutukunta / maakunta) yhteistä tunnistettavaa brändimielikuvaa laadukkaana ja vastuullisena yritysalueena että yritystasolla vahvistaa omaa lisäarvollista tunnistettavaa tuotetta tai palvelua alihankintatoiminnan sijaan tai

rinnalla. Toimenpide-ehdotuksena yrityspalveluiden ja kehittämishankkeiden kautta voidaan lisätä alueen yritysten laatuajattelua, brändi- ja markkinointiosaamista, viestinnän kehittämistä sekä asennetasolla lisätä kokeilevaa, rohkeampaa ja omasta toiminnasta ylpeää asennetta. Hankkeen toiminta-alueella on jo toteutettu hankkeita, joissa yrityksiä on valmennettu osallistumaan yritysideoihin ja rahoitustilaisuuksiin. Vastaavien toimenpiteiden jatkaminen ja kohdentaminen mahdollisimman monen toimialan yrityksiin voisi tukea päätavoitetta vahvoista, tunnistettavista laatubrändeistä, samoin kuin koko hankealueen myönteistä tunnettavuutta.

- d) **Lähiuuan ja korkeamman jalostusasteen elintarvikeketjun vahvistaminen.** Pohjois-Pohjanmaa on vahva maatalouden alkutuotantoalue. Tunnistettu kehittämistarve liittyy osittain edelliseen eli keskittyminen korkeamman jalostusasteen lisäarvoisiin tuotteisiin myös elintarvikealalla. Alueen sekä viljeltyt että luonnontuotteet ovat laadukkaita raaka-aineita, joista huomattava osa tällä hetkellä myydään edelleen matalalla jalostusasteella. Tilanne ei ole kestävä taloudellisesti eikä alueen brändierottautumisen kannalta, jos edullisemmin myydyt alkuraaka-aineet ostetaan myöhemmin takaisin jalostettuina ja korkeammalla hinnalla. Toivottuun kehityssuuntaan tarvitaan sekä yritysten omaa liiketoiminnan uudelleen suuntaamista että kannustavia toimia myös kunnilta (julkisten hankintojen kautta). Paikallisen elintarvikealan innovaatioiden ja jalostusasteen nostaminen kytkeytyy myös toiseen potentiaaliseksi tunnistettuun toimialaan eli matkailuun, jossa alueen omat ruokatuotteet ovat tärkeä osa matkailukohteen tunnistettavuutta ja myös vastuullisuutta. Alueella on toiminnassa yksittäisiä innovatiivisia ruoka-alan toimijoita, joiden esimerkin toivotaan kannustavan uusia yrityksiä kokeiluihin. Jatkojalostamalla tuotetun lisäarvon mukaista ajattelua voidaan laajentaa koskemaan myös alueella tuotettavia muita alkuraaka-aineita kuten puutuotteita.
- e) **Maaseutumaisten alueiden työvoiman saatavuutta edistävät toimenpiteet.** Työvoiman saatavuusongelmat eivät rajoitu KasvuDATA-hankkeen toiminta-alueelle ja ongelma oli jo käytännössä koettu monilla alueilla. Kansainvälinen työvoiman ja työpaikkojen kohtaanto-ongelma ei ratkea yksittäisellä toimenpiteellä, mutta alueilla ehdotettiin tilannetta helpottaviksi toimenpiteiksi osa-aikaisille ja sesonkityöntekijöille soveltuvien asuntojen saatavuuden edistämistä, julkisten kulkuyhteyksien lisäämistä esimerkiksi kuntataajamien ja etäämpänä sijaitsevien työpaikkojen välillä sekä paikallisten ammattioppilaitosten kanssa tehtävää kohdennettua ammatillista koulutusta. Jälkimmäisen toteuttamisessa ongelmana oli halukkaiden koulutettavien pieni määrä. Yritysten halukkuutta oppisopimuskoulutukseen voisi lisätä jonkinlainen erillisresursointi tai korvaus yritykselle ohjaustyöstä. Ulkomaalaisten työntekijöiden tarve yritysten toimintakyvylle tunnistettiin laajasti. Vaikka ulkomaalaisten työllistymistä hidastivat kokemuksen mukaan hitaat työlupien käsittelyprosessit, joiltain osin kehitettävää on myös työnantajayritysten halukkuudessa ja osaamisessa kansainvälisen työvoiman palkkaamiseen. Tässä alueelliset yrityspalvelut ja kehittämishankkeet voivat tuoda parannusta nykytilanteeseen, mahdollisesti TE-palveluiden kanssa yhteistyössä.
- f) **Nykyisen yritystoimintansa lopettavien maatalousyrittäjien uudessa liiketoimintamallien käynnistämisen tukeminen.** Maatilojen lukumäärän dramaattinen lasku on odotettavissa koko alueella. Osa jäljelle jäävistä maatiloista on jatkossa aiempaa suurempia, mutta suurta huolta kannetaan liiketoimintansa lopettavien maatalousyrittäjien uuden liiketoiminnan käynnistämisestä. Mahdollisia uuden yritystoiminnan suuntia voivat olla hajautettu energiantuotanto tai maaseutumatkailu.

- g) **Alueen pitkäjänteisen yrittäjyyskasvatustyön realisoiminen varsinaiseksi yrittäjyydeksi.** Pohjois-Pohjanmaalla on aktiivista yrittäjyyskasvatustyötä, mutta tämä ei kuitenkaan vielä realisoitu merkittävässä määrin yrittäjien määrässä kaupunkiseuduilla. Väestön yrittäjyysintentiot tulisikin saada paremmin kanavoitua käytännön yrityskokeiluksi paremmin. Tämä vaatii uusia panostuksia yritysten perustamista ja alkuvaiheen kehitystä tukeviin käytännön toimiin. Nostamme verrokkitapaukseksi vuonna 2018 Irlannissa Corkissa yrityskiihdyttämön yhteyteen perustun opiskelijoihin keskittyvän ohjelman, johon voivat osallistua kaikki opiskelijat koulutuslatasta riippumatta ensimmäisestä vuodesta lähtien (Interreg Europe Good Practices 2020). Mallin keskeisinä tekijöinä ovat käytännön tuki yrittäjyyden aloittamisessa ja kilpailun kautta tarjottava ketterä siemenrahoitus. Useat opintojen aikana käynnistetyt yrityskokeilut ovat jatkuneet myös valmistumisen jälkeen ja opiskelijat ovat kokeneet työllistymismahdollisuuksiensa parantuneen. Opiskelijoiden saama osaaminen ja käytännön ymmärrys yrityksen perustamisesta ja toimintalogiikasta on kehittynyt ja samalla myös oppilaitosten, yrityskehittäjien ja yritysten yhteistyö on vahvistunut.

9. Lähteet

- Audretsch, D., & Keilbach, M. (2004). Entrepreneurship and Regional Growth: An Evolutionary Interpretation. *Journal of Evolutionary Economics*, 14(5): 605–16.
- Bennett, R., Robson, P., & Bratton, W. (2001). The influence of location on the use by SMEs of External Advice and Collaboration. *Urban Studies*, 38(9): 1531–57.
- Björk, P., Saarela, M., Kotavaara, O., & Muhos, M. Global Entrepreneurship Monitor 2021/2022 Finnish report.
- Combes, P. P., Duranton, G., Gobillon, L., Puga, D., & Roux, S. (2012). The productivity advantages of large cities: Distinguishing agglomeration from firm selection. *Econometrica*, 80(6), 2543-2594.
- De Wit, G., & De Kok, J. (2014). Do small businesses create more jobs? New evidence for Europe. *Small Business Economics*, 42(2), 283-295.
- Eurostat (2018). Trade by NACE Rev. 2 activity and enterprise size class. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_TEC01/default/table
- Florida, R. L. (2002). The rise of the creative class. Basic Books.
- Foss, N., & Pedersen, T. (2002). Transferring Knowledge in MNCS: The Role of Sources of Subsidiary Knowledge and Organizational Context. *Journal of International Management*, 8 (1): 49–67.
- Frick, S. A., & Rodríguez-Pose, A. (2016). Average city size and economic growth. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 9(2), 301-318.
- Forsman, H. (2011). Innovation capacity and innovation development in small enterprises. A comparison between the manufacturing and service sectors. *Research policy*, 40(5), 739-750.
- Fritsch, M., & Müller, P. (2004). The Effects of New Business Formation on Regional Development Over Time. *Regional Studies*, 38(7): 961–76.
- Interreg Europe Good Practices (2020). Student Inc. Shaping Resilient Entrepreneurs. <https://www.interregeurope.eu/good-practices/student-inc-shaping-resilient-entrepreneurs>
- Jokela, H., Niinikoski, E. R., & Muhos, M. (2016). Pohjois-Suomen mikroyritykset-tilastokatsaus. Oulun Yliopiston Tuotantotalouden Työpapereita.
- Kotavaara, O., Antikainen, H., & Rusanen, J. (2011). Population change and accessibility by road and rail networks: GIS and statistical approach to Finland 1970–2007. *Journal of Transport Geography*, 19(4), 926-935.
- Krugman, P. (1991). Increasing returns and economic geography. *Journal of political economy*, 99(3), 483-499.

- Lehtonen, O., & Tykkyläinen, M. (2009). Muuttoliikkeen alueelliset muodostumat ja pulssi Suomessa 1980–2006. *Terra*, 121(2), 119–137.
- Lehtonen, O., Kotavaara, O., Muilu, T., Vihinen, H., & Huovari, J. (2020). Kausiväestö moninaistaa kuvaa aluerakenteen kehityksestä Suomessa. *Terra*, 132(2), 69–84.
- Müller, P., Van Stel, A., & Storey, D. (2008). The Effects of New Firm Formation on Regional Development over Time: The Case of Great Britain. *Small Business Economics*, 30(1): 59–71.
- Pan, S., & Scarbrough, H. (1999). Knowledge Management in Practice: An Exploratory Case Study. *Technology Analysis and Strategic Management*, 11 (3): 359–74.
- Porter, M. (2003). The Economic Performance of Regions. *Regional Studies*, 37(6): 545–46.
- Rauhanen, T., Grönberg, S., Harju, J., & Matikka, T. (2015). Yritystukien arviointi ja vaikuttavuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 8/2015.
- Rodríguez-Pose, A. (2018). The revenge of the places that don't matter (and what to do about it). *Cambridge journal of regions, economy and society*, 11(1), 189-209.
- Saarela, M., Kauppila, O., Niinikoski, E., Muhos, M., & Leviäkangas, P. (2015). Public Advisory Services for Early-Stage Companies in Northern Sparsely Populated Area. *International Journal of Innovation and Regional Development*, 6(4): 356–75.
- Stathopoulou, S., Psaltopoulos, D., & Skuras, D. (2004). Rural Entrepreneurship in Europe: A Research Framework and Agenda. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*, 10(6): 404–25.
- Tilastokeskus (2022). Toimialaluokitus 2008. <https://www.stat.fi/fi/luokitukset/toimiala/>
- Tulli (2023a). Tavaroiden ulkomaankauppa maakunnittain vuonna 2022. <https://tulli.fi/-/tavaroiden-ulkomaankauppa-maakunnittain-vuonna-2022>
- Tulli (2023b). Tavaroiden ulkomaankauppa yritysten kokoluokittain, loka-joulukuu 2022. <https://tulli.fi/-/tavaroiden-ulkomaankauppa-yritysten-kokoluokittain-loka-joulukuu-2022>
- Wiklund J, Patzelt H & Shepherd DA (2009) Building an integrative model of small business growth. *Small Business Economics*, 32(4): 351–374.

10. Liitteet

Taulukko 6. Valtion suoria yritystukia saaneet yritykset Pohjois-Pohjanmaalla 2016–2020 (mukana vain osakeyhtiöt, joiden kokoluokka on mikro, pieni tai keskisuuri). Vuoden 2020 koronatukia ei ole huomioitu tässä, ei myöskään starttitukia.

Toimiala	62 Ohjelmistot , konsultointi ja siihen liittyvä toiminta	16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus (pl. huonekalut); olki- ja punontatuotteiden valmistus	56 Ravitseminen	49 Maaliikenne ja putkijohtokuljetus	47 Vähittäiskauppa (pl. moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien kauppa)
Yritysten liikevaihto yhteensä 2016	193,6 milj.€	330,0 milj. €	134,9 milj. €	227,7 milj. €	471,4 milj. €
Yritysten henkilömäärä yhteensä 2016	1705	1365	1335	1394	1559
Yritysten kappalemäärä 2016	174	51	197	153	217
Yritysten liikevaihto yhteensä 2020	303,0 milj. €	356,6 milj. €	143,0 milj. €	291,1 milj. €	475,3 milj. €
Yritysten henkilömäärä yhteensä 2020	2418	1332	1545	1978	1499
Yritysten kappalemäärä 2020	210	53	259	191	265
Muutos % liikevaihto	56,5 %	8,2 %	6 %	27,8 %	0,8 %
Muutos % henkilömäärä	41,9 %	-2,4 %	15,7 %	41,9 %	-3,8 %
Muutos % kappalemäärä	20,7 %	3,9 %	31,5 %	24,8 %	22,1 %
Maksetut tuet yhteensä	27,1 milj. €	12,9 milj. €	4,2 milj. €	3,9 milj. €	5,0 milj. €

Taulukko 7. Yritykset, jotka eivät saaneet mitään yritystukia (suoria tukia, lainoja, takauksia, mutta vuoden 2020 koronatukia ei huomioitu tässä) yritykset Pohjois-Pohjanmaalla 2016–2020 (mukana vain osakeyhtiöt, joiden kokoluokka on mikro, pieni tai keskisuuri).

Toimiala	62 Ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta	16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus (pl. huonekalut); olki- ja punontatuotteiden valmistus	56 Ravitsemistoiminta	49 Maaliikenne ja putkijohtokuljetus	47 Vähittäiskauppa (pl. moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien kauppa)
Yritysten liikevaihto yhteensä 2016	59,3 milj. €	9,4 milj. €	28,9 milj. €	162,5 milj. €	232,0 milj. €
Yritysten henkilömäärä yhteensä 2016	460	78	318	1229	889
Yritysten kappalemäärä 2016	116	24	85	266	312
Yritysten liikevaihto yhteensä 2020	89,5 milj. €	7,1 milj. €	12,3 milj. €	236,8 milj. €	212,1 milj. €
Yritysten henkilömäärä yhteensä 2020	591	38	99	1468	676
Yritysten kappalemäärä 2020	134	22	37	198	260
Muutos % liikevaihto	50,7 %	-24,9 %	-57,6 %	45,7 %	-8,6 %
Muutos % henkilömäärä	28,5 %	-52 %	-69 %	19,5 %	-24 %
Muutos % kappalemäärä	15 %	-8,3 %	-54,6 %	12 %	-16,7 %
Maksetut tuet yhteensä	0	0	0	0	0

Taulukko 8. Käytetyt muuttujat eri aineistoissa.

Aineisto	Muuttuja	Selitys
FIRM_ENTER	suojattu yritystunnus	
FIRM_ENTER	Vuosi	
FIRM_ENTER	Liikevaihto	
FIRM_ENTER	Tol2008Vuosi	Toimialaluokitus
FIRM_ENTER	PKSLuokitusEU	Yrityksen suuruusluokka: mikro, pieni, keskisuuri, suuri
FIRM_ENTER	henkmaara	Henkilöstön määrä sisältäen palkansaajat ja yrittäjät muunnettuna kokovuosityöllisiksi (henkilötyövuodet)
FIRM_ENTER	Kotikunta	Yrityksellä on vain yksi kuntatieto, vaikka sillä olisi useampi toimipaikka.
FIRM_ENTER	Verohallinnon oikeudellinen muoto	Useimpiin tarkasteluihin olemme ottaneet mukaan: luonnolliset henkilöt (T:Mi), avoimet yhtiöt, kommandiittiyhtiöt, osakeyhtiöt ja osuuskunnat
FIRM_VAT	suojattu yritystunnus	suojattu y-tunnus
FIRM_VAT	Vuosi	
FIRM_VAT	Tavaroiden myynnit muihin EU-maihin	
FIRM_VAT	Palveluiden myynnit muihin EU-maihin	
FIRM_VAT	Arvonlisäveroton liikevaihto	0-verokannan alainen myynti. Tämän sisällä on mm. palveluiden vienti EU:n ulkopuolelle, mutta myös paljon muuta.
TULLI_ENTER	suojattu yritystunnus	
TULLI_ENTER	vuosi	
TULLI_ENTER	viennin kokonaisarvo	Tavaraviennin koko arvo sekä EU:n sisäkaupassa että EU:n ulkopuolisiin maihin
TULLI_ENTER	viennin arvo, EU-sisäkauppa	
FIRM_SUBSID	syrtun	
FIRM_SUBSID	vuosi	
FIRM_SUBSID	TEKESin/Business Finlandin maksamat suorat tuet	Käytimme maksettuja tukia, vastaparina tälle löytyy myös myönnettyt tuet.
FIRM_SUBSID	TEKESin/Business Finlandin maksamat lainat	Käytimme maksettuja lainoja, vastaparina tälle löytyy myös myönnettyt lainat.
FIRM_SUBSID	ELY:n maksamat TEM- tuet	Käytimme maksettuja tukia, vastaparina tälle löytyy myös myönnettyt tuet.
FIRM_SUBSID	ELY:n maksamat MMM-investointituet	Käytimme maksettuja tukia, vastaparina tälle löytyy myös myönnettyt tuet.
FIRM_SUBSID	TEM:n palkkatuki, maksettu	Käytimme maksettuja tukia, vastaparina tälle löytyy myös myönnettyt tuet.
FIRM_SUBSID	TEM:n starttituki, maksettu	Käytimme maksettuja tukia, vastaparina tälle löytyy myös myönnettyt tuet.

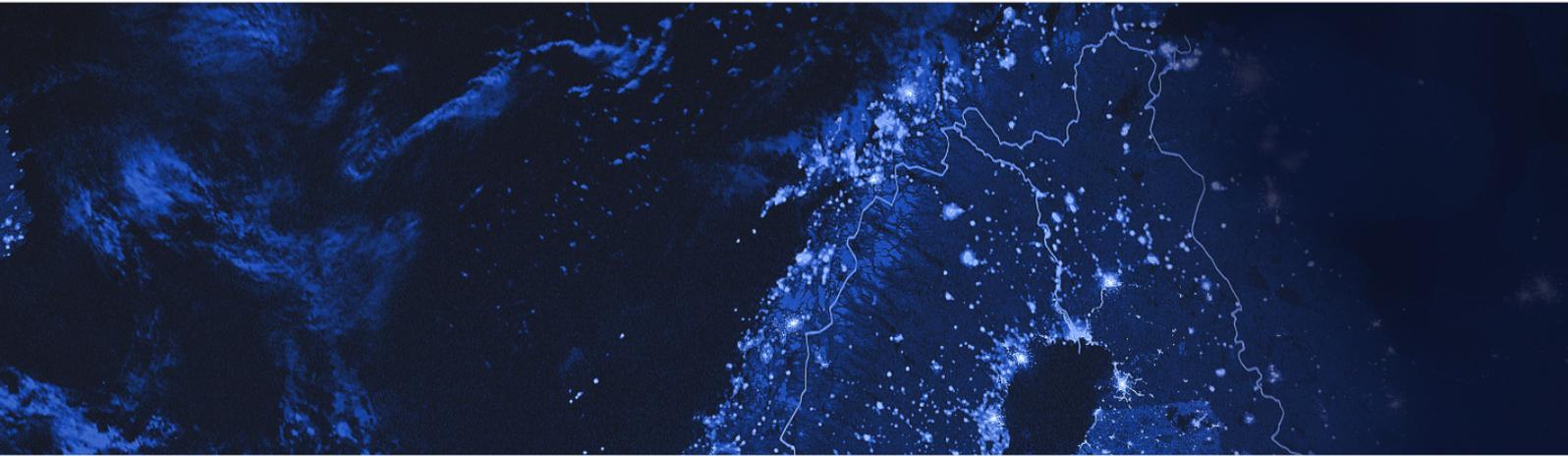
Taulukko 9. Linkit tilastoaineistojen kuvauksiin

FIRM_ENTER	https://taika.stat.fi/fi/aineistokuvaus.html#!?dataid=YA221_2020_jua_yritysty_001.xml
FIRM_SUBSID	https://taika.stat.fi/fi/aineistokuvaus.html#!?dataid=YA251_2020_jua_yritystuet_001.xml
TULLI_ENTER	https://taika.stat.fi/fi/aineistokuvaus.html#!?dataid=TULLI_19992020_jua_enter_001.xml

**KERTTU SAALASTI
INSTITUUTTI**

**OULUN
YLIOPISTO**

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

ISSN 2814-4406 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-952-62-3720-6 (elektroninen)

Oulun yliopiston
Kerttu Saalasti Instituutti
Nivala, <https://oulu.fi/ksi>